STUDIJSKA KNJIŽNICA V CELJU

Emajlirec

Glasilo delavskega kolektiva Tovarne emajlirane posode

Izdaja Tovarna emajlirane posode vsako drugo soboto. Urejuje uredniški odbor: dr. Zupančič Franc, Emil Jejčič, Metka Rozman, ing. Danilo Fajs in Vlado Smeh. Glavni in odgovorni urednik Vlado Smeh. Uredništvo Celje, telefon 39-21, Interna št. 207. Rokopisov in slik ne vračamo. Časnik izhaja v nakladi 5.000 izvodov in ga dobijo vsi člani kolektiva brezplačno. Tisk in klišeji ČP »Celjski tisk« v Celju

LETO VIII. ŠTEV. 12

Celje, 19. septembra 1964

POGLED NAPREJ

Razvoj Tovarne emajlirane posode od tistih časov, ko je začel industrialec Westen na že tedaj zastarelih strojih izdelovati v Celju enostavne gospodinjske potrebščine, pa do današnje sodobne tovarne z obsežnim proizvodnim programom za domači in izvozni trg ter z lastnim razvojnim institutom, je le ena od značilnih podob splošnega gospodarskega razvoja, ki ga je doživela Slovenija v povojnem obdobju. Ta napredek je dobil posebno velik razmah in povsem novo kvaliteto v zadnjih 14 letih, odkar se na temelju osnovnih revolucionarnih pridobitev v naši družbi uspešno uveljavlja neposredno samoupravljanje proizvajalcev.

Tudi sprehod po Emajlirki lahko prepriča vsakogar, celo nestrokovnjaka, o doseženi zrelosti samoupravljanja in potrjuje nujnost, da se naša ekonomska politika še bolj odločno in naglo usmeri k razširitvi materialnih osnov za samostojno odločanje delovnih kolektivov o razvoju in poslovni politiki svojega podjetja.

Izkušnje kažejo, da so te težnje upravičene in da naših splošnih družbeno-gospodarskih ciljev — modernizacije in visoke rentabilnosti v proizvodnji ter obsežne mednarodne menjave — ne more doseči noben drug družbeni činitelj uspešneje, kot prav delovni kolektivi sami, ob polni odgovornosti za smotrno uporabo lastnih ustvarjenih sredstev. Naša gospodarska politika v zadnjem času še posebno teži k realizaciji tega spoznanja v praksi.

Večja finančna sredstva, prepuščena podjetjem za razširjeno reprodukcijo, bodo kolektivom vsekakor omogočila bolj ambiciozne posege v način lastne proizvodnje, tako glede ekonomičnosti kot tudi glede vključevanja v mednarodno delitev dela. Vendar ne gre samo za spremembo osnovnega razmerja v delitvi med kolektivom in družbo. Za pospešeno modernizacijo proizvodnje ni nič manj pomembna svobodnejša in bolj prožna uporaba amortizacijskih sredstev. Zato je treba sistem liberalne amortizacije uveljaviti že v bližnji bodočnosti. Isto velja za načelo deviznega samofinanciranja. Devizna sredstva, ki jih podjetja neobhodno potrebujejo za uvoz potrebne opreme in surovin, naj ne bi bila več odvisna od administrativnega dodeljevanja, ampak naj bi v potrebni višini ostala podjetju na uporabo neposredno, kot jih je ustvarilo pri lastnem izvozu ali v kooperaciji. Podjetje mora gospodariti z deviznimi sredstvi sámo, tako kot z drugimi sredstvi, potrebnimi za proizvodnjo. Le ob takih pogojih bo izvoz postal nujno potreben pogoj proizvodnje. Nemoteno bodo oskrbovani s surovinami in opremo iz uvoza le tisti, ki so glede kvalitete in cene sposobni vključiti se v mednarodno menjavo.

Šele tak način formiranja lastnih sredstev bo lahko zares vzpodbujal kolektive k ukrepom za boljšo ekonomičnost proizvodnje in za večji izvoz ter bo primerna materialna podlaga za drzne razvojne programe v tej smeri. Obenem bo vzpodbujal k smotrnemu namenskemu varčevanju za samostojno financiranje lastnega razvoja ter k prostovoljnemu združevanju sredstev v isti namen pri poljubno izbranih poslovnih bankah. Pri iskanju poti za večjo ekonomičnost bodo pričeli razvojni programi tudi resneje računati s kooperacijo kot najprimernejšim načinom, da se vzpostavi velika serijska proizvodnja, poveča donosnost podjetja, kvaliteta izdelkov in konkurenčna sposobnost pri izvozu.

Le urejeni pogoji proizvodnje v okviru ustreznejšega gospodarskega sistema ter upešno izvajanje lastnih razvojnih programov lahko pripeljejo zanesljivo do osnovnega namena socialistične proizvodnje: visokih osebnih dohodkov. Visok realni standard zaposlenih pa ni samo naš družbeno-politični cilj, ampak ima tudi velik gospodarski pomen. V obdobjů, ko so finančna sredstva za modernizacijo proizvodnje omejena, je glavni vir za stalno naraščanje proizvodnje iznajdljivost in prizadevnost članov kolektiva pri odkrivanju neizrabljenih rezerv v podjetju, v neštetih možnih obsežnejših in drobnih racionalizacijah, tehničnih izboljšavah in varčevanju z materialom. Zato je izredno pomembno, da jih k temu spodbuja učinkovito nagrajevanje. Realno visoki osebni dohodki skupaj z drugimi oblikami materialne skrbi za delovnega človeka v podjetju so eno najuspešnejših sredstev za pospeševanje proizvodnje in morajo biti bistven sestavni del politike vsakega samoupravnega organa.

Jubilej Emajlirke prihaja ravno v času, ko se težnje po nadaljnji finančni osamosvojitvi delovnih kolektivov pričenjajo uresničevati. Razumljivo je, da gre za postopen proces; med drugim tudi zato, ker bodo zahtevali novi pogoji gospodarjenja posebno temeljitih in skrbnih priprav ter pogostoma povsem novih gospodarskih prijemov v delovnih organizacijah. Zmotno bi bilo namreč pričakovati, da novi sistem že sam po sebi docela ureja gospodarski položaj podjetij. Nasprotno, večja samostojnost nalaga kolektivom tudi neprimerno večjo odgovornost za poglobljeno gospodarjenje v bolj zapletenih, čeprav ekonomsko realnejših odnosih v proizvodnji in na tržišču. Sistem sicer lahko prinese več ali manj sredstev, vendar za njihovo dobro uporabo vselej lahko jamči le kvalitetno samoupravljanje v kolektivu. To velja tudi za kolektiv Emajlirke, česar še zlasti ne sme pozabiti, ko proslavlja svoj pomembni jubilej.

Prepričan sem, da izražam želje vseh gospodarskih organizacij, ko v imenu Gospodarske zbornice SR Slovenije čestitam delovnemu kolektivu k mnogim uspehom, ki jih je dosegel v povojnem obdobju, in ko mu želim, da bi tudi v bodoče kar najuspešneje gospodaril.

Riko Jerman

Prehojena pot obeta dobre rezultate

Zelo običajno in utemeljeno je, da se ob priliki pomembnih obletnic polaga račun o opravljenem delu in ugotavlja, kakšni rezultati se na tej osnovi nakazujejo.

V tem primeru gre za sedemdeseto obletnico obstoja in razvoja naše tovarne in z ozirom na več značilnosti, ki obeležujejo to obletnico, jo lahko smatramo kot pomembno prelomnico v njenem razvoju. Med te značilnosti spada predvsem uvajanje ustreznejšega gospodarskega sistema, ki je ravnokar v teku uresničevanja. Ta bo ob dobri pripravljenosti in polni odgovornosti kolektiva za smotrno uporabo lastnih ustvarjalnih sredstev omogočil mnogo plodnejši nadaljnji razvoj v smislu krepitve materialne osnove podjetja (modernizacija in večanje) in njegove poslovnosti (smelejše osvajanje nove proizvodnje, vključevanje v mednarodno delitev dela, kooperacije) ter v pogledu dviga življenjskega standarda vseh sodelujočih. Značilno za našo obletnico je tudi to, da časovno zaključuje polno in tvorno delovno dobo dveh generacij. V zvezi s tem ravno v teh

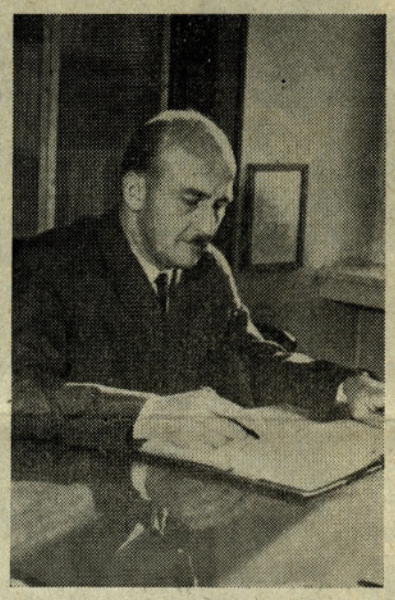

letih vse bolj prevzemajo delo in samoupravljanje mlajši kadri. Kljub razmeroma dobrim materialnim pogojem, predvsem pa bogatim delovnim in upravljalskim izkušnjam, ki nam jih zapuščajo naši starejši sodelavci, se moramo mlajši nasledniki zavedati, da te naloge prevzemamo v pogojih, ki sicer prinašajo veliko večjo samostojnost podjetja, hkrati pa nam nalagajo veliko večo odgovornost glede smotrnega gospodarjenja. Z ozirom na to bo potrebno tvorno sodelovanje vsega kolektiva v pogledu čimbolj decentraliziranega in kvalitetnega samoupravljanja.

Kakor že uvodoma rečeno, ob priliki obletnice ne bo odveč nekoliko sumarnih podatkov o opravljenem delu. Žal se moram v interesu čim večje točnosti omejiti na rezultate v obdobju od osvoboditve 1945 do danes. Proizvodnja se je povečala od 1.600 na 25.000 ton letno in znaša za omenjeno obdobje skupno 201.000 ton. Najvišja predvojna enoletna proizvodnja je znašala 5.490 ton. Poleg obogatitve sortimenta v podedovani proizvodnji in bistvenege povečanja iste, se je v tem obdobju uveljavila povsem nova proizvodnja, in sicer: proizvodnja šasijskih delov in koles za tovarno avtomobilov TAM ter drugih odpreskov, jeklenk za butan-propan, kotlov za centralno kurjavo na tekoča goriva, posebnih radiatorjev za transformatorje, aluminijaste posode (brzokuhalnik in transportna posoda za mleko), emajliranih fasadnih plošč, emajliranih pomivalnih omar in končno proizvodnja raznih emajlnih frit, ki je privedla do skoraj popolne osamosvojitve glede te važne surovine, ki smo jo predtem uvažali. Spretne roke naših orodjarjev so izdelale marsikatero komplicirano orodje tudi za druge industrije. Skladno s proizvodnjo se je povečala prodaja od 136 milijonov na 12 in pol milijard din letno in tovarna je v tem obdobju prodala svojih proizvodov za skupno 87 milijard din. Izvoz je bil obnovljen že v letu 1947 in se je povečal od 1.100 na 1,250.000 $ v tem letu, a skupno je bilo v tem obdobju izvoženo za 11,563.000 $. Plačani prispevki skupnosti v tem obdobju znašajo skupno 35 in pol milijarde din, skupne investicije za tovarno 2 in pol milijarde din in za družbeni standard 653 milijonov din. Sorazmerno z rastjo proizvodnje se je povečala kadrovska zasedba od 1079 na 3173 sodelavcev, a število inženirjev, ekonomistov in drugih visokošolskih kadrov od 3 na 34. V tem obdobju je bilo zgrajeno za člane kolektiva skupno 308 stanovanj, a poleg tega so bila vložena znatna sredstva za izboljšanje delovnih pogojev ter varnost in zaščito pri delu in za izobraževanje. Samo v tem letu bo za HTV potrošeno 81 milijonov dinarjev in za izobraževanje 70 milijonov din. Smatram, da že navedenih nekaj podatkov priča, da je naša tovarna med tistimi kolektivi, ki so prednjačili v izrednem gospodarskem razvoju nove socialistične domovine.

Kakšne rezultate torej obeta prehojena pot? Nedvomno izražam čvrsto prepričanje celotnega kolektiva, da sedemdesetletne in bogate delovne izkušnje, svetle tradicije predvojnega zelo uspešnega delavskega gibanja v tem kolektivu in že doseženi razvoj samoupravljanja od leta 1950 naprej — predstavljajo nerazrušne osnove za nadaljnji, še večji napredek v vsakem pogledu.

Ne bi bilo prav, če ob tej priliki ne bi samokritično ugotovili, da je bilo v zadnjem obdobju tudi precej zamujenega predvsem glede modernizacije in preorientacije proizvodnje. Samoupravni organi in vodstvo pa so ravno letos že sprejeli sklepe in pripravljajo ukrepe, izvedba katerih bo pomenila prelomnico tudi v tem pogledu. Tu mislim predvsem na nov razvojni program, novo organizacijo, pripravo novega sistema delitve OD in na formiranje lastnega razvojno-raziskovalnega instituta. Ponovno pa želim poudariti potrebo še zavestnejšega sodelovanja vseh in sicer po zlatem geslu, izpisanem v hramu našega samoupravljanja (dvorani centralnega delavskega sveta), ki nenehno kliče po upoštevanju in glasi: **»Demokracija pri odločanju, disciplina pri izvajanju«.**

Zaključujem z iskreno tovariško zahvalo za sodelovanje vsem in z željo, da se ob proslavi obletnice s ponosom veselimo doseženih uspehov. Smatram, da izražam voljo vsega kolektiva, če se ob tej priložnosti posebno zahvalim našim upokojencem za vložene več desetletne napore za uspeh našega podjetja in da jih povabim, da se enakopravno priključijo proslavi naše pomembne obletnice.

Lojze Ilgo

Ob jubileju čestitajo kolektivu

CENTRALNI DELAVSKI SVET
UPRAVNI ODBOR
IZVRŠNI ODBOR SINDIKATA
TOVARNIŠKI KOMITE ZKS
TOVARNIŠKI KOMITE ZMS

Nova organizacija - sprostitev iz utesnjenosti

Zadnje volitve v organe delavskega samoupravljanja so pokazale veliko hotenje kolektiva za večjim gospodarskim napredkom in razvojem delavskega samoupravljanja, kar se odraža predvsem v skrbni izbiri kandidatov za člane organov delavskega samoupravljanja na zborih delovnih ljudi ter pozneje na volitvah. S to izbiro je kolektiv pokazal zrelost pri svojem odločanju v prihodnjem gospodarskem razvoju podjetja ter skladno s tem delavskega samoupravljanja, ki postaja v skladu z ustavo, zakoni in statutom podjetja čedalje bolj odgovoren in odločujoč faktor v ekonomski, socialni, kadrovski in kulturni politiki podjetja.

Ker je položaj delovnega človeka v družbi odvisen od gospodarskega napredka, ki izhaja iz individualnega hotenja in prizadevanja vsakega posameznika na delovnem mestu ter od brezhibne organizacije procesa proizvodnje in poslovanja podjetja nasploh, so organi delavskega samoupravljanja odgovorni, da s svojo smotrno dejavnostjo zagotove uspešno poslovanje in gospodarski razvoj podjetja, s tem pa tudi dostojno višino življenjskega standarda vseh proizvajalcev v kolektivu.

Zavedajoč se odgovornosti do družbe in kolektiva je centralni delavski svet sprejel že vrsto sklepov, ki bodo morali biti v določeni dobi uresničeni. Tako je centralni delavski svet na 21. rednem zasedanju, dne 23. 4. 1964, ko je sprejel statut podjetja sklenil, da se morajo v roku osmih mesecev vsi interni predpisi prilagoditi določilom statuta. Med drugim mora biti skrbno izdelan pravilnik o organizaciji in poslovanju podjetja, ki bo v skladu z doseženo in perspektivno stopnjo gospodarskega razvoja. S praktičnim izvrševanjem tega pravilnika bo postopoma dosežen še boljši gospodarski napredek ob pravilnem in smotrnem izkoriščanju celotnega umskega in fizičnega potenciala v kolektivu.

Pri izvrševanju sklepov organov delavskega samoupravljanja, izdelavi potrebnih gospodarskih in drugih analiz, bodo morale strokovne službe pokazati večjo samoiniciativnost in delati z večjim občutkom odgovornosti, kajti skrbno izdelane analize so osnova za pravilno in smotrno odločanje organov delavskega samoupravljanja. V bodoče se ne bodo smeli več ponavljati primeri, da določene strokovne službe ne izvrše sklepa organa delavskega samoupravljanja po letu ali več, čeprav so za izvršitev sklepa obstajali vsi pogoji.

Tak primer je sklep centralnega delavskega sveta, da se sestavi nov pravilnik o HTV, ki pa po več kot letu dni ni bil predložen centralnemu delavskemu svetu v potrditev.

Vsi ukrepi in prizadevanja za novo organizacijo podjetja temelje na sproščenosti osebnega prizadevanja proizvajalcev in sproščeni dejavnosti strokovnih služb, ki ne smejo in ne morejo biti v nobenem primeru ovira splošnemu gospodarskemu napredku podjetja in razvoju delavskega samoupravljanja. Taka sproščenost se mora vidno odražati v konkretnem prizadevanju za uresničitev gospodarskega uspeha podjetja s konkretnimi delovnimi rezultati na vsakem delovnem mestu.

Z uresničevanjem težnje kolektivov po finančni samostojnosti, je povečana tudi odgovornost kolektivov pred družbo. S tem pa je znatno povečana odgovornost vsakega člana kolektiva, ki mora odrejeno delo na svojem delovnem mestu opraviti z dokazanim uspehom, obenem pa na sejah zborov proizvajalcev s konstruktivno kritiko in predlogi vzpodbujati kolektivno prizadevanje za čim boljši gospodarski uspeh podjetja.

Aktivna funkcija nove organizacije naj bi nam omogočila še večjo produktivnost dela ob upoštevanju 42-urnega delovnega tednika.

Za prehod na 42-urni delovni teden je bil izdelan obširen elaborat, ki ga je centralni delavski svet že potrdil. Ta elaborat zajema podatke in analize ter smernice za prehod na skrajšani delovni čas. Te smernice moramo uresničevati.

Nova organizacija nam mora zagotoviti jasen, ekspeditiven in učinkovit tok vseh poslovnih dogodkov v podjetju, s čimer bodo odpadle vse nejasnosti, ki nastajajo v zvezi s splošno delitvijo dela. Na ta način bo tudi delo vseh organov delavskega samoupravljanja bolj pestro in kvalitetno, pri čemer bo treba še bolj kot doslej seznanjati člane kolektiva na zborih proizvajalcev o vseh nameravanih gospodarskih ukrepih. Na ta način bodo naši proizvajalci lahko neposredno vplivali na važne odločitve centralnega delavskega sveta in upravnega odbora. Skratka, posredovanje vseh važnih informacij članom kolektiva bomo morali bolj konkretizirati v obliki neposrednih razgovorov na zborih proizvajalcev.

Pri izvajanju vseh ukrepov za postopno uvajanje funkcije nove organizacije lahko računamo na dober uspeh, saj si poleg organov delavskega samoupravljanja naše novo vodstvo mnogo prizadeva. Pri tem pa je treba računati tudi na uspešno politično dejavnost naših družbeno-političnih organizacij, ki so vedno prispevale velik delež za politično, kulturni in gospodarski razvoj podjetja.

Vili Končan

53 let v Tovarni emajlirane posode

Za razgovor s 74-letnim Francem Žoharjem, industrijskim svétnikom v razvojnem oddelku, bi potreboval vsaj dvanajst ur časa. Njegovo življenje, zlasti pa njegovih zadnjih 53 let, kolikor dela v Tovarni emajlirane posode, je en sam dolg, dolg dan snovanja, neutrudnega iskanja, konstruiranja orodij za številne nove izdelke, nove stroje. Nikoli se ni ustavljal; vse je želel spoznati, prodreti do sleherne skrivnosti, poizkušati in uspeti. V 42 letih, kolikor je aktivno delal v tovarni kot orodjar in tehnični vodja orodjarne in v letih po upokojitvi, od 1953 sem, je s svojimi bogatimi izkušnjami mnogo pripomogel k razvoju tovarne, prispeval k njenemu slovesu doma in v tujini. Že pred 50 leti je imel ponudbe za strokovno delo v Švici, na Poljskem in v Rusiji, a ostal je tu v Celju in pomagal industrijskemu razvoju na noge.

Dve, tri vrstice o njegovi življenski poti iz Šempetra v Savinjski dolini, kjer se je rodil 23. 3. 1890 kot prvi izmed sedmih otrok. Nedaleč od tod, v Polzeli, se je izučil v tovarni meril, dve leti je nato bil v topniški mojsterski šoli avstroogrske vojske in potem nadaljeval študij na Visoki tehniški šoli na Dunaju.

Živo se spominja svojega prihoda v celjsko tovarno emajlirane posode. Postal je vodja orodjarskega oddelka. Tedaj so bile v oddelku samo 3 stružnice. Delo ni bilo lahko, saj je bilo potrebno večino orodij kovati in potem z dleti in pilami dodelati. Rezkalnih ali brusilnih strojev niso poznali. Kako žuljave so bile takrat roke. Take roke so morale prijeti ponoči za svinčnik in zrisati skice in načrte za nova orodja in stroje. — Dobro smo delali, veste, — se spominja tov. Žohar. — Mnogim tujim firmam smo že v stari Jugoslaviji pošiljali naša orodja. —

— Orodjarji smo izdelali tudi prvih 23 varilnih strojev za šivno in točkasto varjenje. Mnogi še obratujejo danes. Koliko racionalizacij smo opravili, da se je tovarna lahko sočasno vključevala v industrijski razvoj v Evropi! Sam sem konstruiral orodja za številne proizvode za mirnodobne in vojne potrebe. Med njimi so bile tudi 3 vrste čelad. Ob koncu I. svetovne vojne je v tovarniških skladiščih ostalo 1,000.000 vojaških čelad in komercialisti kot komercialisti so jih tudi po končani vojni spravili v promet za drag denar. Prodali so jih Finski za potrebe njene vojske. —

Kot izkušen orodjar je tov. Žohar F. potarnal zastran pločevine, ki so jo rabili v proizvodnji pred 50 leti; bila je vse preveč neenakomerno debela in je povzročala zamude pri strojni obdelavi, a vse se je moralo premostiti, podobno kot dandanes druge nevšečnosti. Le da takrat še ni bilo toliko izkušenj.

V zadnjih dveh desetletjih je tov. Žohar delal na konstruiranju številnih orodij za nove jugoslovanske tovarne. Naštel jih je celo vrsto. Med pomenkom o tem je prebiral po svojih starih zapiskih, polnih skic, formul in evidenčnih podatkov o posameznih strojih, orodjih, transformatorjih . . . — Da, da, vse preveč smo v povojnih letih pozabljali na lastni razvoj. Emajlirka bi morala biti danes precej dlje kot je. Težko je zamujeno v tehniki dohitevati, — je s poudarkom pribil svétnik Žohar.

Danes F. Žohar kljub svojim 74. letom, poln dragocenih strokovnih izkušenj, vsak dan prihaja za 4 ure v tovarno, kjer mlajšim v vse zahtevnejših nalogah pomaga naprej.

Franc Žohar

Predvojni dogodki

V LUČI PREBUJAJOČE SE PROLETARSKE ZAVESTI

Težka je pot, ki jo je v boju za svojo svobodo in za svobodo vseh jugoslovanskih narodov prehodil delavski razred Jugoslavije. Če hočemo vsaj malo dojeti to pot, se moramo ozreti nazaj v zgodovino delavskega gibanja, katere drobec je tudi delavsko gibanje v naši tovarni že v prvih letih njenega obstoja.

V drugi polovici 18. stoletja se je začela industrija naglo razvijati z njo pa tudi kapitalistični sistem, ki je izkoriščal nove izume za ustvarjanje ogromnega kapitala, ki se je stekal v roke posameznikov. Nastajali so karteli, trusti in koncerni. Začel se je izvoz kapitala in razdelitev sveta med imperialistične sile. Kapital je bil varno plasiran le tam, kjer je upnik imel tudi politično oblast. Med imperialističnimi državami se je zaradi tega začela tekma za osvojitev dotlej svobodnih dežel.

Lenin, ki je najbolj temeljito proučil gospodarstvo in družbene odnose v 19. stoletju in v začetku 20. stoletja, je označil imperializem »kapitalizem v štadiju razvoja, ko je zgrajeno gospodarstvo monopolov in finančnega kapitala, ko je izvoz kapitala dobil izrazito pomemben značaj, ko se je pričela delitev sveta med mednarodne truste in je izvršena delitev sveta med največje kapitalistične dežele.«

S spremembami družbenega sistema je nastalo tudi delavsko gibanje, ki se je kljub brezobzirnemu zatiranju vladajočega kapitalističnega razreda vedno bolj razvijalo in krepilo. Delavstvo se je začelo organizirati v svoje organizacije in postajalo vedno enotnejše in strnjeno v boju za svoj obstoj in v boju proti izkoriščanju človeka po človeku.

Že leta 1868 je bila v Avstro-Ogrski osnovana sekcija I. internacionale, toda njene organizacije so bile takrat še šibke, ker je bilo delavstvo še maloštevilno. Razvile so se kasneje vzporedno z razvojem industrije.

Pred prvo svetovno vojno je bilo delavstvo v bivši Avstro-Ogrski že dobro organizirano. Zaradi nizkega življenjskega standarda so takrat nastali veliki nemiri, ki pa so bili zaradi oportunističnega stališča nekaterih delavskih voditeljev slabo organizirani.

Slovenski proletariat je nastajal vzporedno z razvojem industrije v glavnem iz propadlih kmetov in obrtnikov. Ti ljudje, ki so prihajali iz podeželja, so prinašali v tovarne religioznost in revolucionarnost. S čedalje hujšim izkoriščanjem se je njihova revolucionarnost vedno bolj stopnjevala in se oblikovala v organizirano dejavnost. Leta 1871, triindvajset let pred ustanovitvijo Tovarne emajlirane posode, je bila v Sloveniji prva stavka, v kateri so stavkali krojaški pomočniki. Zavest delavskega razreda se je v tej dobi na Slovenskem čedalje bolj krepila tako, da so slovenski delavci že leta 1890 zahtevali 8 urni delavnik ter enako in splošno volilno pravico.

Dve leti po ustanovitvi Tovarne emajlirane posode — leta 1896 — je bila na Slovenskem ustanovljena jugoslovanska socialdemokratska stranka (JSDS), ki naj bi zajemala vse ozemlje južnih Slovanov v avstrijski polovici monarhije.

IZKORIŠČANJE SE JE ZAČELO

Ob koncu 19. stoletja je bila industrija na Slovenskem v glavnem v rokah nemških kapitalistov. Ti so prihajali v slovenske dežele in neusmiljeno izkoriščali slovenskega delavca. Tako je prišel leta 1894 v Celje nemški trgovec Adolf Westen. Ta je bil rojen leta 1850 v Westfaliji. Kot večina nemških trgovcev, ki so se naselili v Celju in drugih mestih na Štajerskem, je tudi ta spoznal, da so v slovenski Štajerski izredno ugodni pogoji za razvoj kapitala in kopičenje bogastva. Zgodovinsko slovensko mesto Celje je bilo za njegove načrte glede na specifičen geografski položaj zelo prikladno in ugodno. Od industrijskih podjetij je tedaj delovala v Celju samo Cinkarna in se ni bilo treba bati večje konkurence.

V kroniki Tovarne emajlirane posode je kronist zapisal, da je Adolf Westen stari (in tudi njegovi nasledniki) vedno ugotovil, da je pridnost, spôsobnost, in poštenost delavcev v Sloveniji najboljša v celi Srednji Evropi. Te izkušnje so nemški kapitalisti dobili pri vseh drugih tovarnah, ki so takrat obstajale v raznih državah Srednje Evrope. Torej tako oceno je dal stari Westen slovenskim delavcem, ki so mu s svojimi krvavimi žulji ustvarili v poznejšem času ogromno bogastvo. Stari Westen in njegova poznejša generacija pa so izkazali slovenskemu delavstvu za njegovo sposobnost, pridnost in poštenost kaj malo ali pa nič hvaležnosti. Kot bomo videli iz poznejših dogodkov, je bila vsa Westnova dinastija najokrutnejši in največji kapitalistični izkoriščevalec slovenskega delavstva.

To izkoriščanje se je začelo takrat, ko je prvi slovenski delavec stopil v provizorično urejeno leseno barako, ki jo je Westen postavil na mestu, kjer je danes tovarna. Iz te barake so rasla pozneje velika tovarniška poslopja, pod katerimi se je širil in izpopolnjeval strojni park.

Westen je kmalu spoznal, da je njegov račun pravilen.

Tovarna je prejemala vedno več naročil, zato jo je nenehno širil in prejemal vedno večje dobičke. Slovensko delavstvo, o katerem se je tako »pohvalno« izražal, pa je brezobzirno izkoriščal. Nezaščiteni delavci so morali delati od 6. ure zjutraj do 18. ure zvečer. Samo opoldne so imeli uro časa za kosilo, če se je to lahko tako imenovalo — in za odmor. Westnovo izkoriščanje delavstva spada v najbolj surov, brezčuten in nečloveški način izkoriščanja človeka po človeku v kapitalističnem sistemu. V svoji tovarni je zaposloval moške, ženske in otroke, ki jih je plačeval

(Nadaljevanje na 4. strani)

BOLJŠI USPEHI VEČJI OSEBNI DOHODKI

MESEC JULIJ JE MARSIKOMU PRINESEL DODATNE SKRBI. CENE OSNOVNIM ŽIVLJENJSKIM ARTIKLOM SO PORASLE. PO ČASOPISIH SMO LAHKO SLEDILI TOLMAČENJA, ZAKAJ SO PORASLE CENE KMETIJSKIM ARTIKLOM. MARSIKOGA VSE TO NI TOLIKO ZANIMALO, KOT TO, KAKO BO ŠE NADALJE OBDRŽAL ENAK STANDARD, OZIROMA KOLIKO VEČ MORA PRINESTI DOMOV DENARJA, DA NASTALA DRAGINJA NE BO PRIZADELA NJEGA IN NJEGOVE DRUŽINE.

Izšel je predpis, da je treba vsem zaposlenim izplačati draginjski dodatek 1.500 din po človeku. Če bi v vseh krajih Jugoslavije cene enako porasle, potem bi draginjski dodatek 1.500 din povsod zadostoval kot nadomestilo za višje cene. V resnici je bila slika drugačna. Ponekod je 1.500 din dovolj kot nadomestilo za draginjo, drugje pa ne.

Meseca julija smo že začeli izplačevati draginjski dodatek, 2.000 din po človeku. Če računamo, da nas je vseh v kolektivu okrog 3.200, potem zaradi draginjskega dodatka izplačamo mesečno 6,4 milijone din več neto osebnih dohodkov.

Analize letošnjega poslovanja nam kažejo, da letos toliko boljše gospodarimo, da ustvarjamo več dohodka in da lahko mesečno povišamo izplačila za neto osebne dohodke za 14 do 15 odstotkov ali za okrog 21 milijonov. Naša letošnja izplačila za neto osebne dohodke znašajo mesečno okrog 140 milijonov. Ta izplačila bomo torej povišali na okrog 161 milijonov. Včasih več, včasih manj — odvisno pač od tega, koliko bomo kateri mesec naredili.

Kako praktično izvesti to povišanje, o tem je že na predlog plansko analitskega oddelka razpravljal upravni odbor. Upravni odbor je predlog sprejel in ga dal v obravnavo delavskim svetom ekonomskih enot. V vseh ekonomskih enotah osebni dohodki ne bodo enako povišani, zato se mora centralni delavski svet pri svoji dokončni odločitvi opirati na demokratično mnenje vseh ekonomskih enot.

Povišanje osebnih dohodkov bo izvedeno v treh oblikah. Prvo je dokončna ureditev draginjskega dodatka, drugo je povišanje cenikov za osebne dohodke, ki je po ekonomskih enotah različno in tretje uvedba kriterijev za nagrajevanje boljše kvalitete. Za vse tri oblike povišanja osebnih dohodkov je predvidenih 21 milijonov.

Draginjski dodatek smo že začeli izplačevati z mesecem julijem. in sicer 2.000 din po osebi. Dokončna višina draginjskega dodatka je 2.100 din po osebi. Do sedaj smo dobivali mesečno 400 din kot dodatek za kruh. Ta dva dodatka se bosta od zdaj naprej izplačevala skupno v višini 2.500 din po osebi za polni delovni čas.

Povišanje cenikov za osebne dohodke je po ekonomskih enotah različno. Izračunano je bilo, kolikšni bi morali biti povprečni osebni dohodki po ekonomskih enotah, če bi prejemali na uro samo toliko, kot znaša analitična ocena delovnega mesta (ali kot piše na naših odločbah). Na drugi strani pa je bilo izračunano, kolikšni so naši dejanski osebni dohodki in koliko odstotkov presegamo tiste osebne dohodke, ki so določeni z analitično oceno. Tu so se pokazale med ekonomskimi enotami precejšnje razlike. Ker so razlike nastale deloma zaradi osebnega prizadevanja zaposlenih po ekonomskih enotah, deloma pa zaradi slabo postavljenih naših notranjih kriterijev za delitev osebnih dohodkov, smo šli na različno povišanje cenikov po ekonomskih enotah. Cilj tega je, da bi vsaj deloma popravili slabosti naših meril za delitev osebnih dohodkov. Razlike med ekonomskimi enotami bodo še ostale, vendar bodo te razlike bolj odraz osebnih prizadevanj po ekonomskih enotah, ne pa toliko odraz neenako postavljenih kriterijev za delitev osebnih dohodkov.

Predvidevamo naslednje povišanje osebnih dohodkov po ekonomskih enotah:

	Poprečni OD za 200 ur I—IV	Novo povprečje	Povišano po človeku
1	38.400	43.860	5.460
2	33.800	40.900	7.100
3	47.800	51.720	3.920
4	48.400	51.850	3.450
5	37.400	43.800	6.400
6	42.600	47.580	4.980
7	56.400	60.660	4.260
8	48.000	54.320	6.320

Povišanja bodo vezana na cenik, ki je rezultat ustvarjene proizvodnje. To povišanje bo procentualno vezano na cenik, zato bo povišanje zelo odvisno od tega, koliko bo ekonomska enota naredila. Če bodo ekonomske enote dosegale enake rezultate v proizvodnji, kot so jih povprečno v prvem polletju, potem bo povišanje po človeku tako, kot je nakazano v prej navedeni tabeli. Če bo ekonomska enota manj naredila po človeku, bo dobila manj povišanja, če bo pa več, bo povišanje po človeku višje.

Ekonomske enote si ta povišana sredstva za osebne dohodke samostojno delijo. Tako je tudi prav, kajti če sredstva pripadajo ekonomski enoti, potem naj ljudje v tej enoti odločijo, kako bodo ta sredstva razdelili.

Nekateri so mnenja, naj se čim več teh sredstev linearno porazdeli, to je enako vsakemu človeku. Mi smo enako razdelili 2.100 din kot draginjski dodatek. O ostalem pa samostojno odločajo ekonomske enote, ker to ostalo povišanje ni draginjski dodatek, ampak realno povišanje osebnih dohodkov zaradi boljših rezultatov v našem poslovanju. Ta sredstva so vezana na cenike (ali posredno na proizvodnjo ekonomske enote). Vemo pa, da vsak ne doprinese enako k tej proizvodnji. Dva na primer lahko opravljata enako delo, a eden bo več naredil kot drugi (dobil bo tudi več osebnih dohodkov). Ta, ki je naredil več, bo ustvaril več cenika za ekonomsko enoto. Ker je zdajšnje povišanje osebnih dohodkov procentualno vezano na cenike, logično sledi, da tisti, ki pomaga ustvarjati več cenika za ekonomsko enoto, mora dobiti več teh sredstev, ki jih bodo ekonomske enote sedaj dobivale. Če pa dobi vsak enako teh sredstev, potem pa je deloma kršeno načelo, da naj vsak prejema po svojem prizadevanju.

Dano je bilo priporočilo delavskim svetom, naj samo del sredstev (poleg 2.100 din) porazdelijo vsem enako in to predvsem tam, kjer je treba reševati problem najnižjih osebnih dohodkov. Drugi del sredstev se pa naj deli tako, kot se je do zdaj delil presežek ekonomske enote. Od zunaj določati, koliko porazdeliti fiksno, koliko pa kot presežek ekonomske enote je neumestno, ker so sredstva last ekonomske enote in nihče jih ne bo znal in mogel tako pravično razdeliti kot sami tisti, ki v ekonomski enoti delajo.

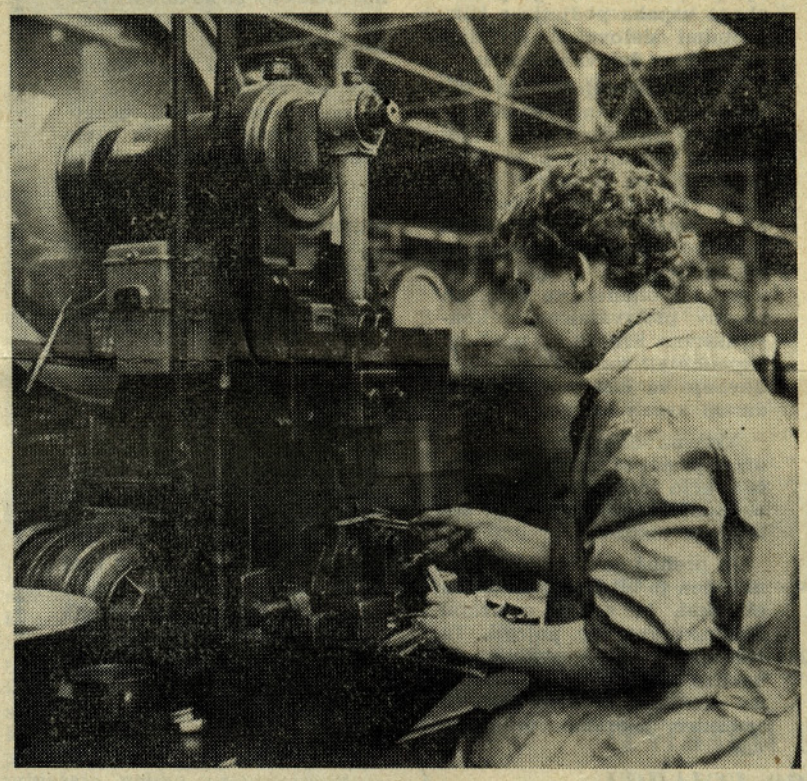

Tretja oblika povišanja osebnih dohodkov je posebno stimuliranje boljše kvalitete. Znano je, da so do zdaj dobivali samo vodilni v proizvodnji (razen EE 6, EE 7 in EE 8) posebne dodatke za boljšo kvaliteto, kot je bila normirana. Predlog plansko analitskega oddelka pa govori o stimulaciji za doseganje boljše kvalitete kot je normirana in to za vse zaposlene po ekonomskih enotah.

Stimulacija bo začela veljati s 1. septembrom. Sprejeta so že merila za EE 1 in EE 2, za ostale proizvodne ekonomske enote pa so merila že tudi narejena, o njih pa bo razpravljal upravni odbor na svoji naslednji seji. EE 6 še nima postavljenih kriterijev za kvaliteto, zato stoji pred laboratorijem naloga, da ta merila postavi. S postavitvijo teh meril bo EE 6 pri osebnih dohodkih v enakem rangu kot ostale proizvodne enote, še važnejše pa je to, da lahko pričakujemo kvalitetnejšo proizvodnjo v EE 6, kar se bo odrazilo v dohodku celega podjetja.

Ob uvedbi kriterijev za kvaliteto lahko pričakujemo, da bodo osebni dohodki porasli za 2 do 3 odstotke.

Z nakazanim povišanjem osebnih dohodkov se še ne moremo dokončno zadovoljiti. Življenjski stroški rastejo vsako leto in vsaj vzporedno z rastjo življenjskih stroškov moramo mi višati osebne dohodke, če se nočemo predati nižjemu standardu. Več osebnih dohodkov pa lahko izplačamo, če povečamo čisti rezultat (dohodek) po človeku. Zato si moramo vsak na svojem mestu prizadevati, da več naredimo kot doslej, da delamo s čim nižjimi stroški, da bo kvaliteta boljša in da na trgu dobimo več denarja za naše artikle. Najbrž ni treba posebnih analiz, če omenimo, da mi še emajlirano posodo prodajamo po enakih cenah kot leta 1954, (prometni davek se je deloma znižal), vsi izdelavni stroški in osebni dohodki so pa v tem času zelo zelo porasli. Osebne dohodke je bilo nujno povišati, ker so vsi življenjski stroški narasli, z vsemi izdelavnimi stroški smo morali iti navzgor, ker ceneje nismo dobili reprodukcijskega materiala. Kot rezultat vsega je to, da je večina emajlirane posode za nas nerentabilna in da odločno in enotno zahtevamo, da se spremenijo cene, se zniža prometni davek ali se pa proizvodnji emajlirane posode odpovemo. Takšen je naš položaj, ki se ga moramo zavedati. TI

PREDVOJNI DOGODKI V LUČI PREBUJAJOČE SE PROLETARSKE ZAVESTI

(Nadaljevanje)

po 1 ali 2 kroni na dan. Njegov kapital je iz dneva v dan naraščal, okrog tovarne pa so životarili njegovi delavci s svojimi družinami, ki so bile izčrpane in sestradane. Zlasti neusmiljeno in nečloveško je izkoriščal otroke. Ti so čestokrat opravljali pretežka dela, ki bi jih morali opravljati odrasli delavci. Toda Westna to ni motilo. Če bi ta dela opravljali odrasli delavci, bi ga to stalo mnogo več. Otroci pa so delo opravili skoraj zastonj. Če otroci niso dolgo vzdržali napornega dela, jih je enostavno nagnal in zaposlil druge, ki so lačni kruha vedno čakali na zaposlitev pred tovarno. Tako je bilo tudi z odraslimi delavci. Če je odpustil 10 delavcev, jih je čakalo na zaposlitev pred tovarno desetkrat več. Delovne sile je bilo na pretek in Westen je kot brezčuten nemški kapitalist vedel, kako je treba ravnati. V takih pogojih se tudi nihče od delavcev ni upal zoperstaviti neusmiljenemu izkoriščanju, kajti bojazen, da bi ga odpustili in bi tako izgubil še ta majhen zaslužek, je bila velika. Delavstvo je bilo takrat še šibko v svoji razredni zavesti in bilo je tudi brez svoje razredne organizacije.

PRVA STAVKA

Delavci so si skušali izboljšati svoj težak življenjski položaj s stavko leta 1896. Organizator te stavke je bila lakota, ki je strnila delavce v enoten nastop. Ta mezdna stavka je bila prva te vrste v Celju. Delavci so postavili zahtevo po zvišanju mezd. Svojo zahtevo so utemeljevali s tem, da ne zaslužijo niti za hrano, kaj še za druge svoje in družinske potrebe. Takrat je delalo v tovarni 47 delavcev od katerih je bilo zaradi stavke 27 odpuščenih in prav toliko na novo sprejetih. Stavka je bila kratka in v takih razmerah ni mogla uspeti. Ta stavka pa je za delavsko gibanje v tovarni zelo značilna in pomembna. Bila je znak prebujajoče se proletarske zavesti našega delavstva in je imela v sebi zarodke bodoče enotnosti delavstva, ki se je v poznejšem času tako jasno odražalo.

Že leta 1897 je Westnova tovarna postala član srednjeevropskega kartela, ki se je prav kmalu razvil v evropski kartel. Na ta način je Westen lahko brez nevarnosti konkurence diktiral cene na tržišču in večal svoj dobiček.

Delavsko gibanje je takrat poganjalo svoje korenine, kar dokazuje več značilnih dogodkov. Že uvodoma sem omenil, da je bila leta 1896 ustanovljena v Ljubljani Jugoslovanska socialdemokratska stranka, ki je sprejela svoj program na marksistični osnovi. Ta stranka je izdajala časopis »Rdeči prapor« in »Svobodo«. Njen program pa je bil minimalen. Zahtevala je svobodo tiska in govora, pravico združevanja in zborovanja, splošno, enako in tajno volilno pravico, neodvisnost sodišč, ločitev cerkve od države, osemurni delavnik in zvišanje plač. Stranka je imela tudi maksimalen program, ki je zahteval zrušitev kapitalizma z razrednim bojem in odpravo privatne lastnine, vendar so tedanji delavski voditelji pod vplivom II. internacionale ta maksimalni program čedalje bolj opuščali. V tej stranki sta nastali dve struji. Obe struji, niti leva niti desna nista bili revolucionarni. Desna se je omejila na zahteve, da se gospodarski položaj delavskega razreda izboljša in je ustanavljala razna konsumna društva, v levi pa je prevladoval partikularizem in reformizem.

Ta stranka je bila tudi pod močnim vplivom avstromarksizma in ni pravilno reševala narodnega vprašanja. Po njenih trditvah je bilo narodno vprašanje zgolj kulturno in jezikovno, ne pa tudi in predvsem politično in gospodarsko. Ta stranka je za nas Slovence zahtevala samo kulturno avtonomijo. Šele pozneje, ko je imperialistični pritisk Avstro-Ogrske naraščal, se je morala ta stranka v svojem programu jasneje izreči. Na konferenci stranke 21. novembra leta 1909 v Ljubljani je bila izdana tako imenovana Tivolska resolucija, v kateri je bilo postavljeno, da ima stranka za končni smoter svojega narodno političnega stremljenja popolno narodno združitev vseh južnih Slovanov ne glede na različnost imena, vere, pisave, dialektov ali jezikov v obliki avtonomne narodne kulturne enote v okviru Avstro-Ogrske. Ivan Cankar, ki je bil nekaj časa socialist, je tedaj dejal, da je ta stranka suha veja na narodnem telesu. Edino on je že leta 1913 agitiral za demokratično federativno republiko vseh jugoslovanskih narodov. S tem je Cankar vplival samo na najzavednejši del članov te stranke, vendar je stranka, ki je bila polna oportunizma in reformizma ostala zvesta avstrijskemu dvoru vse do konca I. svetovne vojne.

Zavednejši in naprednejši člani Jugoslovanske socialne demokratske stranke pa so si vendarle prizadevali širiti revolucionarno miselnost med slovenskim proletariatom. Eden izmed naprednih in prizadevnih članov te stranke je bil Rok Drofenik, ki je od 1. septembra 1897 do 31. marca 1898 izdajal v Celju mesečni časopis »Svobodni glasovi«. On je bil tudi urednik tega časopisa. Drofenik je bil socialist in je v delavskem tisku spretno obravnaval politična vprašanja, izhajajoč iz načel znanstvenega socializma.

Te članke je pisal stvarno in pogumno. V njih je napadal avstrijske oblastnike, buržoazijo in klerikalizem. Zaradi tega so ti članki močno razburili celjsko in slovensko buržoazijo nasploh. To je bil prvi slovenski socialistični časopis v Celju, ki so ga z velikim zanimanjem čitali tudi delavci v Westnovi tovarni in se ogrevali za ideje socializma. V njih se je vedno bolj krepila proletarska revolucionarna zavest, ki je pred prvo svetovno vojno naraščala iz leta v leto. Število zaposlenih delavcev je do I. svetovne vojne naraslo nad 1000. Toda z naraščanjem delavstva je naraščalo tudi Westnovo izkoriščanje, ki je doseglo pred izbruhom I. svetovne vojne svoj vrhunec.

Čeprav so si delavci z dolgoletno borbo leta 1907 izbojevali nekaj pravic — med temi splošno in enako volilno pravico — se položaj delavcev v Westnovi tovarni ni zaradi tega prav nič izboljšal. To dokazuje dejstvo, da so se delavci tik pred I. svetovno vojno zelo hitro menjavali. Od 1005 zaposlenih je bila tretjina žena in deklet. Število delavcev, ki so izstopali ali bili odpuščeni, je znašalo letno tudi do 80 % števila celotnega delavstva. Toda na prazna mesta je sproti prihajalo še več nove delovne sile, kar je značilno za nezadovoljivi položaj delavstva, ki ni nehalo iskati ugodnejše zaposlitve drugje.

Visoki gostje med nami

Vedno pogosteje nas obiskujejo naši državniki. V podjetju jih sprejmejo funkcionarji samoupravnih organov in političnih organizacij z glavnim direktorjem, jim razkažejo podjetje in se razgovarjajo z njimi o tem in onem. Gostje se zanimajo predvsem za delo in probleme našega kolektiva, nam dajejo napotke za nadaljnje delo, povedo, kaj jih je najbolj zanimalo ali najbolj začudilo, se zahvalijo za sprejem in odidejo z željo, da bi dosegli vedno večje uspehe.

Približno tole obsegajo zapiski takih obiskov. Mi pa vam želimo posredovati, kaj so naši visoki gostje, ki so nas obiskali v zadnjih letih, zanimivega povedali.

V februarju 1962 smo sprejeli delegacijo Zveznega izvršnega sveta in Zvezne ljudske skupščine. Tovariša **Edvarda Kardelja** je pri ogledu podjetja najbolj zanimalo ročno nanašanje emajla na posodo, v razpravi pa je naglasil: »Vsak delavec mora vedeti naprej, koliko bo zaslužil. Menim, da imate premalo ekonomskih enot. Nedvomno je naš cilj popolna decentralizacija, vendar moramo za to najprej ustvariti pogoje. Specializirati moramo proizvodnjo, ker je le taka proizvodnja temelj najširše decentralizacije. To je tudi cilj naših prizadevanj. Sem za to, da najdete najprimernejše oblike decentralizacije. Nisem za decentralizacijo za vsako ceno. Zavedati se namreč moramo, da je prav v samoupravljanju na najširši osnovi bistvo socializma, sodobne ekonomike in novih družbenih odnosov.« Tov. **Milentije Popovič** pa je ob tej priliki dejal: »Po ogledu nekaterih drugih podjetij me je pri vas najbolj impresioniral hiter ritem dela.« Tov. **Franc Leskošek** naše delo in probleme dobro pozna, saj je naš večkratni gost. Ob tem obisku pa so mu ugajale novosti, ki jih je opazil: nove peči, stroji, večja disciplina itd. Poudaril je: »Še z večjo vnemo morate nadaljevati z začetim delom. Zavedati se morate, da ekonomske enote, racionalno koriščenje surovin, boljša organizacija dela, zlasti pa dobri medsebojni odnosi niso prazne besede, ampak naša prihodnost . . .« Tov. **Petar Stambolič** posebne izjave ob tej priliki ni dal.

Samo dva meseca pozneje se je za kratek čas zadržal pri nas tov. **Sergej Kraigher,** predsednik Zvezne industrijske zbornice. Ogledal si je podjetje in po krajšem razgovoru nadaljeval pot.

V januarju 1963 se je zadrževala v podjetju tov. **Vida Tomšič,** takratni predsednik Ljudske skupščine LRS. Ob tej priložnosti nam je povedala: »Ne spomnim se več, kdaj sem bila poslednjič v vašem podjetju, vendar mi tov. Luka često pripoveduje o vas.« Naši funkcionarji so jo seznanili z našimi problemi, nakar je dejala: »Vaše podjetje je značilen primer napačnosti nekaterih administrativnih predpisovanj, saj vas predpisi dezinvestirajo.« Svetovala nam je, naj izdelamo natanke izračune in analize ter s tem elaboratom potrkamo na vsa vrata, še prej pa javnost preko časopisja seznanimo s problemi, za reševanje katerih je podjetje sámo nemočno. Glede zaposlovanja je dodala: »Preden sprejemate novo delovno silo, izkoristite vse notranje rezerve. Če pa že morate sprejemati, vas nihče ne more prisiliti, da sprejmete delomrzneže in brezdelneže, saj mora biti podjetje predvsem ekonomsko.« Ob koncu se je zahvalila za sprejem in rekla: »Izrekam iskreno zahvalo kolektivu, ki s tako zavestjo rekonstruira svoje podjetje. V prihodnje vam želim še veliko uspehov na domačem in tujem trgu.«

V maju 1963 sta bila pri nas sekretarja CK ZK Bosne in Hercegovine ter Slovenije **Djuro Pucar-Stari** in **Miha Marinko.** Tov. Pucar je ob tej priliki izjavil: »Prvič sem bil v podobnem podjetju kot je vaše in mi je bilo vse zanimivo. Rečem lahko, da ste dosegli veliko in prepričan sem, da boste v prihodnje še več. Zato nobene bojazni pred jutrišnjim dnem.« Tudi njega so najbolj presenetili spretni nanašalci emajla.

Takih in podobnih obiskov ter izjav je še mnogo.

Miha Marinko in Franc Simonič v razgovoru s predstavniki kolektiva (Foto LT)

ČESTITKA OB 70-LETNICI

Vladislav Miloš, direktor češke emajlirnice »SFINX«, Češke Budjevice je poslal našemu kolektivu naslednjo čestitko ob 70-letnici obstoja tovarne:

Zvedel sem, da praznuje vaš kolektiv 70-letnico obstoja tovarne in vam v lastnem imenu in v imenu vseh čeških emajlirnic čestitam in želim mnogo uspehov pri nadaljnjem delu.

Domači emajli enakovredni tujim

VZPOREDNO S ŠIRJENJEM PROIZVODNJE IN ASORTIMANA IZDELKOV, RASTEJO POTREBE PODJETJA PO EMAJLIH, KI NAJ BI ZADOSTILI ZAHTEVAM TRGA. DO NEDAVNEGA SMO SE PRI ZAHTEVNIH EMAJLIH NASLANJALI NA UVOZ IZ ZAHODNIH DRŽAV, KAR JE SEVEDA PREDSTAVLJALO PRECEJŠEN DEVIZNI IZDATEK. POMANJKANJE KADROV JE BIL GLAVNI VZROK, DA JE RAZVOJ EMAJLOV ZAOSTAJAL ZA POTREBAMI TOVARNE. NOVI KADRI IN NEKAJ NOVIH NAPRAV IN APARATUR, KI JIH JE TOVARNA NABAVILA V ZADNJEM ČASU JE OMOGOČILO, DA JE RAZVOJ EMAJLOV HITREJE NAPREDOVAL IN DA SMO SE ZAČELI PRIBLIŽEVATI DRŽAVAM Z RAZVITO EMAJLNO INDUSTRIJO.

V modernih obratih že dalj časa uporabljajo temeljne emajle z nizkimi žgalnimi temperaturami (od 830° C navzdol, ki omogočajo istočasno vžiganje temeljnih in krovnih emajlov), kar predstavlja nedvomno korak naprej v emajlni industriji. Zaradi svoje sestave so ti emajli razmeroma občutljivi in zahtevajo precizno vodenje tehnološkega postopka, kar je možno samo v dobro organiziranih obratih.

Naše podjetje je bilo do nedavnega navezano na uvoz teh emajlov, v letu 1962 pa je bil v laboratoriju razvit nizkotaleči temeljni emajl, ki se je bil ob kontroliranem tehnološkem postopku zelo obnesel in je tako uvoz nizkotalečega emajla odpadel.

Kmalu zatem nam je uspelo razviti črn kislino odporen emajl za emajliranje eterne posode, ki je po svojih mehanskih in kemijskih lastnostih naš najboljši emajl. Do sedaj smo ta emajl uvažali, z letošnjim letom pa bo uvoz tega emajla ukinjen.

Uvedba novih načinov gradnje in novih materialov v gradbeništvu je izredno povečalo zanimanje za emajl, ki po svojih lastnostih in možnostih obarvanja predstavlja idealen gradbeni material, seveda pa mora ustrezati določenim zahtevam glede mehanskih lastnosti, refleksiji svetlobe, posebno pa še odpornosti napram atmosferskim vplivom, kar pri dosedaj znanih emajlih ni bil vedno primer.

V laboratoriju je bil v letu 1963 razvit motni arhitekturni emajl, ki ustreza tem zahtevam in je že uporabljen v gradbeništvu. Arhitekturni emajl je bil izdelan v ca. 20 barvnih izvedbah. Prav tako je bil v letu 1963 razvit direktni črni emajl, ki se je tudi uporabljal v proizvodnji predvsem za emajliranje raznih delov gospodinjskih naprav, kar predstavlja velik prihranek časa, materiala in delovne sile. V zvezi z neposrednim emajliranjem, ki se čedalje bolj uveljavlja v emajlirski industriji, velja omeniti studijo o neposrednem emajliranju z belimi emajli, ki je edinstveno delo v naši državi in sistematsko obravnava vse dosedaj znane postopke direktnega emajliranja, kakor tudi ekonomičnost posameznih postopkov, potrebne materiale, kontrole kopeli itd. Pod vodstvom laboratorija je bilo izdelanih nekaj praktičnih predmetov po načinu neposrednega emajliranja. Tu je potrebno poudariti, da so nizkotaleči temeljni emajli, arhitekturni emajli in direktni emajli prvi taki emajli, ki so bili razviti v Jugoslaviji.

Najnovejši uspeh laboratorija je razvitje novega temeljnega emajla, ki se je zelo dobro obnesel pri emajliranju eterne in druge posode, pri emajliranju fasadnih polšč, uslug itd. Ta emajl je bil tudi odlično sprejet pri kupcih naših frit. Omenim naj še, da je z razvitjem tega emajla docela odpadel uvoz podobnega emajla, ki smo ga dosedaj uvažali v precejšnih količinah.

To je le nekaj uspehov, ki jih je laboratorij dosegel v zadnjem času. Poudariti je treba, da so bili ti rezultati doseženi z zelo pomanjkljivo tehnično opremo in ob pomanjkanju kadra. Pred nami so še velike naloge in vložiti bo treba še mnogo naporov, da bomo obdržali korak z hitro napredujočo emajlirsko industrijo v svetu. Svetleči emajli, emajli za aluminij, visokotemperaturni emajli idr. so dosežki emajlirske industrije v zadnjih letih, ki so se precej uveljavili v svetu.

V tej zvezi mnogo pričakujemo od ustanovljenega inštituta, ki bo nedvomno precej pripomogel k intenzivnemu razvijanju emajlov, ker bo lahko pritegnil k delu še več strokovnjakov. Prav tako bo omogočena nabava novih naprav za proučevanje in kontrolo emajlov. **J**

NEMŠKI PRISELJENCI

Večina vodilnih ljudi v tovarni so bili Nemci, ki so se priselili v Celje. Ti so se naslanjali na nemškutarske priviligirane elemente v podjetju. Tako so imeli ti priseljenci moč za gospodovanje domačim slovenskim delavcem, med katerimi je bilo vedno več razredno zavednih proletarcev.

Westnov odnos do delavstva je bil še vedno nekako patriarhalen. Delavstvo je moralo ogromno delati, kajti vodstvo ni popuščalo. Delavci so garali tudi po 16 ur nepretrgoma.

Leta 1912 se je stari Westen odselil v Gradec, tovarno pa je prepustil svojima nečakoma Adolfu in Avgustu Westnu. Nadutost teh dveh Nemcev je med I. svetovno vojno močno narastla, prav tako tudi njihovih pomagačev, kar se je odražalo pri povečanem zapostavljanju slovenskih delavcev. Če je bil stari Westen pravi mojsterski izkoriščevalec, sta ga ta dva njegova naslednika daleč prekašala.

Položaj delavstva se je med svetovno vojno zaradi neprestanega dviganja cen močno poslabšal, saj so se v primerjavi s cenami mezde le neznatno dvignile. Med delavstvom sta vladala glad in revščina, medtem ko sta si oba Westna ustvarjala ogromne vojne dobičke.

Zmagovita socialistična revolucija v Rusiji leta 1917 je odjeknila široko po svetu in tudi slovenski delavci so v stari Avstro-Ogrski monarhiji videli vse razločneje svojo zatiralko. Misel o ustanovitvi skupne demokratične države jugoslovanskih narodov je že močno razvnemala široke ljudske množice. Naši zavedni delavci so socialistično idejo povezali z idejo o pravici vsakega naroda do samoodločbe. Leta 1918 je slovensko delavstvo vse odločneje demostriralo za kruh, svobodo in mir, množile so se stavke in upori.

Ob propadu Avstro-Ogrske monarhije so delavci pričakovali, da bo nova jugoslovanska država demokratična republika jugoslovanskih narodov, v kateri bo vsa oblast pripadala delovnemu ljudstvu. Žal pa tedaj naš proletariat še ni imel vodilne enotne politične organizacije, ki bi ga združila in pripravila na revolucionarno borbo. Jugoslovanska buržoazija je izkoristila to priložnost in pohitela z ustanovitvijo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ne da bi naše ljudstvo odločalo o obliki in ureditvi svoje države.

Vlada nove države v Beogradu je 30. decembra le oddobrila sklep o uvedbi 8 urnega delovnika za delavstvo in nameščenstvo.

Naslednika starega Westna, Avgust in Adolf, ki sta bila do leta 1900 nemška državljana in od tedaj avstrijska, sta ob ustanovitvi jugoslovanske države sprejela jugoslovansko državljanstvo. Tedanja vladajoča klika jima ni samo pustila z žulji našega delavstva prigrabljeno imetje, ampak jim je še nadalje dovolila kopičenje bogastva ob izkoriščanju slovenskega delavstva.

DRUGA STAVKA

Kapitalista Westna sta se trdno povezala z vladajočo kliko v Beogradu. Čestokrat so ju obiskovali kraljevski ministri in sklepali z njima pogodbe o nabavah za vojsko. Sama sta dokazovala svoj »patriotizem« z velikim darom za nakup dvorca kralju na Bledu. Tudi graditeljem pravoslavne cerkve v Celju sta poklonila ves material za stavbo. Značilno je, da so to cerkev Nemci leta 1941 takoj po prihodu v Celje porušili.

Po končani I. svetovni vojni se je delavsko gibanje močno okrepilo. V Beogradu so bili osnovani enotni delavski sindikati Jugoslavije pod vodstvom komunistov, delavstvo je začelo proslavljati svoj praznik 1. maj, v Sloveniji je bila osnovana komunistična stranka, revolucionarni dogodki so se vrstili drug za drugim. Tudi delavci v Westnovi tovarni so leta 1919 ustanovili Strokovno kovinarsko organizacijo, katero so vodili marksistično usmerjeni delavci. Ta organizacija je dosegla, da je bil uveden osem urni delovnik in zvišanje delavskih mezd. To je bil sicer začeten uspeh, vendar za delavstvo ni pozneje mnogo pomenil, kajti oba zakleta sovražnika in izkoriščevalca slovenskega delavstva, Avgust in Adolf Westen, se nista mnogo ozirala na delavske zahteve, ker sta se čutila močna, zavedajoč se podpore, ki jo jima daje oblast pri izkoriščanju slovenskega delavstva.

Leta 1922 je bilo delavstvo v Westnovi tovarni v nemogočem položaju. Revščina je zaradi nizkih mezd vedno bolj naraščala, zaradi česar je Osrednje društvo kovinarjev v Ljubljani odpovedalo Westnu kolektivno pogodbo. To društvo je predlagalo, naj bi razmere uredili na obojestranskih pogajanjih, kjer bi rešili poleg vprašanja mezd še več drugih perečih vprašanj. Takrat pa sta se Westna uprla pogajanjem rekoč, da sploh ne priznavata delavskih funkcionarjev in zaupnikov za zakonite predstavnike delavstva. Zaradi tega se je delavstvo odločilo za stavko, ki je pričela dne 28. marca 1922 in je bila spočetka le delna, ker okrog 300 stavkokazov ni hotelo zapustiti dela. Šele pozneje je bila stavka popolna, ko je stavkalo vseh 800 delavcev. Ta stavka je trajala od 8. aprila do 6. junija in tovarna ni obratovala 10 tednov. Obratovala je samo njena elektrarna, ki je oskrbovala mesto Celje z električnim tokom. Vse delavstvo Slovenije je takrat podprlo stavkujoče.

Westna sta morala uvideti, da se je situacija zanju poslabšala, zato sta pristala na razgovore, a bila sta zelo nedostopna. Adolf Westen je pri tem pokazal pravo nemško nadutost, ko se je repenčil: »Tu sem jaz gospodar! Kdor noče delati naj gre! Z lahkoto bom prenesel vašo stavko! Oblast je na moji strani!« Toda zastopniki delavstva so bili vztrajni in so postavili pogoje: zvišanje mezd za 30 %, priznanje sindikata in delavskih zaupnikov za zakonite predstavnike delavstva, človeško ravnanje z ljudmi, upoštevanje predpisov, ki varujejo koristi delavca, izboljšanje njegove socialne zaščite, pravica do letnih dopustov in nihče ne sme biti zaradi stavke odpuščen z dela.

Westen je pristal le na malenkostno izboljšanje, zaradi česar je delavstvo nadaljevalo s stavko. Začeli so se novi razgovori, na katerih je Westen načelno pristal na vse zahteve, le zahtevo po zvišanju mezd je omejil na 8 %. Izjavo, da sprejema zahteve delavstva je lastnoročno podpisal.

Na zborovanju, ki ga je delavstvo sklicalo po tem sporazumu z Westnom, se je okrog 400 delavcev izreklo za nadaljevanje stavke, vendar je prevladovala večina, ki je bila za vrnitev na delo.

Ko so delavci naslednji dan po tem dogodku prišli na delo, so mnogi zvedeli, da zanje ni več mesta v tovarni. Tisti pa, ki so bili

(Nadaljevanje na 6. strani)

Kakšni so pogoji za gradnjo nove orodjarne?

Misel na gradnjo nove orodjarne se je porodila že pred leti. Pri izdelavi idejnega načrta prve faze rekonstrukcije naše tovarne, bilo je leta 1958, je bilo načeto vprašanje, kako uskladiti vzdrževalne službe glede na rekonstrukcijo. Vemo, da so bile naše vzdrževalne službe pred nekaj leti še dokaj nepopolne in šibke. Pomanjkanje ustreznih strojev za njihovo delo, utesnjenost delavnic in lokacijska neskladnost, so bistvene zapreke za nadaljnji razvoj.

Dopolnjeni strojni oddelek in mehanična delavnica — orodjarna so delno že urejeni in zadostujejo nekako potrebam trenutne proizvodnje tovarne. Odprto je še vprašanje elektro delavnice, katera je skrajno utesnjena in ne more več vzdržati koraka z naraščajočimi naročili elektro uslug ostalih obratov. Da bi vse te službe uskladili z ostalimi obrati tovarne, je bila prvotna zamisel postavitev objekta B med upravnim poslopjem in proizvodnimi halami. Tam naj bi uredili spodaj vzdrževalne obrate in zgoraj centralno garderobo. Razni pomisleki glede lokacije garderobe in orodjarne z ozirom na inštalacije so povzročili iskanje nadaljnjih variant rešitve lokacije orodjarne.

Varianta, razširitev in popolno renoviranje današnje orodjarne na istem mestu, ni uspela. Mnenja so bila precej enotna, da se ne da v teh prostorih veliko izboljšati delovne pogoje, pa četudi bi nabavili nove moderne stroje. Gre tudi za organizacijske spremembe dela in tehnologijo proizvodnje orodij. Najnovejša varianta, to je današnja, je nastala ob koncu leta 1962, ko smo se sestali na pobudo LT naše tovarne ter se pogovorili o izgradnji povsem nove moderne orodjarne kot samostojnega obrata. Sledili so sestanki in končna odločitev UO, da se pristopi k izdelavi idejnega osnutka projekta stavbe, hkrati pa izdela projekt za detajlno tehnologijo orodjarne z organizacijsko shemo. Gradbeni projekt je prevzelo podjetje Industrijski biro Ljubljana, tehnologijo izdelave orodij z vsemi potrebnimi službami pa je prevzel Inštitut za organizacijo dela v Zagrebu.

Sočasno z izdelavo omenjenih del je uprava podjetja podvzela vse potrebne korake za preskrbo gradbenega dovoljenja in lokacije bodoče orodjarne. Tu se je pa zataknilo in še danes ne moremo z gotovostjo trditi, kje bo stala nova centralna orodjarna.

Okrog lokacije je bilo precej variant, govorjenja in pisanja. Orodjarna naj stoji na prostoru tovarne nekje pri današnjih acetilenskih napravah, na prostoru lesnega kombinata LIK Savinja in na drugi strani Mariborske ceste, nasproti upravnemu poslopju. To bi naj bila varianta, ki bi odgovarjala vsaj delno vsem pristašem, ki so se zavzemali, da mora orodjarna ostati v sklopu tovarne. Druga skupina variant, lokalno oddaljena od tovarne pa zavzema bližino igrišča Olimp oz. Tovarne tehtnic, na travniku pred mestno klavnico v Trnovljah in v bližini mestne vrtnarije ob Dečkovi cesti.

Zadnja in najbrž dokončna lokacija je pod Golovcem, preko Mariborske ceste nasproti upravnega poslopja. Za to lokacijo je dobil investicijski oddelek samo osnovno privolitev.

Po urbanističnem načrtu občine Celje je bil ta predel zemljišča določen za stanovanjsko naselje, kar je lokacijo naše tovarne zavilo precej v negotovost. Občina je sicer ta sklep urbanistov anulirala in določila tudi ta predel za industrijo. Tako smo tudi mi dobili dovoljenje za lokacijo, toda dokončno še ni.

Po dveh letih priprav za izgradnjo nove orodjarne, po neštetih predračunih, analizah in podobno, zagotovilih in odobritvah občine še danes ne moremo odgovoriti na vprašanje, kje in kdaj se bodo odprla vrata nove orodjarne.

Po analizah tržišča in potreb po orodjih in napravah smo lahko prepričani v dobro prosperiranje bodoče orodjarne. Povpraševanje je samo na domačem trgu tako veliko, da ga tudi nova orodjarna ne bi mogla kriti kljub predvideni kapaciteti v končni fazi 5 milijard bruto produkta in ca. tisoč zaposlenimi delavci.

S postavitvijo nove orodjarne pa problem izdelave orodij še ni rešen. Najprej bo nastal problem kadrov. Število strojev in vzporednih služb: tehnologija, konstrukcija, priprava dela in razpis, skladišča materiala, vzdrževanje in energetika bodo zahtevali tako veliko število kvalificiranih ljudi, predvsem orodjarjev, da si jih brez sistematične vzgoje, to je šolanja v strokovnih šolah in priučevanja v delavnicah, sami ne moremo zamisliti.

Izobraževalni center si prizadeva dobiti čimveč mladine v orodjarske vrste. V te namene je ustanovljen v kovinarski šoli v Štorah specializiran oddelek za orodjarje. Iz te šole bomo predvidoma dobivali vsako leto po 20 novih orodjarjev. Po dovršeni šoli bodo odšli mladi orodjarji na odslužitev vojaškega roka, nakar se bodo nekateri vrnili v podjetje, drugi pa tudi ne, tako da od vseh teh 20 bomo dobili mogoče res 10 orodjarjev, kar pomeni, da nam šola ne bo mogla zagotoviti zadostno število kvalificiranih orodjarjev. Potrebno bo, da si tudi sami s pomočjo kadrovske službe priskrbimo potrebne orodjarje.

Zato lahko trdimo, da so prvi pogoj za uspešno delo in razvoj nove orodjarje ravno kadri. Tu je zagotovilo za kvalitetno proizvodnjo in afirmacijo nove orodjarne doma in v svetu. Misliti moramo ne samo na domače tržišče, temveč tudi na inozemsko. Če zasledujemo v dnevnem časopisju oglase, vidimo, da vse tovarne kovinsko predelovalne stroke mrzlično iščejo orodjarje, le-teh pa ni. Do pred nedavnim je bila ta veja strojne tehnike nekako zapostavljena. Delovala je le v ozkem okviru potreb posameznih tovarn.

Z razvojem kovinsko predelovalne industrije in z osvajanjem vedno novih artiklov, je potreba po novih orodjih vedno večja.

Zakaj smo na zunanjem tržišču z našimi izdelki precej za ostalimi? Zakaj so nekateri artikli nerentabilni?

Zakaj izdelujemo artikle nespremenjenih oblik že trideset in več let? Zato, ker nimamo zadostnega števila orodij, katera bi dala našim izdelkom nove oblike, povečala plasman na tržišču, omogočila doseganje višjih cen ter končno vplivala na dohodek tovarne.

Z novo orodjarno bi bil ta problem v znatni meri odstranjen, ne samo v našem tovarniškem pogledu, temveč tudi v republiškem merilu.

Sugestije republiških in zveznih organov ob prvih osnutkih nove orodjarne potrjujejo potrebo in možnost graditve in sicer takšnih kapacitet, kakor si jih zamišljamo mi. Lahko bi krila predvsem domače potrebe po orodjih in nudila usluge inozemskim interesentom. Iz tega je moč sklepati, da bo nova orodjarna rentabilna z velikimi možnostmi. Ni malo podjetij- ki se zanimajo za našo novo orodjarno, nam nudijo pomoč in hočejo skleniti z nami dolgoročne pogodbe za izdelavo orodij.

Kratek povzetek glavnih del, ki so bila izvršena do danes v zvezi z novo orodjarno je sledeč:

Izdelana je analiza oziroma bilanca za današnjo orodjarno za leto 1962.

(Konec na 8. strani)

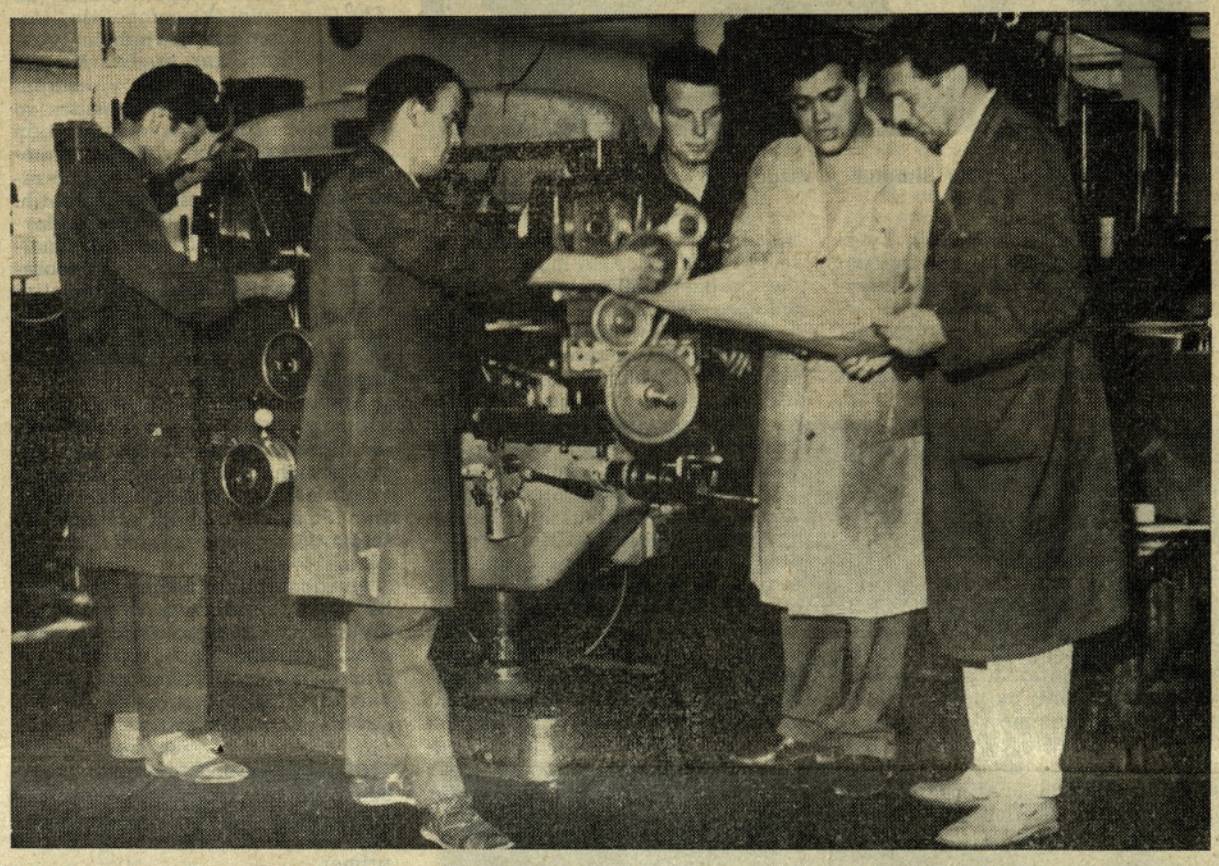

Kratek delovni posvet med orodjarji (Foto LT)

PREDVOJNI DOGODKI V LUČI PREBUJAJOČE SE PROLETARSKE ZAVESTI

(Nadaljevanje)

sprejeti na delo, jim je bila sporočena grožnja, da bodo odpuščeni, če se bodo vključili v sindikalno organizacijo. Ta dogodek osvetljuje povsem Westnovo osebnost. On ni bil samo izkoriščevalec slovenskega delavca, temveč tudi skrajno pokvarjen in zahrbten tip. Kar ni mogel doseči s silo, je dosegel z zahrbtno prevaro.

Pri tem nečednem dejanju pa ga je tedanja korumpirana oblast dosledno ščitila. Ščitila je koristi tega tujega kapitalista proti domačim delavcem in je celo aretirala 32 organizatorjev stavke, ki so bili večina delavski zaupniki in jih obtožila pred sodiščem. Westen je slavil svoj drugi triumf nad tistimi delavci, o katerih je vsa njegova dinastija licemersko govorila, da so najboljši, najsposobnejši in najpoštenejši v Srednji Evropi.

Večina delavstva je takrat pod hudim pritiskom oblasti klonila. Le nekaj delavcev je ostalo zvestih sindikalni organizaciji, ki se je previdno, toda vztrajno pripravljala na nov spopad.

USTANOVITEV DELNIŠKE DRUŽBE

Kmalu po I. svetovni vojni je Westen ustanovil delniško družbo z nazivom »A. Westen d. d.«. V tej delniški družbi so bili razen enega vsi člani Westnove družine, predsednik upravnega sveta pa je bil Adolf Westen starejši, ki je živel v Gradcu do svoje smrti leta 1942. Po zmagi nad svojim delavstvom se je Westnovi dinastiji nakopičil ogromen kapital kot plod žuljev slovenskih delavcev. Westen je ustanovil tovarno emajlirane posode v Italiji, kupil je delnice Železarne kranjske industrije na Jesenicah (Železarna Jesenice), postal je lastnik Železnega majdana in topilnice d, d, v Topulskem na Hrvatskem, tovarne kemičnih izdelkov v Hrastniku in neke tovarne emajlirane posode v Turčiji. Zagotovil si je tudi močan političen vpliv, ker je financiral med drugimi »Narodno politiko« ministra dr. Kramerja in njegov dnevnik »Jutro«. Tudi katoliški tisk ni odklanjal zveze z njim.

Čeprav so člani Westnove družine vohunili na škodo države in povzročali razne škandale, ni bilo mogoče o tem slovenskem tisku nikdar brati.

V času velike gospodarske krize leta 1930 se je položaj delavstva v Westnovi tovarni še bolj poslabšal, zato je z njegovim ogorčenjem porastla tudi njegova borbenost. V tem času je začel prihajati med delavstvo tov. Franc Leskošek-Luka, ki je prej tudi sam delal v Westnovi tovarni. Kot napreden delavec-komunist je postal tajnik Zveze kovinskih delavcev Jugoslavije v Ljubljani in je s svojim odločnim nastopanjem, prenašajoč direktive Partije, krepil enotnost in borbenost delavskih strokovnih organizacij proti razrednemu sovražniku in proti oportunističnim vplivom v lastnih vrstah. Ob izredno težkem političnem stanju v državi je vztrajno stal na liniji delavskih interesov. Takrat je celjsko podružnico kovinarske organizacije sestavljalo večina delavcev iz Westnove tovarne. V tej organizaciji je bila prekaljena garda starejših kovinarjev, ki je vztrajno prenašala svoje izkušnje in proletarsko zavest na nove člane.

Na večjo intenzivnost in borbenost delavstva je vplivala Komunistična partija Jugoslavije, ki se je pod vodstvom tovariša Tita razvila v močno in monolitno avantgardo delavskega razreda. Leta 1933 so na okrožni partijski konferenci, ki je bila v Pečovniku blizu Hudičevega grabna in na kateri je imel glavni referat tovariš Miha Marinko, sprejeli sklepe o potrebni okrepitvi dela v svobodnih delavskih sindikatih in povezavi s kmečkimi množicami v duhu smernic demokratične Ljudske fronte.

Še isto leto so bile volitve v upravo delavske zbornice Slovenije, na kateri je lista socialističnega delavstva in nameščenstva v Celju dobila nad 80 % oddanih glasov.

Tem in drugim pomembnim dogodkom v delavskem gibanju v tej dobi so sledile hude represalije tedanje oblasti. Komuniste so začeli neusmiljeno preganjati in jih zapirati. Mnogo tovarišev je bilo obsojenih pred celjskim sodiščem, med njimi Peter Stante, kovinar iz Tovarne emajlirane posode.

Kakor povsod na Slovenskem, je po intervenciji Zveze kovinskih delavcev Jugoslavije prišlo v začetku novembra leta 1934 tudi v Celju do pogajanj med delavstvom in podjetniki za sklenitev kolektivne pogodbe. V tedanjem času je iz Ljubljane v Celje pogosto prihajal tajnik te Zveze tovariš Franc Leskošek-Luka, ki je v novem boju s kapitalisti skušal doseči čim več zlasti za najbolj zatirano in izpostavljeno delavstvo Westnove tovarne. Tovariš Leskošek je kot bivši delavec-kovinar v Westnovi tovarni dobro poznal Westnove metode, ki jih je uporabljal pri izkoriščanju delavstva, njegovo trmoglavost in zahrbtnost. Zato je po njegovih navodilih delavstvo zahtevalo, da tudi ono sodeluje pri razgovorih o novi kolektivni pogodbi in ne samo Westen in Delavska zbornica. Če bi Westen to odklonil, naj akcijski odbor delavcev napove stavko s pričetkom, dne 5. novembra 1934.

Westen se je kot običajno sprva upiral direktnemu stiku z svojimi delavci pri pogajanjih. Toda prav na dan predvidenega začetka stavke je obvestil delavce, da se bodo pričela dne 12. novembra pogajanja med vodstvom podjetja, delavskimi zaupniki in zastopniki Delavske zbornice za sklenitev kolektivne pogodbe. Tej odločitvi je največ pripomogel energičen nastop tovariša Leskoška, ki je ob organizirani moči delavstva prisilil Westna k podpisu pogodbe, katera je vsaj nekoliko izboljšala neznosni položaj. Zato takrat do stavke ni prišlo.

Westen je kot zagrizen Nemec poskrbel, da je bila njegova tovarna glavna opora celjskega in spodnještajerskega nemštva. Po prihodu Hitlerja na oblast v Nemčiji in ponesrečenem puču nacistov v Avstriji, je Westen skrbno pripravil pomoč vsem nacistom, ki so pribežali v Jugoslavijo. Westen je skušal vpeljati v tovarni vojaški red po nacističnem vzorcu in se smatral za »delavskega voditelja« pri čemer pa se je krčevito branil priznati delavske strokovne organizacije kot predstavnice delavstva. Novi vodilni ljudje, ki jih je poklical iz Nemčije, so bili nacisti.

Delavsko gibanje, ki je pod vodstvom Komunistične Partije zajemalo čedalji večji razmah, je dobro občutilo, kaj pripravlja Westen in se je zaradi tega še bolj okrepilo. To nam pričajo važni zgodovinski dogodki kot so zlet »Svo-

IZ OSVAJANJA NOVIH IZDELKOV

PREMALO A VENDAR PRECEJ

LAGODNOST PRI OSVAJANJU NOVIH IZDELKOV JE ENA HUJŠIH BOLEZNI JUGOSLOVANSKE INDUSTRIJE. VZROKOV BOLEZNI JE VEČ. MED NAJVAŽNEJŠIMI SO PRAV GOTOVO VISOKA KONJUNKTURA, POMANJKANJE STROKOVNIH KADROV IN IZREDNO SLABA STIMULACIJA ZA TO DELO.

To stanje je še znosno, ko gre za domače tržišče, docela pa odpove pri izvozu; posebno pri izvozu v zapadne države. Cene, ki jih dosežemo z izvoženimi izdelki, so včasih dosti pod svetovnimi cenami sodobnih izdelkov. Torej nam konstanten nekajletni zastanek pri razvoju izdelkov ne otežkoča samo plasmane v izvozu, ampak nam tudi zaradi nizkih cen prinaša veliko gospodarsko škodo.

Tega se mi dobro zavedamo. Zvezni organi prinašajo razne ukrepe za izboljšanje tega stanja (npr. forsirano ustanavljanje tovarniških institutov itd.). Toda v nečem si moramo biti v podjetjih na jasnem; namreč noben zvezni predpis nam ne bo pomagal, če sami za to ne bomo imeli posluha. Celotno breme mora nositi in končno lahko nosi samo podjetje. Podjetje, ki svojega proizvodnega programa ne bo obnavljalo, je nujno obsojeno včasih na počasen, včasih pa lahko tudi na zelo hiter propad. Slednje je znano sicer vsakomur, toda večini je to stranska skrb. Res je sicer, da so eni zato bolj zadolženi, toda delno mora sodelovati pri tem vsak član kolektiva — od vodstva podjetja in razvojnega oddelka, preko vseh strokovnih služb, orodjarjev pa do neposrednih proizvajalcev. Podjetju, v katerem se vsak član zaveda, kakšen pomen ima razvoj proizvodnje (in v tem smislu tudi deluje), se ni bati prihodnosti.

Kot smo že omenili, je razvoj proizvodov ena od bolezni naše industrije. Vendar pa vsa podjetja le ne bolujejo za njo. Imamo tudi izjeme. Žal mi ne spadamo med nje. Vendar pa prav na repu nismo. Trdimo lahko celo obratno, namreč, da smo v razvoju izdelkov napravili precej, čeprav tega ni zapaziti navzven. Torej v kratkem: napravili smo precej, vendar dosti premalo. Najbolje je, če to trditev malo podpremo z dejstvi.

Če pravimo, da smo naredili precej, potem imamo v mislih celo vrsto osvajanj za razna podjetja. Naštejmo najvažnejše: Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor, (odpreski za kamione »PIONIR«, »TAM 4500«, »TAM 2000«), Metalna Maribor, Industrija motornih vozil Novo mesto, »Agrostroj« Ljubljana, »Rudnik« Velenje, »Fabrika automobila Priboj«, »Tovarna tehtnic« Celje, Elektrokovina« Maribor, »Rade Končar« Zagreb, »ISKRA« Kranj, »Litostroj« Ljubljana, »Elra« Škofja loka, vrsta odpreskov za vojaško podjetje, kolesa za kamione od 5,00—20 do 7,00 do 20 (predvsem za vozila TAM in izvoz) kolo 4J-1517 za TOMOS Koper itd.

Če bi prostor dopuščal, da bi lahko detajlnejše obdelali zgornji odstavek, bi šele lahko videli, kako ogromno delo je to. Vse preradi pozabljamo na trud, ki je bil vložen za osvojitev te proizvodnje. Vse prehitro tudi pozabljamo, koliko je naša tovarna s tem delom pomagala oz. prispevala k razvoju jugoslovanske industrije.

Poglejmo še, zakaj hkrati lahko trdimo, da smo napravili dosti premalo. V tem primeru moramo govoriti predvsem o naši osnovni proizvodnji, o emajliranih izdelkih, ostalih izdelkih za široko potrošnjo in toplotnih napravah, predvsem kotlih.

Tudi na tem polju je bilo nekaj storjenega. Preglejmo najvažnejše izdelke: sokovnik, pomivalna omarica, ABC, TRIUMF, etažna posoda, NOVUM lonec, topo varjeni ročaji, fasadne plošče, ekonom lonec, alu posoda, mlečne alu kante, kante za smeti, kad za prho, vrsta manjših izboljšav itd.

Toda ne, to je še dosti premalo. To trditev lahko podpremo s tem, da je nekoč tovarna bila med vodilnimi ne samo po kvantiteti, marveč tudi po kvaliteti. Danes smo v kvaliteti v precejšnjem zaostanku predvsem za zapadno evropskimi proizvajalci. V kolikor se stanje ne bo bistveno izboljšalo, nas bodo v kratkem prehitele tudi emajlirnice z Vzhoda. To vsekakor ne bi smeli dopustiti. Lahko sicer trdimo, da posvečamo večjo skrb razvoju naše osnovne proizvodnje, toda zaradi velikega zaostanka bo nujno potrebno, da bomo na tem polju krepkeje prijeli za delo. Kljub temu, da smo to hoteli storiti že pred časom, nam je zato manjkalo predvsem kadra, pa tudi kot tem pravimo, tovarna še ni imela posluha za osvajanje novih izdelkov in ne nazadnje tudi nismo imeli izdelanega osnovnega razvojnega programa. Slednje danes imamo, zdi se mi, da se nam tudi posluh izostruje. Odprto ostane še vprašanje tehničnih kadrov, predvsem za razvojno konstrukcijo. Vsekakor tega vprašanja v zadnjih letih kljub prizadevanju vseh prizadetih nismo uspeli niti zadovoljivo rešiti. Prihodnost bo pokazala, če bo to uspelo našemu institutu. Če mu bo to uspelo (in to je eden od pogojev za njegovo uspešno delo), potem lahko dosti mirneje gledamo v našo prihodnost.

Poglejmo še na kratko, kakšno je današnje stanje pri osvajanju novih izdelkov. Vsekakor danes bolj kot kdajkoli prej posvečamo vso pozornost naši osnovni proizvodnji. Zelo važno je, da smo si vzeli vsaj toliko časa, da smo izdelali osnovni razvojni program, ki nam je kažipot za delo na razvojnem področju. Lahko trdimo, da pomeni ravno ta program (ki ga bo seveda treba še dopolnjevati), preokretnico pri razvojnem delu. Če bi imeli zdaj za razvojno delo še več strokovnega kadra, potem bi lahko v relativno zelo kratkem času nadoknadili zamujeno. Tako pa bo ta čas nekoliko daljši, vendar pa se bodo prvi rezultati morali pokazati prav kmalu.

ing. Danilo Fajs

POT JE ZAČRTANA. Osnovni razvojni program podjetja je izdelan. Strokovnjaki v razvojnem oddelku si prizadevajo, da bomo s pospešenimi koraki nadoknadili zamujeno. (Foto LT)

Ob šahu se je rodila koristna zamisel

— Kadar grem skozi radiatorski odelek, mi je vselej v največje zadoščenje, da velika stiskalnica »ropoče« — je o svoji tehnični izboljšavi dejal varilni tehnik Alojz Drofenik. Saj ga poznate; tih je in skromen, ljubi svoje delo, zanj se razdaja, v prostem času pa šah in male ribice. Tudi njegovo avtomatsko podajalno in izmetalno napravo na stiskalnici radiatorskih polovic večina že pozna.

— Kako ste pravzaprav prišli na misel, da bi pri novi stiskalnici delo okrog podajanja pločevine in izmetavanja polizdelka mehanizirali?

— V radiatorskem oddelku smo montirali nek varilni stroj. Nekako sočasno so tam nameščali in preizkušali novo stiskalnico. Včasih sem radovedno opazoval njeno delovanje in pri tem mi nikakor ni šlo v račun, da so morali delavci za vsako polovičko ustaviti 10-tonski »puh«. Zazdelo se mi je je škoda. Pa tudi po dva para rok je stalno bilo pod stiskalnico. Brez vsakokratnega ustavljanja bi delo kajpak šlo hitreje od rok, sem tuhtal.

— Neko nedeljo sva s prijateljem doma igrala šah. Ko sem tako nekaj časa čakal na njegovo potezo, se mi je porodila v glavi osnovna zamisel o izboljšavi postopka pri stiskalnici. Naslednje dni sem začel risati, kombinirati. Dnevi so minevali, dokler nekega popldneva — med tem sta minila že dva meseca — stvar ni bila zrela za akcijo. V ključavničarskem oddelku so tovariši imeli veliko razumevanja za novost. Veliko so mi pomagali. Brez njihovega razumevanja in pomoči verjetno ne bi prišlo do realizacije mojega načrta. Potem so sledile številne preizkušnje na stiskalnici. Maja 1963 je avtomatska vlagalna in izmetalna naprava ob stiskalnici začela redno delovati. Še zmeraj deluje brezhibno. —

— In njene ekonomske koristi? —

— Nova naprava je omogočila, da stiskalnica deluje avtomatsko, brez vmesnega ustavljanja. Na sprednjo stran naprave delavec položi snop prirezane pločevine, ki jo naprava avtomatsko podaja na orodje pod stiskalnico, vtem ko drug del naprave sname stisnjeno polovičko radiatorskega člena in ga položi izven stiskalnice. S tem se je kapaciteta stiskalnice povečala vsaj za 80 odstotkov, hkrati pa brez dvoma tudi njena življenjska doba, kar za tako dragocen stroj ni mala reč. —

— Zamisel za novo napravo se je rodila pri šahu. Velikokrat igrate šah? —

— Zelo pogosto, saj mi je takorekoč glavni konjiček. Doma imam razen tega še akvarij — manjšega 65-litrskega s tropskimi ribicami. Šah in ribice — oboje človeka pomiri in hkrati razvedri . . . —

F. K.

---

bod« vse Slovenije dne 7. julija 1935 v Celju in silen porast drugih množičnih akcij, ki jih je organizirala Partija, ustanovitev društva delavskih žena in deklet, ki mu je predsedovala pokojna Ivanka Lipovšek itd.

Delavci so protestirali proti rastoči draginji življenjskih potrebščin, kajti njihov že itak skrajno slab položaj se je s tem še bolj poslabšal. Delavci so v Westnovi tovarni s svojimi nizkjmi mezdami životarili iz dneva v dan, postavljali podjetniku svoje zahteve po zvišanju mezd, da bi si tako izboljšali življenjske pogoje, toda Westen je njihove zahteve brezobzirno zavračal. »Delavski vodja« Westen je polnil čedalje bolj svoj že itak prepoln žep na račun krvavih žuljev svojih delavcev.

Takšna je bila situacija, ko je leta 1935 postal tovariš Franc Leskošek-Luka predsednik strokovne komisije za Slovenijo. Na tem položaju je vse bolj neposredno organiziral množične delavske akcije ter ustvarjal zvezo med Partijo in borbenimi delavci v sindikalnih organizacijah, izločeval oportunistične vplive v vodstvih sindikatov in se je kot neutrudljiv in zavesten komunist boril za boljšo prihodnost delavstva.

NASLEDNJE STAVKE

Neusmiljeno in brezobzirno izkoriščanje delavstva in grobo ravnanje vodilnih oseb — nacistov z delavci in delavkami je bilo povod, da se je leta 1936 delavstvo Westnove tovarne dvakrat odločilo za stavko. Prva, krajša stavka je bila v mescu maju, druga, ki je najbolj dramatična v razvoju delavskega gibanja v Tovarni emajlirane posode, pa je trajala več tednov. V tej stavki so delavci zasedli tovarno in zastražili vse vhode. Žene so stavkujočim donašale hrano, dokler jim policisti in orožniki tega niso zabranili.

Tovariš Franc Leskošek in Peter Stante ter tudi drugi sindikalni voditelji so pri tej stavki zvesto uveljavljali direktive Partije kot voditeljice delavskega razreda. Westen pa je preklinjal »komuniste« in se zanašal na pomoč tedanje korumpirane oblasti, ki ni izostala. Da bi Westen strl odpor delavstva, mu je oblast poslala na pomoč nad 100 policajev, žandarjev in detektivov.

Žandarji so pretepali stavkujoče delavce, teptali po ženah, jih brcali in suvali ter vlačili za lase iz tovarne na cesto. Toda vsa ta brutalnost je še bolj krepila odpor delavstva. Da bi preprečile dovoz materiala v tovarno, so se žene vlegle na tračnice in vlakovodja je moral ustaviti vlak. Žandarji so hoteli prisiliti strojevodjo, da pelje vlak naprej čez ženska telesa in mu grozili z bajoneti, toda strojevodja je kljub grožnjam vlak ustavil in ga potegnil nazaj rekoč: »Po ljudeh ne bom vozil!«

Stavkujoči delavci so bili v tovarni štiri dni brez hrane. Westen je ukazal sneti vsa okna in vrata z objektov in prekiniti električen tok tako, da ni bilo nobene razsvetljave. Poleg policajev in žandarjev, ki mu jih je poslala na pomoč oblast, je mobiliziral še svoje gasilce, ki so brizgali po stavkujočih vodo, pomešano z drobnim peskom. V takih nemogočih razmerah je delavstvo sklenilo, da se umakne iz tovarne.

Samo pomoč kapitalistične države in njene oborožene sile je pomagala nacistu Westnu zmagati nad poštenimi slovenskimi delavci in se nad njimi celo maščevati. Izmed 2000 zaposlenih delavcev je Westen takrat odpustil 380 delavk in delavcev. To so bili večinoma funkcionarji kovinarske organizacije in delavski zaupniki. Nekateri izmed njih so se morali pozneje zaradi stavke celo zagovarjati pred sodiščem.

Vsem, ki so bili odpuščeni zaradi stavke, je Westen opremil njihove delavske knjižice z rdečim pečatom, kar je pomenilo »okužen s komunizmom«, da ti niso mogli dobiti pozneje dela. Borza jim je odrekla celo pravico do podpore za brezposelnost. Tovarnar jim je odpovedal tudi stanovanja in jih brezobzirno vrgel na cesto. Na delo je Westen sprejel nove delavce, ki so bili večjidel nezavedni mali kmetje, kateri so se izkazali s priporočilom vladajoče stranke.

Westen je zopet slavil svojo »veliko« zmago nad svojimi delavci. Njegova brezobzirnost je postajala vedno večja. Stari in mladi Westen sta neomajano verovala v Hitlerjevo vsemogočnost. Postala sta zvesta sodelavca nacistov in zagrizena nacista. Stari Westen je večkrat potoval v Nemčijo po političnih poslih, kjer ga je sprejel sam propagandni minister nemškega rajha Goebels, ki mu je poklonil za spomin svojo sliko.

Njegov sin Maks Adolf Westen pa je postal vodja ilegalnega nacističnega Abwera za Slovenijo. Postal je špijon, izdajalec tistih delavcev, ki so mu s svojimi krvavimi žulji ustvarili bajno bogastvo.

Ko je Hitlerjeva soldateska okupirala Štajersko in druge kraje Slovenije in Jugoslavije, je Westnova dinastija triumfirala.

Westen je v svoji naivnosti mislil, da se bo ponovilo to, kar je bilo ob koncu. 1. svetovne vojne. Računal je na mastne vojne dobičke in na svetovno gospostvo Hitlerjeve Nemčije. Toda tokrat se je v svojih računih zmotil. Njegove račune je prekrižal delavski razred Jugoslavije, ki je pod vodstvom Komunistične partije in tovariša Tita izbojeval svobodo za vse jugoslovanske narode in si ustvaril novo državo Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.

Po Westnovi zaslugi in zaslugi njegovih pajdašev in domačih izdajalcev so med drugo svetovno vojno nacistični rablji mučili in ubijali delavce Tovarne emajlirane posode. Toda kljub terorju in strahovanju se je okrog 100 delavcev iz te tovarne vključilo v NOV, na terenu pa so delali ilegalno še mnogi drugi. Izmed vseh teh je padlo, bilo ustreljenih ali likvidiranih v koncentracijskih taboriščih 46 tovarišev in tovarišic. V internacijo je bilo odpeljanih 17 družin, mnogo pa jih je bilo izseljenih.

Iz vrst delavcev Tovarne emajlirane posode sta izšla narodna heroja Franc Leskošek-Luka in Peter Stante-Skala. To sta tovariša, katerih dejanja bodo vselej v čast zlasti vsakemu delavcu kolektiva Tovarne emajlirane posode.

Sedemdeset let obstoja tovarne je 50 let boja delavstva za osvoboditev izpod kapitalističnega jarma, ki se je končal s slavno zmago delavskega razreda Jugoslavije nad fašističnimi okupatorji in domačimi izdajalci in ustvaril pogoje za plodoviti razvoj socialistične države in 20 let velikih gospodarskih uspehov, ki jih je delavstvo Tovarne emajlirane posode doseglo v povojni dobi, zlasti v dobi delavskega samoupravljanja.

ej

Stanovanja - naša kronična bolezen

Po letošnjih volitvah v samoupravne organe je novoizvoljeni odbor za stanovanjske zadeve prevzel eno od najzahtevnejših nalog. Stanovanjska problematika je po vsem svetu pereča, zato tudi pri nas ni rožnata. Trenutno je vloženih 240 prošenj za stanovanje in 24 vlog za zamenjavo stanovanj. Če bomo 100 % izpolnili plan za leto 1964, predvidevamo izgradnjo 54 novih stanovanj, od katerih bo 42 vseljivih do konca leta, ostalih 12 stanovanj pa do sredine leta 1965. Če bi od osvoboditve do danes vlagali sorazmerno tolikšna sredstva v izgradnjo, bi postavili po letu 1945 okoli 900 novih stanovanj. Dejansko pa smo jih zgradili doslej le 263, v upravljanju pa imamo nadaljnjih 250, ki so bila zgrajena do osvoboditve.

Število prošenj za stanovanja bo do konca leta še precej narastlo, ker se vsak dan porajajo novi problemi. V podjetju imamo okoli 30 odstotkov delavcev v starosti med 15 in 25 let, od katerih se sproti določeno število poroči in rabijo družinska stanovanja. Dodatni problem predstavljajo samski delavci in matere samohranilke, nadalje delavci novoosnovanega inštituta, predvidene nove orodjarne ter naši štipendisti.

Odbor za stanovanjske zadeve bo do 15. septembra sprejemal prošnje reflektantov za stanovanje, nato jih bo vsako posebej točkoval po določilih novega pravilnika, ki ga je sprejel centralni delavski svet 23/4-1964. Na oglasnih deskah smo objavili, katere dokumente in podatke je treba priložiti prošnji za stanovanje.

Čeprav se največji del sredstev stanovanjskega sklada še vedno porabi za izgradnjo blokovskih hiš, nas družbeno ekonomski razvoj sili v reševanje stanovanjske problematike na ekonomski osnovi. Zato je razumljivo, da se vse bolj uveljavlja soudeležba stanovanjskih reflektantov pri finansiranju izgradnje. To načelo je pokazalo koristne rezultate že pri prednakupu, sedaj pa smo prešli v naslednjo fazo, ki jo novi pravilnik obravnava v poglavjih hranilne službe, prodaje stanovanj ter individualne gradnje.

V letu 1964 smo podelili 40 individualnim graditeljem 10,6 milijonov din. Med njimi je 13 članov kolektiva, ki gradijo hiše pod posebno ugodnimi pogoji v sodelovanju s stanovanjsko zadrugo »Dom«. Razen tega smo podelili za popravila individualnih družinskih hiš 1,270.000 din kratkoročnih posojil.

Na področju stanovanjske problematike je še niz nerešenih nalog, ki jih bomo nujno morali pričeti reševati. V prvi vrsti stoji pred nami naloga, da uvedemo tekočo evidenco. V tej evidenci bo treba zajeti velikost, opremljenost in stanje stanovanjskih prostorov, število družinskih članov v naših stanovanjih, podnajemnike, tuje stanovalce, izkoriščenost stanovanjske površine in možnosti zamenjav. Nadalje zasedbo funkcij v samoupravnih stanovanjskih organih — hišnih svetih in tekoče spremembe v hišnih svetih.

Posebno skrb bo moral posvetiti referent za stanovanjske zadeve tekočemu vzdrževanju starih in novih stanovanj ter neupravičeni zasedbi stanovanjskih prostorov z nasilnimi vselitvami ali samovoljnimi zamenjavami. Dodatno delo predvideva za strokovno službo novi pravilnik o pospeševanju stanovanjske gradnje, po katerem bo morala za člane kolektiva delovati pri rezerviranju zazidalnega prostora, posredovanju za izdajo gradbenega dovoljenja, pri organizaciji prevoznih sredstev in ostalih možnih uslugah (čl. 46 pravilnika).

Upravljanje stanovanjskih hiš je problem, ki mu bomo brezpogojno morali že v bližnji prihodnosti posvetiti vso skrb. Za sedaj lahko žal ugotavljamo, da sploh ne poznamo načrtnega, preventivnega vzdrževanja in zaskrbljeno opažamo več ali manj brezvestno in divje izkoriščanje stanovanj. Zato pred našimi očmi nezadržno propadajo milijarde vloženih sredstev ne samo starih hiš, temveč celo novih, modernih zgradb. Če stanovalce ne bodo prisilili ekonomski in materialni motivi za očuvanje stanovanjskih hiš v družbenem upravljanju, ne moremo pričakovati pozitivnega razvoja stanovanjske etike.

Stanovanjska zakonodaja je zaenkrat še zelo pomanjkljiva na področju družbene kontrole, zato jo moramo nadoknaditi z ustreznimi internimi določili. Upravičeno se lahko bojimo, da nam bo kolektiv očital kratkovidnost, če ne bomo čimprej okrepili službe za vzdrževanje, oziroma očuvanje vloženih sredstev za stanovanja, kakor lahko danes očitamo slabo planiranje in kratkovidnost nekaterih bivših ljudskih odborov v Celju na področju komunalne in urbanistične ureditve v naši občini. Njihove propuste bridko občutimo že zaradi preskrbe s pitno ter industrijsko vodo. Lahko govorimo o sreči, da nas doslej ni prizadela nobena epidemija. Če bo situacija z vodo izboljšana, bo preostal in postal še bolj aktualen problem kanalizacije, ki je dosti bolj pereč, ker poleg ostalega onemogoča izdelavo urbanističnih načrtov in ureditve kompleksov, ki so predvideni za novogradnje. Zato letos ne moremo računati na dodelitev zemljišč, kjer bi lahko člani kolektiva gradili družinske hiše. Gradbena situacija je zaenkrat urejena samo na Dolgem polju, na Polulah in na Aljaževem hribu, kjer pa je zelo težko odkupiti parcele od privatnih lastnikov zemljišč. Spomladi bo zavod za napredek gospodarstva licitacijsko prodajal parcele na Ostrožnem. Prodajali bodo samo komunalno urejena zemljišča, zato bodo cene razmeroma visoke.

Nekateri člani kolektiva so izrazili željo za odkup parcel na Hudinji. Občinski organi nakazujejo, da to področje ne bo urejeno dokler se ne razširijo in dopolnijo že sedaj šibki kolektorji, (zbiralci — glavni kanali), ki morajo sprejeti kanalizacijo iz Hudinje.

Odbor za stanovanjske zadeve ima v takšni situaciji ne samo izredno težavne, temveč tudi nadvse odgovorne naloge. Ker bo razpoložljivih stanovanj dosti manj kakor potreb, bo posebno tvegano določanje vrstnega reda na priori-

Del novih montažnih blokov na Otoku je namenjen tudi našim delavcem (Foto LT)

V letu 1964 smo podelili 40 individualnim graditeljem 10,6 milijonov din. Med njimi je 13 članov kolektiva, ki gradijo hiše pod posebno ugodnimi pogoji v sodelovanju s stanovanjsko zadrugo »Dom«. Razen tega smo podelili za popravila individualnih družinskih hiš 1,270.000 din kratkoročnih posojil.

Na področju stanovanjske problematike je še niz nerešenih nalog, ki jih bomo nujno morali pričeti reševati. V prvi vrsti stoji pred nami naloga, da uvedemo tekočo evidenco. V tej evidenci bo treba zajeti velikost, opremljenost in stanje stanovanjskih prostorov, število družinskih članov v naših stanovanjih, podnajemnike, tuje stanovalce, izkoriščenost stanovanjske površine in možnosti zamenjav. Nadalje zasedbo funkcij v samoupravnih stanovanjskih organih — hišnih svetih in tekoče spremembe v hišnih svetih.

Posebno skrb bo moral posvetiti referent za stanovanjske zadeve tekočemu vzdrževanju starih in novih stanovanj ter neupravičeni zasedbi stanovanjskih prostorov z

J. K.

KAKŠNI SO POGOJI ZA GRADNJO NOVE ORODJARNE

(Nadaljevanje s 6. strani)

Izdelan je bil idejni projekt stavb, to je upravne zgradbe in proizvodne hale.

Pripravljena je celotna dokumentacija tehnologije izdelave orodij, organizacijska shema in poslovanje.

Tehnično je vse pripravljeno za začetek. Kaj pa denar?

Tudi v tej smeri si je investicijski oddelek prizadeval, da izposluje čimprej potrebna finančna sredstva. Tovarna EM Maribor nam je nudila kredit za nabavo strojev iz spiska za bodočo orodjarno iz Poljske. Kredit smo predčasno sprejeli in tako naročili 34 obdelovalnih strojev. Najavljene spremembe načina delitve dohodka vsklajenje investicijskega dinarja z dinarjem stroškov in drugo omogoča drugačen način financiranja kot doslej. Vendar bi morala družba prispevati osnovne kredite, kredite za nadaljnjo dopolnjevanje orodjarne bi pa moralo nuditi poslovanje.

Tudi z drugimi tovarnami smo v dogovoru za financiranja nove tovarne. Mišljenja sem, da ni problem številka ena zagotovitev finančnih sredstev za gradnjo nove orodjarne, temveč kadri. Ko bomo imeli zagotovljeno število orodjarjev, bomo lahko uspešno reševali tudi vse ostale probleme, ki bodo nastali ob gradnji in pri delu v novi orodjarni.

Moto nadaljnjega razvoja predelovalne industrije je orodje, katero bo omogočilo mehanizacijo in avtomatizacijo proizvodnje ter tako dvig proizvodnosti in storilnosti.

ing. Ludvik Krese

Je nemara naša perspektiva v integraciji z drugimi podjetji?

Integracijske težnje v gospodarstvu so nujen izraz sodobnih oblik gospodarjenja v pogojih čedalje večjega stapljanja nacionalnih gospodarstev v dogajanja na svetovnem tržišču. O problemih, ki nastajajo v zvezi z integracijskimi težnjami, lahko razpravljamo s stališča svetovnega in nacionalnega tržišča na eni in s stališča gospodarske organizacije in njenega ekonomskega položaja na nacionalnem in mednarodnem tržišču na drugi strani.

Karel Marx je v svoji ekonomski teoriji predvideval integrirano svetovno tržišče, ki bi imelo vlogo objektivnega regulatorja razvoja gospodarstva. Tako svetovno tržišče pa je danes v veliki meri deformirano predvsem iz političnih razlogov. Nastajanje nekaterih gospodarsko integriranih področij na svetovnem tržišču je tudi pretežno rezultat trenutne blokovske porazdelitve političnih sil in blokovsko usmerjanje mednarodne politike. Ta ugotovitev velja tako za Evropski skupni trg, kot tudi za SEV (vzhodnoevropska skupnost za vzajemno pomoč).

Če obravnavamo kooperacijo in integracijo v gospodarstvu, ne smemo pozabiti na revolucionarne spremembe v mednarodni delitvi dela, v delitvi dela znotraj nacionalnih gospodarstev ter znotraj gospodarskih organizacij, avtomatizacije v gospodarstvu, strokovnih kadrov, investicijske politike itd. itd.

Vedno večji obseg proizvodnje razvitih in nerazvitih dežel nujno zahteva naglo širitev tržišča v mednarodnem merilu. Večjo proizvodnjo lahko absorbira le večja kupna moč na tržišču. Večjo kupno moč pa lahko predstavlja številnejše in plačilno sposobnejše prebivalstvo. Zato razvite dežele vedno bolj spoznavajo, da je v njihovem lastnem interesu ekonomsko pomagati razvijati nerazvita področja.

Integracija v proizvodnji omogoča modernizacijo tehnološkega in poslovnega procesa v proizvodnji. Mnogokrat napačno tolmačijo pojem integracije. Integracija je raznovrstno povezovanje med različnimi proizvajalci na osnovi skupnega ekonomskega interesa. Fuzija, priključitev in razna združenja so organizacijski oziroma pravni pojmi, ki sicer lahko imajo zvezo z integracijo v proizvodnji, nimajo pa neposredne zveze z njo. Integracija običajno izhaja od konceptov dolgoročnega razvoja gospodarske organizacije, torej sodi v področje dolgoročne poslovne politike. V glavnem je predmet dolgoročne poslovne politike podjetja njena perspektivna razširjena reprodukcija, temeljita rekonstrukcija osnovnih sredstev in ekonomska situacija podjetja na nacionalnem in svetovnem tržišču.

Višja stopnja integracije v proizvodnji nujno zahteva ustrezno stopnjo decentralizacije opravljanja gospodarske organizacije. Tako postajata integracija v proizvodnji in decentralizacija samoupravljanja druga drugi pogoj. Ni mogoče namreč efektno integrirati proizvodnje brez temeljite decentralizacije samoupravljanja in obratno.

Iz vseh ugotovitev nujno izhaja dejstvo, da je perspektivni razvoj našega podjetja pogojen z določenimi integracijskimi težnjami tako doma kot tudi navzven. Edino najvažnejše vprašanje, ki se pri tem zastavlja pa je, kdaj so oziroma bodo ustvarjeni pogoji za razne oblike integracije? Nikakor ne smemo pozabiti na obojestranski oziroma skupni ekonomski interes, ki ga v veliki meri diktira tudi vsakokratni gospodarski sistem. Danes lahko trdimo, da še vseh pogojev za uspešno integracijo nimamo, ker je še cela vrsta nerešenih vprašanj, tako medrepubliških integracij, okrajnih in občinskih interesov, različne razvitosti naših področij itd., kar vse povproča razne disproporce in počasnejše razvijanje raznih oblik integracije.

Začetki so tu in tudi naše podjetje ne stoji ob strani, se dogovarja z raznimi sličnimi partnerji; seveda je treba razumeti, da so to le prve faze, ki bi naj za sedaj predstavljale le neko poslovno tehnično sodelovanje, ker ne razpolagamo že z analizami o ekonomskem interesu itd. Med ta podjetja sodijo RAD Nikšič, BORIS KIDRIČ Struga, GORENJE Velenje, TOBI, TAM Maribor. Tu bi prav tako lahko omenil — kot eno izmed faz integracije — tudi razne vrste oziroma oblike kooperacije, ki bi jih bilo treba v bodoče še intenzivneje razvijati in sicer v tem smislu, da bi imelo naše podjetje kooperante v tolikšnem deležu proizvodnje, kot ga imajo drugi pri naši proizvodnji; po možnosti pa seveda več.

Vprašanje sodelovanja navzven pa je povezano s specifičnimi pogoji tako kapitalističnega kot tudi socialističnega gospodarskega sistema.

V kolikor bomo uspeli hitreje reševati še danes nerešena vprašanja glede raznih oblik integracije, se pogojem integracije v določeni meri prilagodi tudi gospodarski sistem in določena zakonodaja, da bo podjetjem v bodoče zagotovljena boljša perspektiva in razvoj; se bo tudi integracija v raznih oblikah hitreje razvijala k svojemu cilju čimbolj razvitega narodnega gospodarstva, kakor tudi družbeno-političnega sistema, družbenega in življenjskega standarda.

Jože Turnšek

Delavsko samoupravljanje ob 70-letnici tovarne

V NOVI SOCIALISTIČNI JUGOSLAVIJI SE JE KONČNO URESNIČILO GESLO: TOVARNE DELAVCEM! ZVEZNA LJUDSKA SKUPŠČINA JE DNE 27. 6. 1950 SPREJELA »TEMELJNI ZAKON O GOSPODARJENJU Z DRŽAVNIMI GOSPODARSKIMI PODJETJI IN Z VIŠJIMI GOSPODARSKIMI ZDRUŽENJI PO DELOVNIH KOLEKTIVIH«.

Temeljna načela, po katerih se prenaša gospodarjenje s podjetij na delovne kolektive, so bila izražena v prvem členu zakona, ki glasi: »S tovarnami, rudniki, prometnimi, prevoznimi, trgovskimi, kmetijskimi, gozdnimi, komunalnimi in drugimi gospodarskimi podjetji kot splošnim ljudskim premoženjem gospodarijo v imenu družbene skupnosti delovni kolektivi v okviru državnega gospodarskega plana in na podlagi pravic in dolžnosti, določenih z zakoni in drugimi pravnimi predpisi.

Predsednik UO Drago Mravlak

Delovni kolektivi izvajajo to gospodarjenje po delavskih svetih in po upravnih odborih podjetij ter po delavskih svetih in upravnih odborih višjih gospodarskih združenj, v katerih je združenih več gospodarskih podjetij.«

To je bil najpomembnejši zakon nove socialistične Jugoslavije.

Dne 25. avgusta 1950 je prevzel upravo podjetja PRVI DELAVSKI SVET naše tovarne. Spominska plošča na pročelju tovarne stoji kot simbol zmage delavskega razreda. Na njej je zapisano:

»V TITOVI JUGOSLAVIJI SE JE PRVIČ URESNIČILO LENINOVO GESLO: TOVARNE DELAVCEM; ZEMLJO KMETOM — 25. AVG. 1950.«

Čestokrat gledamo v to ploščo in se ne zavedamo, koliko žrtev je padlo, koliko delavcev je žrtvovalo življenje za uresničitev davne želje, ki je zapisana na plošči. Zdi se nam, da je to davna preteklost, ki živi in nas spremlja pri našem vsakdanjem delu. 25. avgust 1950. leta je pomemben dan v zgodovini naše tovarne. V ta zgodovinski dan ni naše delavstvo niti najmanj podvomilo in je bilo prepričano v uspehe delavskega samoupravljanja.

Takrat se je pričelo novo obdobje naše revolucionarne zgodovine, obdobje, ki je odprlo pot gospodarskemu razvoju naše tovarne in s tem tudi spremembi družbenih odnosov v kolektivu. Pričela se je nova borba za večjo produktivnost, za večjo in ekonomičnejšo proizvodnjo.

Začetni koraki v upravljanju z gospodarsko organizacijo niso bili lahki. Bile so potrebne izkušnje in znanje, česar v začetku nismo imeli. Tako kot nastajajo težave pri vsaki spremembi, so bile tudi v našem podjetju že v samem začetku, ko je delavski svet začel uveljavljati svoje zakonite pravice. Vse težave so bile prebrodene, čeprav so bile čestokrat problematične. Utonile so v revolucionarnem hotenju našega delovnega človeka, ki je iz delavca — proletarca, borca proti izkoriščani družbeni ureditvi predvojne Jugoslavije, postal gospodar in upravljalec družbene lastnine.

Delavsko upravljanje je takoj pognalo korenine in se je nenehno krepilo in dobivalo vidno obeležje gospodarja in upravljalca s svojim delom in odločanjem, ki mu je sledil celoten kolektiv.

Vzgledov ali preizkušenih oblik samoupravljanja ni bilo. Sami smo pričeli s samoupravljanjem, s šolo preizkušenj, s samoizobraževanjem ter iskanjem najboljših in najprimernejših prijemov in oblik v upravljanju pod novimi pogoji. Tako je kolektiv začel živeti novo življenje.

Delokrog delavskih svetov je bil sprva ozko odrejen. Takrat ni mogel delavski svet odločati o razdeljevanju sredstev, ki jih ustvarja kolektiv. Njegovo delo se je nanašalo v glavnem na reševanje vprašanj proizvodnje in prizadevanje, da se čim bolje organizira obstoječa proizvodnja. Kontrola nad izvajanjem predvidene proizvodnje, ki je bila določena z družbenim planom in odstranitev pomanjkljivosti pri izvajanju planskih nalog je bila prva skrb prvega delavskega sveta. Šele pozneje so bili ustvarjeni pogoji, da so delavski sveti pričeli delno odločati tudi o razdeljevanju dohodka. Danes je situacija popolnoma drugačna; danes kolektiv odloča o vseh pomembnih zadevah kolektiva glede na investicije, delitev ustvarjenega dohodka, življenjskega standarda itd. To je bilo doseženo samo z afirmacijo delavskega samoupravljanja. Rezultati prizadevnosti organov delavskega upravljanja in prizadevanja celotnega kolektiva so se pokazali v visokem porastu proizvodnje, v visoki storilnosti, ki je enaka podobnim modernim tovarnam v svetu. Primerjati predvojno proizvodnjo s proizvodnjo v času upravljanja s podjetji po delavskih svetih, kaže ogromno razliko. Skoraj neverjetno je, da se na istem predvojnem strojnem parku lahko doseže enkrat, dvakrat in trikrat večja proizvodnja. To je rezultat delavskega upravljanja; rezultat delovanja pozitivnih političnih sil v kolektivu; rezultat pridnega dela slehernega člana kolektiva.

Z decentralizacijo upravljanja smo prenesli veliko pravic na neposredne proizvajalce. Ekonomska enota 1, ki je na sliki, ima 9 zborov proizvajalcev. (Foto LT)

PRVI DELAVSKI SVET je štel 100 članov. Naslednji delavski sveti so bili izvoljeni in so imeli kot sledi:

leta 1952 je imel 80 članov, leta 1953 je imel 120 članov, leta 1954 je imel 120 članov, leta 1955 je imel 120 članov, leta 1957 je imel 80 članov, leta 1958 je imel 80 članov, leta 1960 je imel 80 članov, leta 1962 je imel 88 članov, leta 1964 ima 80 članov.

Delavski svet je vsako leto volil upravni odbor in imenoval številne komisije kot pomožne organe delavskega sveta. Skozi vse te forme upravljanja so se proizvajalci — člani kolektiva usposabljali za uspešnejše delo v teh organih in je v tem času skozi ta proces šlo nekaj sto najboljših članov kolektiva. To je bila šola za nadaljnji razvoj upravljanja, za decentralizacijo. Komaj dobrih 10 let je preteklo, ko so pričeli upravljati in odločati neposredni proizvajalci v svojih ekonomskih enotah. Tako je leta 1960 uspešno opravljen prvi poskus v izdelovalnici radiatorjev, dokončno pa v celotnem podjetju v prvi polovici leta 1961. Takrat so bili izvoljeni organi upravljanja na javnih sestankih, ki so jih sklicevali v ta namen. Ustanovljeno je bilo 8 ekonomskih enot in izvoljeno 8 delavskih svetov ekonomskih enot. Meseca novembra leta 1961 pa so bile izvedene volitve v delavske svete po ekonomskih enotah po predpisih o volitvah v delavske svete. Ob tej priliki so prvič volili vsi člani kolektiva. Izvolili so tudi predsednike in namestnike zborov proizvajalcev, ki so ustanovljeni v ekonomskih enotah. Tako je poleg centralnih samoupravnih organov nastalo več samoupravnih organov v nižjih organizacijskih enotah, ki so dobili svoje pravice in dolžnosti.

Zbori proizvajalcev odločajo o najpomembnejših socialnih vprašanjih, o sprejemu v delovno razmerje, odpustu, določajo obračunske osnove itd.

Decentralizacijo delavskega samoupravljanja je potrdila tudi nova Ustava, ki je dala poudarek upravljanju neposrednih proizvajalcev in njihovem odločanju.

Izkušnje decentralizacije delavskega upravljanja in delo teh po ekonomskih enotah iz leta 1960-61 do danes, so pomemben prispevek rezultatom ter dvigu proizvodnje in proizvodnosti. Rezultati govorijo o uspehih — to so tisoče ton izdelanih proizvodov, to so milijarde ustvarjenega dohodka.

Franjo Panza

Naš centralni delavski svet na enem svojih zadnjih zasedanj.

Rekonstrukcija je bila le temeljni kamen nadaljnjega razvoja podjetja

Zbledeli so vtisi in spomini na delo in dogodke v stari tovarni — tovarna pred delno rekonstrukcijo. Veliko lepih in grdih besed je bilo in še bo izrečenih na ta račun. »Da, da danes bi se je lotili drugače« je slišati.

Nihče noče napraviti analize, kaj, koliko in v kolikšni meri se je vse spremenilo v obratih in koliko smo se spremenili — rekonstruirali mi sami, naša miselnost, pogledi in stremljenja in koliko je imela in ima vpliv ravno ta rekonstrukcija na razvoj podjetja. Po tolikih letih, to je po letu 1934, ko je bila urejena emajlirnica, letu 1940 — izgradnja in ureditev današnjega obrata za proizvodnjo odpreskov in avtokoles — pa do let 1959—1962, ko je izvajana rekonstrukcija — ni bilo večjih zaposegov v izgradnjo novih kapacitet in uvajanje novejših in sodobnejših proizvodnih postopkov, v katerih bi se mnogo mislilo o človeku, pogojih dela in njegovi vlogi pri razširjanju proizvodnje.

OBUDIMO SPOMIN na dni med rekonstrukcijo. Podirali smo zidove, rušili strehe, prestavljali stroje. Vendar vse to ni niti v tistih dneh zavrlo proizvodnje. Nasprotno — ljudje, ki so v prostem času rekonstruirali podjetje, so med delovnim časom presegali plan. (Foto LT)

Vse je bilo omejeno samo na obstoječe možnosti — ZABETONIRANO. Tudi mi smo bili v svojih pogledih in miselnosti zabetonirani. Potrebe in splošni razvoj sta hitela nemoteno naprej in pojavilo se je ono veliko vprašanje »IN KAJ SEDAJ?

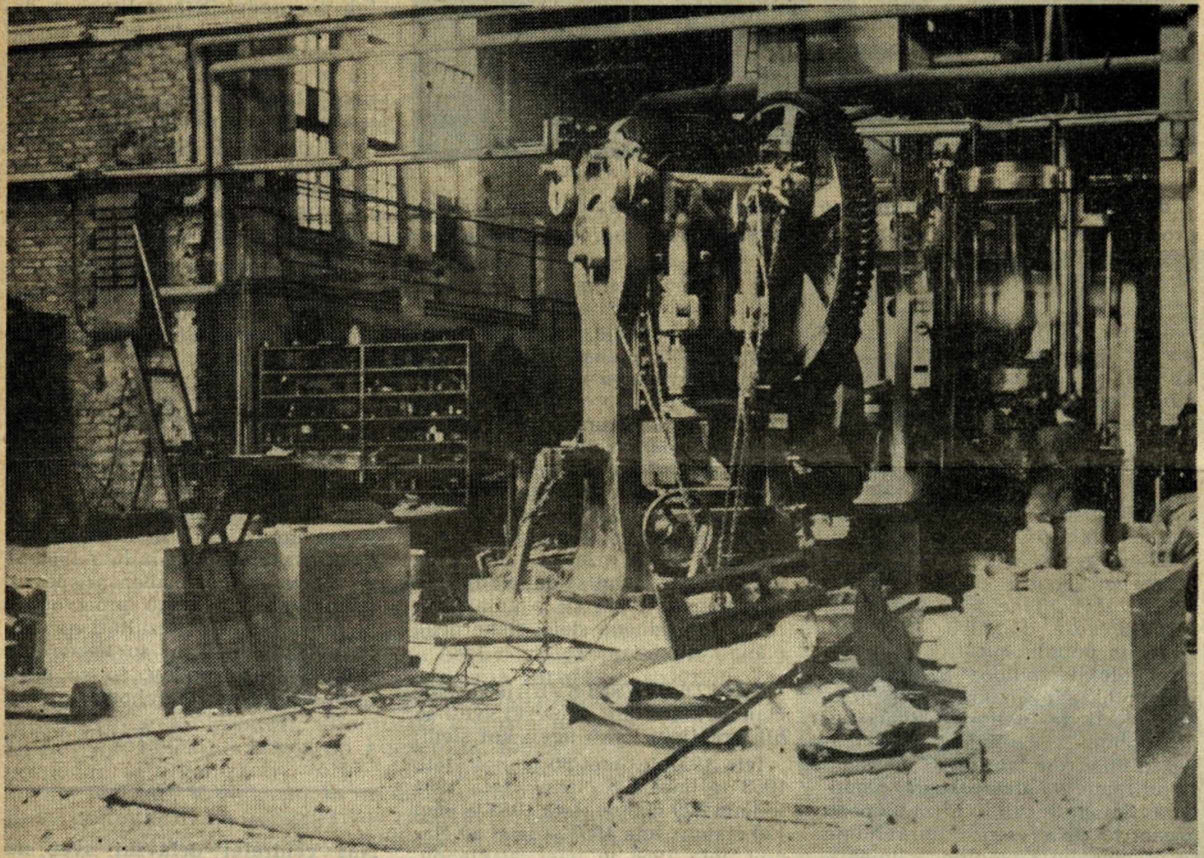

Morali smo začeti to veliko delo poti razvoja, da poleg tehničnega razvoja dosežemo tudi razvoj nas samih, da se iztrgamo kot podjetje in ljudje iz ozkih okvirov in damo razmaha svoji umski in fizični ustvarjalnosti in sposobnosti.

SOCIALIZEM JE NAPOVED ODKRITE BORBE Z ZAOSTALOSTJO NA VSEH POLJIH IN TORIŠČIH VED IN ZNANOSTI.

Potrjeno je zopet preizkušeno pravilo, da če hočeš nekje doseči hiter razvoj in tiho odstraniti ovire, začni z delom in ljudje sami bodo — pa bili prej še toliko proti — pomagali rešiti nešteta vprašanja. V njih bo vzrasla zavest ČLANA DRUŽBE in poleg neznatnih vlaganj v rekonstrukcijo podjetja dosežemo največjo naložbo, ki jamči razvoj in uspeh — REKONSTRUIRAL SE BO ČLOVEK IN TO JE NAJVEČJA REKONSTRUKCIJA.

Zgrajen bo človek, ki bo stalno strmel za napredkom in to je revolucija socializma. Vse to pa prinaša le izboljšanje življenjskega standarda, ki pa je sekundarni moto napredka.

Vzidali smo temeljni kamen našega bodočega podjetja. Vzidali vanj vso svojo ljubezen in mladost ter jima podali poleta; osvojili novosti tehnike obdelave in organizacije dela in že smo v sredini novih načrtov, Vse to pa se bistveno razlikuje od naših zamisli pred leti.

Sprostitev odločanja, v katerih imamo le še skupne proporce, nam daje nove možnosti razvoja. Nič več krutih administrativnih mer plana, ampak živi tok razvoja nam daje možnosti nadaljnjega razvoja in vključitve v splošni gospodarski in tehnični razvoj v Jugoslaviji in v svetu.

Tu pa ni več naključnih zaposegov! Vse mora biti dodobra preučeno in pripravljeno, upoštevani morajo biti vsi pogoji od končne prodaje pa tja do oskrbe z materialom, energijo itd., a posebno še s kadri. Vodenje, usmerjanje in proizvodnja morajo sloneti na znanstvenih dognanjih, ki pa morajo biti res znanstvena in zajamčiti ves oni progres, ki ga dosegajo drugje.

Začeto delo modernizacije podjetja in povečanje kapacitet moramo nadaljevati. Ostati ne smemo na tem temeljnem kamnu razvoja — rekonstrukciji. Potrebe domačega in inozemskega tržišča so v stalnem porastu. Nekatera sorodna podjetja, ki so v preteklih letih programirala skoraj isto proizvodnjo kot naše, so odstopila in se preusmerila in tako stojimo ponovno pred odločitvijo glede proizvodnje in perspektivnega programa razvoja podjetja, ki pa mora vsebovati že specializacijo, ker le tako bomo mogli doseči po vseh običajnih normah kvantitete še kvaliteto in prihranek, ki pa sta vedno nadgradnja pravilno zasnovanega programa razvoja podjetja in usmeritve v specializacijo.

Iz leta v leto vedno večje količine in vrednost naših proizvodov zahtevata specializacijo. Smeri, ki so nakazane v SEDEMLETNEM PROGRAMU RAZVOJA PODJETJA, je nujno realizirati.

Emajlirani izdelki, grelne naprave ter odpreski in avtokolesa bodo še nadalje nosilne skupine naše proizvodnje. Analiza tržišča izkazuje izreden, izreden in realen porast potreb, a hkrati narekuje takojšnjo izvedbo. Pri nekaterih proizvodih bo potrebno skladno s spremembami cen materialov urediti tudi cene, da bo moč ustvarjati redna sredstva za nadaljnjo investicijsko graditev.

K temeljnemu kamnu nadaljnjega razvoja podjetja moramo dodati nove. Pri tehnični opremi moramo posvetiti vso skrb mehanizaciji in automatizaciji proizvodnje.

Kakor so kadri osnovni pogoj proizvodnje, tako sodi v ta krog tudi vprašanje sistema proizvodnje in konstrukcija proizvodnih orodij.

Organizirati je proizvodnjo orodij, saj je od sodobnega in dobrega orodja največkrat odvisen tudi uspeh in razvoj proizvodnje. Tolika leta dela na orodjih, njihova uporaba v proizvodnji, dalekosežnost posledic stagniranja ali zanemarjanja te vrste proizvodnje nas opozarjata na njeno pomembnost in vlogo, ki jo igra orodje v nadaljnjem razvoju industrije vseh panog. V orodje je vložen ves napredek tehnike in od njega je odvisno, s kakšnim in s kako hitrim korakom se vključujemo v mednarodno delitev dela in med dežele z višjim tehničnim in življenjskim standardom.

K temeljnemu kamnu razvoja se sami ob sebi nudijo novi kamni, vendar — kakor rečeno — TREZNO IN PREMIŠLJENO jih moramo postavljati, da bo v skladu s perspektivami, razvojem in prepotrebno specializacijo proizvodnje.

Temeljito preučen program nosi s seboj jamstvo, da se ne bo dogajalo, da si očitamo (očitajo) nesmotrno graditev, prezasičenost trga in da izmerimo, kje je meja jugoslovanskemu »VELIKI«. Načrtno sem se izogibal številk, ki naj bi potrjevale pravilnost trditev ker sem mnenja, da o tem najbolje govore potrebe in dosežki.

DA, da! Ta rekonstrukcija, ta graditev, ti kadri, ti ljudje s svojimi željami in hotenji. Vse je potrebno vskladiti. Zato pa so zopet potrebni kadri — ljudje z jasnimi pogledi in pravilno usmeritvijo in ki so pripravljeni vložiti ves svoj trud in prevzeti zato tudi odgovornost.

I.

Tehnične izboljšave v našem podjetju

Do danes so predložili razni predlagatelji 412 predlogov izboljšav ali povprečno 21 predlogov na leto. Seveda je število predlogov izboljšav bilo po posameznih letih dokaj različno. Na to so in še vplivajo kaj različni vzroki. Zadnja leta je to povprečje nad 30 in to z manjšim odstopanjem kot je bil to primer v prejšnjih letih. To je predvsem zasluga pravilnejšega gledanja na racionalizatorsko in novatorsko dejavnost, ki se v našem podjetju odraža še posebno v poizkusih za čimboljše stimuliranje predlagateljev. V tem pogledu so bili doseženi že lepi uspehi, čeprav ni mogoče trditi, da je že vse najboljše.

Vsekakor ne bi bilo pravilno, če bi se v proizvodnji zanašali samo na nove investicije, obstoječe zmogljivosti pa puščali na trenutni stopnji. V naši tovarni je še nešteto možnosti za uvedbo raznih izboljšav, ki jih je mogoče izvesti na osnovi obstoječe tehnologije v proizvodnji. Poleg tega je v naši tovarni zaposleno veliko število delavcev, ki so se z dolgoletnim delom strokovno visoko usposobili in jim tudi težave v proizvodnji niso neznane. Glede na to bi bilo pričakovati še dosti obširnejše vključevanje v racionalizatorsko in novatorsko dejavnost kot je to sedaj. Da so izboljšave delo predvsem starejših delavcev, je razumljivo.

Dolgoletne izkušnje pridejo pač tu do izraza. Manj razumljivo pa je to, da so se pri velikem številu zaposlenih žena doslej le štiri odločile za prijavo izboljšav. Če govorimo o starejših delavcih, s tem ni rečeno, da mladinci nimajo pogojev za racionalizatorsko dejavnost, saj je možnost v našem podjetju glede na pestrost proizvodnje in sorazmerno zastarelost postopkov, več kot dovolj. Prav zaradi tega bi lahko upravičeno pričakovali dosti več prijavljenih izboljšav, kot pa jih komisija za tehnične izboljšave sprejema. Vzroki za to gotovo niso v sicer resda ne najpopolnejšem načinu nagrajevanja predlagateljev. Ta je od vseh činiteljev, ki lahko na racionalizatorsko in novatorsko dejavnost vplivajo, še vseeno najbolje obdelan. Kje je treba torej iskati načinov za razširitev te dejavnosti?

Vsekakor drži, da mnogo izboljšav, ki jih v proizvodnji koristimo, nikdar ni bilo prijavljenih na merodajno mesto. Tu so ali avtorji teh izboljšav premalo poučeni in zaradi tega stoje na nazadnjaških osebnih stališčih, ali pa tudi posamezne ekonomske enote in obrati zastopajo stališča, ki niso ravno v korist splošnega razvoja podjetja. V teh primerih ima posebno težko delo tehnološka služba, ki daje s svojo dokumentacijo osnovo za načrtovanje proizvodnje. Iz navedenih težav sledi, da morajo vsi samoupravni organi v podjetju posvečati kar največ pozornost ne samo interesom posameznih enot, temveč tudi podjetja, saj je razvoj podjetja in razvoj posameznih ekonomskih enot v sedanji organizacijski obliki nemogoče obravnavati ločeno. Dejstvo je, da se nedokončno urejeni odnosi med ekonomskimi enotami in podjetjem odražajo tudi pri racionalizatorski in novatorski dejavnosti in bo njihova ureditev bistveno vplivala na zboljšanje te dejavnosti.

Ni pa to seveda edini vzrok, da predlogov izboljšav ni toliko kot bi jih lahko bilo. Samo reševanje predlogov je še mnogo prepočasno, čemur pripomorejo največ tehnični razlogi. Določena izboljšava je lahko trenutno zelo interesantna, se pa v teku njenega dolgotrajnega uvajanja prav lahko zgodi, da pri končni osvojitvi ta interesantnost izgine. Zato bi hitrejše osvajanje v raznih službah, ki predloge obravnavajo oziroma obdelujejo, lahko mnogo prispevalo h koristnosti oz. učinkovitosti predlaganih izboljšav.

Ne nazadnja okoliščina, ki na izboljšave ne vpliva najugodneje, pa je tudi premalo razčlenjen pravilnik o nagrajevanju predlogov tehničnih izboljšav. Sam način nagrajevanja je, kot je bilo že omenjeno, še dokaj urejen, problemi pa se pojavljajo pri priznavanju opravičenosti do odškodnine. Pravilnik sicer vsebuje določilo, da lahko predlaga izboljšavo kdorkoli v podjetju ne glede na zaposlitev, pri čemer je mišljena tudi upravičenost do odškodnine, vendar je ta upravičenost dostikrat sporna. Ker je že v več primerih odločal o tem problemu celo centralni delavski svet, je nujno, da isti načelno dokončno reši to in ostala vprašanja o racionalizatorski in novatorski dejavnosti v podjetju.

Tehnične izboljšave lahko v našem podjetju še dosti več prispevajo k dvigu proizvodnosti kot so doslej, zato je treba interesom za njihovo razširjevanje dati tudi čim konkretnejše oblike in s tem dokazati, da pravilno razumemo pomembnost vsega, kar lahko prispeva k nadaljnjemu razvoju našega podjetja.

Stanko Cocej

68 LET IZVOZA

V starih zapisih o razvoju našega podjetja je zabeležena letnica 1896 — kot leto začetka izvoza prvih izdelkov na širna področja takratne južne Rusije, ki so jih sestavljali predmeti emajlirane posode. Vse večja uporaba emajlirane posode v gospodinjstvu ob prelomnici v 20. stoletje je hkrati pogojevala stalni rast proizvodnje tovarne v Celju, s tem pa tudi nadaljnje širjenje izvoza teh izdelkov.

V letih pred prvo svetovno vojno najdemo emajlirano posodo naše tovarne že na širokih področjih avstro-ogrske monarhije, poleg tega pa tudi v Bolgariji, Turčiji in prvih državah Sredozemlja. Vojna vihra leta 1914—1918 sicer prekine s tedaj že skoraj 20-letno tradicijo izvoza, vendar izvozna dejavnost že takoj v prvih povojnih letih zaživi in doseže v razdobju med obema svetovnima vojnama — leta 1937 svojo prvo kulminacijsko točko z izvozom 537 ton izdelkov tovarne na tuja tržišča. Takratni rekordni izvoz se nanaša na 517 ton emajlirane posode, ostanek pa tvori zlasti brušena in samo delno — pocinkana in pokositrena posoda, ki se takrat šele uvaja. Podjetje tedaj zalaga v glavnem le države v Sredozemlju vključno Grčijo in Francijo, razvija pa že izvoz v Arabijo, Sudan in občasno v Južno Afriko.

V času okupacije zastane vsak izvoz, ker okupatorske oblasti preusmerijo že itak skromno proizvodnjo na razna vojaška opravila. Omejene proizvedene količine emajlirane posode mora tovarna dobavljati večji del porušenim predelom Avstrije in južne Nemčije, vse do Nürnberga.

Z osvoboditvijo naših krajev izpod okupatorskega škornja delavski razred z velikim elanom odpravlja posledice okupatorjevega gospodarjenja in v kratkem roku preide na mirnodobsko proizvodnjo vseh vrst posode, radiatorjev, kotlov in drugih izdelkov, ki jih nujno potrebujejo v vojni opustošeni kraji naše države.

Po nalogu državnih direktivnih organov prične tovarna leta 1947 zopet z izvozom emajlirane posode na tuja tržišča, pri čemer mora premagovati velike težave zaradi pomanjkanja kvalitetnih surovin, redkih pomorskih zvez, še neizgrajenih meddržavnih blagovnih in plačilnih sporazumov itd. Pričetek ponovnega izvoza sicer sovpada z velikanskimi potrebami prekomorskih tržišč, ki so bila v totalitarni svetovni vojni prav tako odrezana od industrijsko razvitih držav, čigar industrija je bila tudi preusmerjena v krepljenje vojnih naporov. Tako tovarna že prvo leto ustvari 192 ton izvoza z emajlirano posodo, pri kateri iztrži v povprečju preko 1500 $ za tono, pač zaradi splošnega pomanjkanja teh izdelkov.

Odslej tovarna iz leta v leto povečuje svoj izvoz emajlirane posode, ki se ji leta 1953 prvič priključi tudi izvoz pocinkane posode. Leta 1954 — to je prvič po končani vojni — letni izvoz prekorači 1000 ton vseh vrst posode, zahvaljujoč izrednemu plasmanu številnih proizvodnih grup v Turčiji. Samo tega leta doseže skupni izvoz v Turčijo 330 ton vseh vrst posode, sanitarnih izdelkov, radiatorjev in celo kotlov. V tem času dobavlja tovarna prav tako ogromne količine posode v Paragvaj, Egipt in Maroko, čigar tržišča v poznejših letih postopoma odpadajo, ker tod izgrajujejo lastne emajlirnice. Geografska usmerjenost našega izvoza leži v tem času — pred 10 leti — še vedno na deželah Mediterana, Srednjega Vzhoda ter delno Zapadne Afrike in Venezuele, kamor podjetje dobavlja preko zapadno-evropskih reexporterjev.

V tem času prihaja v svetovnem izvozu emajlirane posode do splošne stagnacije in zatem do upadanja svetovne trgovine. Svetovna proizvodnja emajlirane posode zraste močno preko tedaj že kritih potencialnih potreb, v celi vrsti nezadostno razvitih prekomorskih državah prihaja do ustanavljanja lastnih emajlirnic, ki zapirajo vrata uvozu (Egipt, Maroko, Turčija, Sudan, Argentina, Čile, Peru, Pakistan, Indonezija, Gana, Nigerija itd.), Japonska, zlasti pa še Hongkong ter pozneje tudi kontinentalna Kitajska v kratkem času izgrade ogromne kapacitete ter ob neverjetno nizkih proizvodnih stroških in skromni opremljenosti preplavijo z neverjetno nizkimi cenami še preostala prekomorska tržišča. Zapadnoevropska industrija emajlirane posode skupno s tovrstno industrijo v ZDA kapitulira v svetovni trgovini pred dumpinškimi cenami imenovanih držav na Daljnem vzhodu ter hitro se razvijajočo emajlno industrijo v nekaterih socialističnih evropskih državah (ČSR, Poljska, DDR, Madžarska), ki so v pretežni meri prisiljena, da svojo emajlirano posodo prodajajo v izvoz po političnih cenah.

Taka splošna nezadovoljiva situacija v svetovni trgovini emajlirane posode narekuje podjetju, da se hitro preusmeri na nova geografska področja, da bi s tem nadoknadilo izgubljeni izvoz v države, kjer se je razvila nacionalna industrija. Podjetje uspe v teku naslednjih let z velikim naprezanjem prodreti najprej na številna tržišča Srednje in Južne Amerike (Kostarika, San Salvador, Ekvador, Trinidad, Barbados, na številna otočja Zapadne Indije). Zatem si odpre direktni izvoz v novo osvobojene države Afrike (Gana, delno Nigerija, Gvineja, Slonokoščena obala, Kamerun, Kenija, Uganda itd.) ter povečuje izvoz v bogate dežele Srednjega Vzhoda (Saudsko Arabijo, Kuwajt, Kvatar ter sosedne emirate). Ker je izvoz v teh letih v naši državi kontingentiran — zaradi velikih potreb domačega tržišča — letni volumen izvoza le polagoma narašča ter dobiva močnejši vzpon šele zadnje dve, tri leta.

Tako doseže podjetje leta 1963 že skupni izvoz 1704 tone vseh izdelkov v vrednosti 961.500 dolarjev (po pariteti franko jugosl. meja), ki vključuje — za podjetje novi — izvoz avtomobilskih koles. Od te skupne količine odpade kar 564 ton na izvoz pocinkane posode, s katero si podjetje odpre nepričakovano tržišče Zapadne Nemčije, 258 ton avtomobilskih koles, 65 ton sanitarnih izdelkov, medtem ko ostanek odpade na emajlirano posodo, čigar količine se do tedaj le polagoma povečujejo. V tem letu odpade kar 78 % skupnega izvoza na področja s konvertibilnimi valutami, 12 % na klirinška zapadna področja in samo 10 % na vzhodno-evropska področja. V primerjavi z letom 1953 pomeni ostvarjeni izvoz leta 1963 povečanje za 80 odstotkov po količini. Če pa iz izvoza leta 1953 izločimo takratni izvoz v Turčijo, Egipt, Maroko in Paragvaj (kamor je dandanes izvoz bodisi v celoti ali v pretežni večini zaradi objektivnih razlogov nemogoč), potem vidimo, da se je izvoz v druge države več kot potrojil. To potrjujejo sicer tudi podatki o geografski razprostranjenosti današnjega izvoza našega podjetja. Pred 10 leti smo izvažali naše izdelke v približno 20 držav, lani pa kar v preko 50 držav vseh kontinentov, vključno ZDA, Kanado in Novo Zelandijo.

Letošnji 8-mesečni izvoz in številna velika še neizvršena naročila za Kubo, DR Nemčijo, Romunijo, Saudsko Arabijo, nekatere afriške države ter uspeli letošnji prodor z našo emajlirano posodo na samo tržišče ZR Nemčije, obetajo nadaljnji velikanski skok izvoza za blizu 25 % po vrednosti v odnosu na leto 1963. Podjetje bo s tem direktnim izvozom doseglo 12 % delež celotne proizvodnje. Če pa pri tem upoštevamo, da bo po realnih pričakovanjih podjetje letos proizvedlo preko 8400 ton proizvodov na bazi kooperantske izdelave za druge finaliste, ki pri nas izdelane dele vgrajujejo v svoje finalne izdelke (kot TAM, Rade Končar, Agrostroj, EM, Gorenje, Iskra, Elektrokovina, LTH, Indos itd.) in le-te zatem tudi izvažajo, potem bo letos naše podjetje s svojim izvozom ostvarilo kar 18 % delež proizvodnje izdelkov, ki so za podjetje finalni izdelki. To pa je hkrati tudi najboljši dokaz, da samoupravni organi in odgovorne strokovne službe podjetja dojemajo pravilno pomembnost izvoza za družbo odnosno dokazujejo svojo zrelost v vodenju podjetja.

I. B.

»EMAJL - DVA LEVA« - NAŠ GLASNIK V TUJINI

V iskanju možnosti večjega približevanja in vzpostavljanja tesnejših stikov našega podjetja do inozemskih tržišč, tamkajšnjih poslovnih partnerjev ni interesentov — so organi samoupravljanja podjetja ob sprejemanju družbenega plana za leto 1963 v sklopu potrditve načrtovanih poslovnih stroškov — ki bremene materialne stroške podjetja — sprejeli tudi plan izdatkov za ekonomsko propagando. V tem načrtu so pristojne strokovne službe — kot rezultat dolgoletnega opazovanja — utemeljile potrebo po kvalitetni spremembi naših dotedanjih oblik ekonomske propagande, namenjene tujemu trgu.

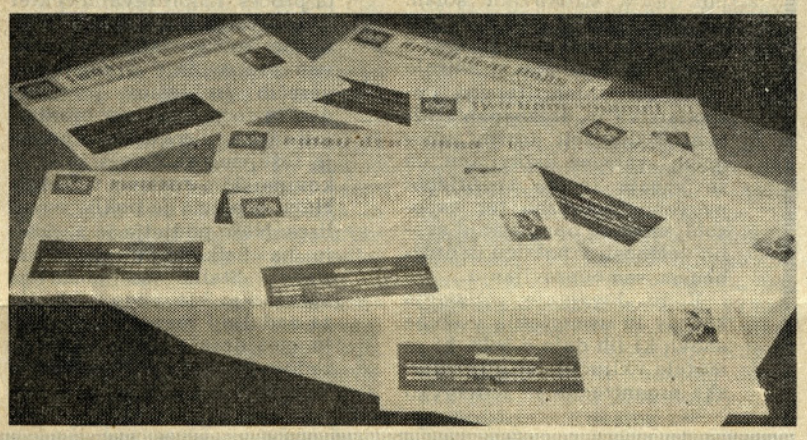

Prvi primerki biltena so že na vseh koncih sveta. V kratkem bo izšla že druga številka.

Tako je podjetje v poletnih mesecehi preteklega leta pripravilo in natiskalo prvo številko lastnega biltena z naslovm »EMAJL - DVA LETA« ter ga v izdaji 5000 izvodov v francoski in angleški mutaciji razpečalo na tujih trgih v preko 55 držav vseh kontinentov. Pri tem je podjetje v cilju čim smotrnejšega razpečavanja vključilo svoja stalna in začasna zastopništva v tujini, ki so poskrbela, da je bil bilten dostavljen slehernemu kupcu in interesentu — še več, da so biltene dostavili tudi večjim hotelom, zbornicam in drugim ustanovam v njihovih državah. Bilten smo razposlali sami neposredno tudi našim diplomatskim predstavništvom v tujini s prošnjo za nadaljnje razpečavanje po njihovih zvezah, da pa hkrati uporabijo to publikacijo za opremo svojih sprejemnic in za vzpostavljanje prvih kontaktov z interesenti, ki žele dobiti stik z našim podjetjem.

To svojo publikacijo izdajamo za sedaj enkrat letno, vendar predvidevamo potrebo, da jo v bodoče izdajamo letno v dveh številkah, ker smatramo, da je ta oblika propagande daleč najprimernejša in najneposrednejša za vzpostavljanje trajnejših in tesnejših stikov s tujimi trgi — bolj kot katerakoli druga oblika pismenega, nekonkretnega komuniciranja. Izdajanje lastnih biltenov je plod premišljene akcije, hkrati pa pomeni tudi odločno odpoved dotedanjemu — večinoma nekoristnemu — trošenju sicer omejenih sredstev podjetja za oglase v preštevilnih jugoslovanskih publikacijah in lističih dvomljivih ciljev oziroma prekinitev izgubljanja ogromnega, dragocenega časa strokovnih služb ob obiskih neštevilnih, nadležnih akviziterjev teh publikacij v našem podjetju.

Bilteni vsebujejo aktualne vesti iz podjetja tako s področja proizvodnje in izvoza, seznanjajo bralce s sistemom in kardinalnimi odločitvami naših samoupravnih organov, predstavljajo življenje članov kolektiva, hkrati pa objavljajo izčrpne podatke o novih izdelkih našega podjetja. Smatramo, da je vsebina biltenov, ki izhajajo običajno na 16 straneh, zelo pestra in da daje v močno zgoščeni obliki verno sliko dogajanja v podjetju, ki more kakorkoli zanimati tujca.

Da bi bila ta vez z našimi poslovnimi partnerji, interesenti in zastopniki na tujih trgih čim iskrenejša in prirodnejša, predstavljamo v vsaki izdaji po nekaj naših inozemskih zastopnikov z njihovimi biografskimi podatki in podatki o dosedanjem uspešnem delu na njihovih tržiščih. Vse to pa v cilju dviganja ugleda teh naših »ambasadorjev« v tujini, brez katerih podjetje zdaleč ne bi moglo doseči izvoznih rezultatov v preteklosti in bodočnosti. Pri tem zasledujemo tudi cilj, da jih še tesneje navežemo na naše podjetje, zlasti še, ker često njihova zaslužena provizija od naših izvoženih izdelkov ne pokriva ogromno izgubo časa in vloženi trud pri akviriranju poslov za naše podjetje.

Zavedlo bi nas v preveliko širino, če bi tukaj opisovali vsebino in začrtane cilje naših biltenov. Dejstvo je eno, namreč — ta oblika komuniciranja nam pomeni veliko več kot samo pisana oblika propagande, pomeni nam polaganje in stalno jačanje mostu povezovanja, zbliževanja, razvijanja prijateljstva in medsebojnega zaupanja do tujih tržišč in njihovih subjektov ter obratno. Prav zato smo na ta balten ponosni in mu moramo v bodoče nuditi še več podpore.

Propaganda brez vloženega dinarja

Naša tovarna si je na inozemskih tržiščih po letu 1945 pridobila ne samo prejšnje poslovne prijatelje in zastopnike, temveč tudi velik krog novih odjemalcev v raznih delih sveta. K temu je v veliki meri pripomogel glas o dobri kvaliteti emajlirane posode z zaščitnim znakom »dva leva«.

Do leta 1945 je tovarna v glavnem omejila svoj izvoz na bližnja tržišča ob Sredozemskem morju, v povojnih letih pa se je izvoz močno razširil na Srednji Vzhod, na vsa afriška tržišča, na tržišča Južne, Srednje in Severne Amerike. Da nam je to uspelo, je bilo treba temeljito obdelovati posamezna nova tržišča, poiskati je bilo treba nove, zanesljive zastopnike in se prilagoditi zahtevam novih kupcev v pogledu oblike posode, dekorjev, pakiranja itd.

Pri osvajanju novih tržišč se srečujemo z močno konkurenco, ki nudi svoje izdelke po izredno nizkih cenah, katerim se mi ne moremo prilagoditi, zato pa moramo tembolj pazljivo obravnavati želje posameznih kupcev, da si obdržimo pridobljeni renome v pogledu kvalitete blaga in promptnem izpolnjevanju dobavnih rokov. Na nekaterih tržiščih nam je to uspelo, kar priča naslednji prevod enega izmed mnogih pisem, ki nam jih pošiljajo naši zastopniki in kupci:

»Bahrain, 18. 6. 1964. Z veseljem vam sporočamo, da smo sprejeli vašo pošiljko v najlepšem redu ter se vam za promptno izvršitev našega naročila zahvaljujemo. Vaše pakiranje je res odlično. Blago smo poslali v Dubai in Quatar z namenom, da tudi tam populariziramo ime vaše firme . . .«

V zadnjem času se naš izvoz usmerja tudi na tržišča Zapadne Evrope in Skandinavije, kar terja od nas še večjo pazljivost v pogledu kvalitete izdelkov in pakiranja.

T.

MEHANOLOGRAFIJA - BREZ STROJEV

Naše podjetje je bilo med prvimi industrijskimi podjetji v Jugoslaviji, ki je spoznalo korist in nujnost obdelave podatkov s stroji. Njeni samoupravni organi so pravočasno spoznali, da je sodobno vodenje in obračun proizvodnje, kakor tudi obračun osebnih dohodkov, materiala, predvsem pa stroškov in uspeha poslovanja mogoče doseči le s pomočjo strojev za obdelavo podatkov sistema luknjanih kart.

Minilo je 10 let, kar so se predstavniki podjetja dogovarjali z znano firmo IBM za dobavo strojev. Žal je tudi preteklo 10 let in naše podjetje tega načrta še vedno ni realiziralo, medtem pa je nekaj podjetij že nabavilo take stroje. Dejstvo je, da v Sloveniji edino v celjskem okraju še nimamo v uporabi takih strojev.

Pred dobrimi štirimi leti je podjetje v dogovoru s Cinkarno in Železarno Štore ponovno načelo to vprašanje. Izdelan je bil elaborat in na podlagi tega je pozneje prišlo do dogovora med omenjenimi podjetji o skupni nabavi strojev. Sklenjena je bila tudi pogodba z dobaviteljem strojev, s firmo IBM. Težka finančna situacija podjetja, pomanjkanje deviz in ne v najmanjši meri odstop Cinkarne od skupne nabave strojev, je privedla do preklica pogodbe o nabavi strojev.

Naš kolektiv kljub temu ni odstopil od prvotnega načrta. V dogovoru z Železarno Štore je še nadalje delal in še dela na uresničitvi tega načrta. Med tem časom pa so nastale tudi v proizvodnji strojev za obdelavo podatkov velike spremembe. V teh desetih letih je pustila elektronika do polnega razmaha in veljave ter popolnoma spodrinila večino strojev za obdelavo podatkov, ki delajo po mehanskem ali elektromehanskem sistemu. Medtem ko so takrat stroji, uporabljeni v gospodarstvu, bili zmožni shraniti (»zapomniti si«) do 100 številk, so danes posebne naprave sposobne zapomniti si na stotine milijonov številk. Istočasno se je razvila hitrost obdelave podatkov. Pred leti smo še občudovali hitrost obdelave, ki je znašala do največ 30.000 številk na sekundo (npr. seštevanje), danes so dosežene hitrosti do 1,000.000 znakov seštevanja na sekundo. Današnji stroji, ki pišejo podatke, delajo s hitrostjo, s katero je mogoče izpisati poročila, ki obsegajo do 2000 tipkanih strani na uro; to je že debela knjiga. Seveda so naše potrebe skromnejše in ni nujno, da si želimo najboljše stroje med najboljšimi. Zavedati pa se moramo, da ne nabavljamo strojev za eno ali dve leti, temveč za 10 do 15 let in zato moramo izbirati med stroji z najsodobnejšo elektronsko in tranzistorsko tehniko, njihove kapcitete pa morajo ustrezati našim dejanskim potrebam danes in za prihodnjih 15 let.

Uporaba takih strojev zahteva obsežne in natančne priprave, kvaliteten kader in organizacijo poslovanja na najvišji stopnji. Stroji so za uporabnika ravno toliko vredni, kolikor je vredna dobra organizacija poslovanja. Tega se v našem podjetju dobro zavedamo. Naši načrti so dolgoročni, želimo pa solidne priprave, ki naj omogočijo in upravičijo uporabo takih sodobnih strojev. S temi pripravami se bavi oddelek za mehanografijo v sodelovanju z oddelkom za organizacijo. In dokler še nimamo v strojni obdelavi podatkov ustrezne organizacije obdelave podatkov in poslovanja podjetja, tako dolgo tudi ne moremo zagovarjati nabave strojev, vsaj ne v celotni sestavi. Zato imamo danes še mehanografijo brez strojev.

Pot do dejanske instalacije strojev bo še naporna. Upajmo, da ne predolga. Sodobni elektronski stroji so dragi. Predragi, da bi jih lahko nabavili samo zato, ker jih želimo imeti, preden niso zreli vsi organizacijski pogoji. Zato se trudimo za skupno nabavo strojev sporazumno z več drugimi interesenti. Ker bo tem interesentom treba pomagati pri organizacijskih pripravah in je delo na tem področju pionirsko, ki ga je treba reševati s premišljenimi študijami, je bila sprejeta odločitev, da se vključi mehanografija v institut »Emajl«. V tem okolju bo imel priliko, da kot mehanografski center pripravlja nabavo strojev skupno za več podjetij, obenem pa razvija organizacijo in nudi svoje usluge naročnikom, ki bodo soudeleženi pri nabavi strojev. Svoje delo bo opravljal takorekoč na nevtralnem področju za vse naročnike uslug, ki bodo sodelovali na enakopravni osnovi.

Pri teh načrtih lahko samo upamo, da naša mehanografija ne bo več dolgo ostala — mehanografija brez strojev. Bogdan Hochmüller

Poklicna šola za emajlirce

Težnja po hitrem razvoju zahteva intenzivno osvajanje sodobnih načinov dela in uporabo modernih delovnih sredstev. Hkrati s temi načini in modernimi sredstvi je nujno, da vzporedno raste tudi strokovni nivo proizvajalcev. To narekuje ustrezno prilagajanje sistema izobraževanja delavcev v delovnih organizacijah in v strokovnih šolah. Družba je že izvedla nekatere reforme na področju šolstva s ciljem, da bi se šole približale zahtevam organiziranega gospodarstva in družbenim službam. Dalje želi družba omogočiti vsakemu državljanu, da se vzgaja in da si pridobi ustrezno izobrazbo ter usposobljenost za opravljanje svojih dolžnosti v poklicu in družbenem samoupravljanju.

V to dogajanje vzgajanja kadrov in usmerjanja vsebine snovi, ki jih dajejo šole, bi se morale vključiti vse gospodarske organizacije in sodelovati pri postavljanju zahtev, kakšen profil naj šola dá absolventu, kar velja posebno za strokovne šole. Dosti je že v učnih programih šol preusmerjenega po željah in zahtevah proizvodnje, vendar se še šole in gospodarske organizacije niso povsem ujele.

Tudi naše podjetje se je po svojih možnostih vključilo v ta proces. Izobraževalni center je reševal v zadnjih letih probleme izobraževanja po zahtevah proizvodnje. Izmed vseh perečih problemov izstopata dva in to je problem orodjarjev in emajlircev. Za orodjarje rešujemo skupno s šolskim kovinarskim centrom v Štorah. Hujši problem je poklic emajlirca. Naše podjetje je največje na Balkanu v emajlirski stroki. Stalno se postavlja vprašanje, kje vzgojiti kader za nadaljnji razvoj na področju emajliranja. Danes smo še zadovoljni z obstoječim kadrom v emajlirnici in s tem istočasno priznamo, da smo zadovoljni tudi z načinom dela, kvaliteto in organizacijo dela. Vprašajmo se, ali lahko in če smemo ostati na tej stopnji razvoja? Kolektiv emajlirnice je odgovoril, da ne. Emajlirci se vprašujejo, kje in kako bi lahko dobili več znanja, kakor je rutinsko delo pri nanašalni skledi. Radi bi naprej z neko perspektivo, z razvojem in uspehi. Na podlagi takih zahtev, se je porajala misel o emajlirski šoli. Je mogoče ustvariti emajlirsko šolo? In kje?

Po izkušnjah in strokovnjakih sodeč, je najprej poklicano naše podjetje, ki ima možnosti za vzgojo kvalitetnega emajlirskega kadra.

V izobraževalnem centru smo to zamisel o emajlirski šoli resno premislili in pričeli s pripravami za izvedbo te zamisli. S sodelovanjem društva Ljudske tehnike, ki ima osnovno nalogo — vzgojo kadrov, je center že izdelal profil bodočega emajlirca, ki bi ga naj vzgojila šola. Iz profila izhajajo zahteve, na osnovi teh pa že izdelujemo listo nalog, katere mora bodoči emajlirec osvojiti, da bo sposoben opravljati ta poklic. Načelo, ki nas vodi pri sestavljanju učnega programa je, da mora biti praktični pouk tesno povezan s teorijo, ki naj dá emajlircu široko znanje s področja emajliranja. Hkrati pa program zajema snov s področja družbene ureditve, delavskega upravljanja in splošne vzgoje mladega in starejšega delavca.

V emajlirski šoli bomo vzgajali naš mladi emajlirski naraščaj. Prepričani smo, da bo šlo skozi našo šolo večina otrok naših delavcev. S tem bomo dosegli rod emajlircev, ki bo solidna osnova za bodoče generacije. Nadalje bo naša šola vzgajala kadre za druge emajlirnice, s katerimi sodelujemo in tudi potrebujejo emajlirske kadre.

Bodoča emajlirska šola bo morala imeti svojo delavnico za praktični pouk. Potrebno bo urediti nanašalne sklede, kabine in peč za žganje. V tej delavnici bo učenec dobil praktična znanja in spretnosti, ki jih potrebuje za poklic. Za druga praktična znanja pa bomo koristili proizvodne delavnice (mineralni mlin, topilnico, barvni mlin, lužilnco itd.), kjer bodo učenci tako dolgo, da bodo osvojili potrebno znanje. Teoretični pouk pa bo v predavalnicah izobraževalnega centra. Predavali bodo naši strokovnjaki.

Vprašali se boste, koliko bo treba vložiti sredstev in koliko bo taka šola veljala? Želel bi pripomniti, da pri vzgoji kadrov ne smemo gledati na vsak dinar, ker če ne vlagamo sredstev za naraščaj, si žagamo vejo, na kateri sedimo. Predvsem pa sem prepričan, da bo proizvodnja v šolski delavnici tolikšna in tako kvalitetna, da bodo izdelki z lahkoto prodani in da bo šola krila s temi sredstvi sama sebe. Še marsikateri današnji proizvodni problem bo lahko šolska delavnica rešila (izdelava malih serij rednih naročil). Ne glede na rentabilnost obstoja šole nam mora biti osnovno vodilo vzgoja emajlirskih kadrov od delavcev do vodilnih v obratu, mimo tega pa bomo pomagali reševati problem zaposiltve oziroma šolanja naše mladine.

Profil in program bomo dali na verifikacijo tako, da bo naša šola imela status poklicne šole in bodo spričevala družbeno priznana. Poklicni emajlirec bo lahko šolanje nadaljeval tudi na srednjih, višjih in visokih šolah. Pri takih možnostih napredovanja mladega človeka, ki bo obiskoval šolo — prepričan sem — da se bo mladina rada vključevala v našo šolo, skrbeti pa moramo, da bo šola res kvalitetna in da si bo pridobila ugled dobre poklicne šole. Prepričan sem tudi, da ni člana kolektiva, ki ne bi pozdravil te zamisli.

Prvi začetki in uspehi bodo osnova za nadaljnje delo šole. Računamo na podporo vseh organov delavskega upravljanja, uprave in političnih ter drugih organizacij v kolektivu s tem, da podpirajo to zamisel in na svojih sestankih razpravljajo in sprejemajo sklepe, ki bodo napotilo za uresničitev ustanovitve šole. A. B.

Mladina se želi strokovno usposabljati, to je pokazala nedavna anketa.

UDELEŽBA NA TUJIH SEJMIH

Namen sejmov in razstav je, da poslovni svet seznanimo z možnostmi nakupa oziroma prodaje razstavljenega blaga in — sklepanje kupoprodajnih pogodb.

Sejmi in razstave blaga so bodisi v mestih z bogato trgovsko tradicijo ali pa na važnih geografskih križiščih. V svetu se iz dneva v dan pojavlja vedno več najrazličnejšega blaga. Zato so danes sejmi in razstave specializirani z ozirom na vrste blaga. Tako so znani naslednji specializirani sejmi: sejem gospodinjskih potrebščin v Kölnu, sejem stekla in porcelana v Frankfurtu itd. Pomembni splošni mednarodni sejmi in razstave pa so v Leipzigu, Hanovru, Parizu, Damasku, Torontu itd.

Naše podjetje razstavlja vsako leto svoje izdelke v tujini preko »Zavoda za privrednu propagandu u inostranstvu«. Udeležimo pa se tudi pomembnih specializiranih sejmov za naše artikle, če se »Zavod« teh ne udeleži.

Detajl z enega tujih sejmov

Nasi izdelki so bili letos ali pa še bodo razstavljeni v Damasku, San Franciscu, v Akri, Alžiru, Kölnu, Trstu, Bluxellesu, Celovcu, Solunu, Budimpešti. V prejšnjih letih pa smo se udeležili tudi sejmov v Tunisu, Torontu, Kijevu, Dunaju, Parizu, Lagosu, itd.

Naša udeležba na sejmu je predvsem propagandnega značaja, kar je zelo pomembno z ozirom na ostro konkurenco, ki bučno propagira svoje blago. Naj poudarimo, da ni dovolj, če na sejem pošljemo samo naše blago. Potrebno je poskrbeti tudi uspešno komercialno poslovanje na sejmu samem z udeležbo predstavnikov naše tovarne. V svetu je danes proizvajalcev emajlirane posode dovolj, zato prevladuje tako imenovano »tržišče kupca«, kjer kupci diktirajo tržišču, ne pa proizvajalci. Kupci se na sejmu zanimajo za cene, dobavne roke, itd. Teh informacij na sejmu ne more dobiti, če vidi le razstavljeno blago. Pozanimal se bo pri konkurenčnem razstavljalcu, ki vrši tudi komercialno poslovanje na sejmu. Uspešnost razstavljanja blaga ob udeležbi predstavnikov tovarne lahko ocenimo po rezultatih letošnjega kölnskega sejma, na katerem sta opravljala komercialno službo tov. Ramšakova in tov. Brenčič. V Zapadno Nemčijo danes uspešno prodajamo emajlirano posodo na splošno, novo osvojeni emajlirani lonec za pranje perila, novo osvojeni emajlirani lonec za vkuhavanje sadja, pocinkane grelnice in pocinkane vedrice.

V SENCI PRETEKLOSTI

Razmišljanja o podatkih poslovanja med obema svetovnima vojnama

KLJUB PRETEKU SKORAJ ŠTIRIH DESETLETIJ SO NAM V PODJETJU NA RAZPOLAGO DOLOČENI PODATKI O VODENJU IN REZULTATIH PODJETJA V OBDOBJU MED I. IN II. SVETOVNO VOJNO, KI OB PRELISTAVANJU VZBUJAJO INTERES PO RAZMIŠLJANJU NA ENI STRANI TER VZPOREJANJU Z DANAŠNJIM PODATKOM NA DRUGI STRANI. TI PODATKI PA NAJ TUDI POKAŽEJO DANAŠNJI GENERACIJI, KAKO JE POSLOVALO PODJETJE TEDAJ.

Pri pregledovanju podatkov o gibanju proizvodnje ugotavljamo, da so v podjetju zajemali proizvodnjo emajlirane in ostalih vrst posode predvsem po številu izdelanih kosov, manj pa po tonaži. Za gibanje proizvodnje emajlirane posode med obema svetovnima vojnama je karakteristično, da je proizvodnja do leta 1929 konstantno rasla, nakar jo je zajel vpliv svetovne krize do zaključno leta 1932, ko se je obseg proizvodnje ponovno premaknil v smeri stalne rasti do nekako leta 1938. V tem letu prične proizvodnja emajlirane posode ponovno stagnirati zaradi svetovnega konflikta, ki sledi leta 1939. V tem medvojnem obdobju doseže proizvodnja vseh vrst emajlirane posode svojo najvišjo točko leta 1929, ko je tovarna proizvedla 12,274.000 kom. emajlirane posode, medtem ko znaša najnižja proizvodnja samo 4,756.000 kom. emajlirane posode v letu 1932, torej v času, ko doseže svetovna gospodarska kriza svojo kulminacijo. Razpoložljivi podatki pričajo, da je povprečna teža 1 komada emajlirane posode znašala dejansko leta 1927 komaj 0,40 kg, kar hkrati dokazuje, da je bil v obdobju med obema svetovnima vojnama močan poudarek na težinsko lažjih izdelkih in na izdelkih kompliciranejše izdelave — vse v primerjavi z razdobjem zadnjih petih let.

Interesantna je ugotovitev, da je bil obseg proizvodnje pocinkane posode absolutno kot tudi relativno v razdobju od leta 1918 do 1941 znatno manjši v primerjavi s proizvodnjo zadnjih petih let — od 1959 do 1963. Največja proizvodnja pocinkane posode je bila dosežena v tovarni leta 1929, namreč 379.000 kosov, najnižja proizvodnja 254.000 kom. pa leta 1933. Ta sorazmerno manjši obseg proizvodnje je bil v tedanjih časih rezultat obrtniške proizvodnje pocinkane posode v predaprilski Jugoslaviji.

Nasprotno pa je bila velika proizvodnja surove in brušene posode, ki je dosegla najvišji nivo 279.000 kom. leta 1929, najnižji nivo 116.000 kom. pa leta 1932. Interesantni so tudi podatki o eterna posodi, ki jo je tovarna izdelovala že takoj v prvih letih po končani I. svetovni vojni in podatki o proizvodnji radiatorjev, ki je stekla leta 1931, ko je tovarna proizvedla prvih 5.130 kg radiatorjev. Največja proizvodnja radiatorjev, namreč 666 ton, je bila dosežena leta 1939. Podatki pričajo, da je lastnik tovarne leta 1931 plačal za m^2 izdelanih radiatorjev povprečno mezdo 32 din.

Te močne fluktuacije v proizvodnji tovarne so bile kajpak posledica tržišča, zlasti še močno razdrobljene trgovine v predaprilski Jugoslaviji. Tovarna je prodajala svoje izdelke ne samo grosistični trgovski mreži, ampak tudi večjim detajlistom. Zato ni čudno, če iz podatkov leta 1926 izhaja, da je znašala povprečna teža ene dobave emajlirane posode komaj 540 kg. Slaba kupna moč prebivalstva na eni strani, sorazmerno visoke tovarniške prodajne cene na drugi strani, ki si jih je bivši lastnik znal zagotoviti tudi z visokimi zaščitnimi uvoznimi carinami (po svojih zvezah v Beogradu), se je odražala tudi v razdrobljeni odpremi. Podatki za leto 1937 govore, da je tovarna odpremila to leto 29.900 zabojev, 11.100 obojev in samo 531 vagonov. Iz tega izhaja realna ocena, da je tovarna takrat z vagonskimi pošiljkami odpremila komaj polovico posode, vse ostale količine pa je morala pakirati v zaboje. Sicer pa je tudi dinamika proizvodnje in prodaje med letom iz sezonskih razlogov močno oscilirala. V razdobju april-julij sta vsako leto proizvodnja in prodaja upadli, medtem ko je tovarna v mesecih avgust-december vselej delala z večjim tempom. Tako so torej delavci včasih tedensko delali komaj 2 do 3 dni. Kar se kvalitete tiče, je tovarna v predvojnem času imela stroge kriterije in skrbno čuvala svoj ugled ne samo na tujih tržiščih, marveč prav tako na domačem tržišču. Desetletni podatki o proizvodnji emajlirane posode 1930—1939 pričajo, da je znašal povprečen procent II. a posode 13,2 % pri prodaji na domačem tržišču, v izvozu pa 7 %. Drugovrstno emajlirano posodo so na domačem tržišču plasirali predvsem v revnejših predelih države (Hrvatsko Zagorje in Bosna), v izvozu pa predvsem v Albaniji ter ob izbruhu II. svetovne vojne v Južni Afriki, Holandski, Indiji ter Guatemali. Interesantni so prav tako odnosi doseženih domačih prodajnih cen za posamezne vrste posode. Povprečna tovarniška cena emajlirane komerc posode na domačem tržišču je znašala leta 1926 24,30 din za 1 kg, prodane II. a komerc posode 21,70 din, dekorirane posode 32,70 din, ideal posode 24,80 din in eterna posode 30,90 din. Iz tega izhaja, da je tovarna v povprečju za II. a kvaliteto dajala 11 % rabat v primerjavi z 20 %, kolikor odobrava SFRJ. Začudenje vzbuja tudi visoka kilogramska cena eterna posode in odraža takratni monopolistični značaj tovarne. Tovarniške prodajne cene so se potem v letih pred II. svetovno vojno nekje v povprečju povišale za ca. 25 %.

Povprečna dosežena izvozna cena vseh vrst emajlirane posode pa je znašala po podatkih leta 1934 19,14 din (iztržek leta 1926 je znašal samo 17 din za kg) za kg, brušene in surove posode 17,45 din za 1 kg in pocinkane posode 10,34 din za kg. Podatki iz leta 1939 govore, da je pri izvozu II. a emajlirane posode iztržila v povprečju samo 13,88 din za kg in potrjuje znano dejstvo, da je bivši lastnik odvišne zaloge odrival »en bloc« na posamezna kvalitetno nezahtevna inozemska tržišča (Južna Afrika, Albanija itd.). Ta primerjava domačih in izvoznih cen potrjuje, da je tovarna v predaprilski Jugoslaviji ustvarjala velikanske dobičke, predvsem pri prodaji na domačem tržišču, in da je bil izvoz — z izjemo negovanih tržišč znotraj Sredozemlja — samo izhod v sili zaradi čiščenja zalog. Podatki leta 1925 pričajo, da je povprečni izvozni zaključek, odnosno povprečna teža izvozne pošiljke emajlirane posode znašala komaj 480 kg, kar priča, da je bil izvoz pred vojno še znatno bolj razdrobljen kot v nedavnem obdobju podjetja. Zanimiva je tudi ugotovitev, da je delež prodaje vseh vrst posode v izvozu leta 1936 znašal komaj 8,97 % skupne proizvodnje. Od celotnega izvoza v letih 1930—1939 odpade kar 96 % na izvoz vseh vrst emajlirane posode, ostanek pa predvsem na brušeno posodo, ki jo je kupovala Italija in delno Romunija.

Skupno arabsko tržišče in naš izvoz

V preteklih tednih se je pet članov Sveta za arabsko gospodarsko enotnost odločilo, da osnujejo s 1. januarjem 1965 skupno arabsko tržišče, ki naj omogoča — po vzoru EGS, EFTA, ALALC, SEV itd. — hitrejši in skladnejši gospodarski razvoj držav — članic. To skupno arabsko tržišče so formirali zaenkrat Egipt, Irak, Jordan, Sirija in Kuwajt, medtem ko se druge arabske države zaenkrat še niso odločile za pristop. Poročajo sicer, da se države zapadnega arabskega sveta, ki tvorijo tako imenovani maghreb, a kamor prištevajo Libijo, Tunis, Alžir in Maroko, tudi posvetujejo o ustanovitvi svojega lastnega gospodarskega integracijskega združenja, vendar oblika in vsebina tega združenja zaenkrat še nista znani.

Četudi pripada skupnemu arabskemu tržišču zaenkrat samo pet izmed skupno 13 arabskih držav in zaenkrat ostajajo ob strani gospodarsko in finančno močne države kot so Sudan, Saudska Arabija, Maroko in Libija, vendar že sedanje integracijsko združenje predstavlja močan in gospodarsko vpliven faktor v tem — politično delikatnem geografskem področju, ki zavzema strateški pomen prehoda iz Sredozemlja in Evrope v Azijo in področja Vzhodne Afrike. Ta gospodarski potencial se odlikuje predvsem z izredno dinamičnim razvojem industrije v Egiptu, bogato surovinsko bazo zlasti še nafte in potencialnimi finančnimi sredstvi, s katerimi razpolaga Kuvajt od donosov nafte (narodni dohodek znaša preko 2500 dolarjev po prebivalcu v Kuvajtu).

Skupno arabsko tržišče (v nadaljnjem besedilu SAT) si je zadalo cilj, da postopoma znotraj lastnega gospodarskega področja odpravlja carine (za agrarne proizvode letno po 20 % odnosno po 10 % za industrijske izdelke), da jih pa navzven znivelira na enotne stopnje — v bistvu po vzoru integracijskih tvorb v Evropi. S preprostimi besedami povedano pomeni to vsklajevanje, da bodo države — članice SAT po poteku prehodnega obdobja še naprej pobirale znatne carinske dajatve od blaga, ki prihaja na njihova nacionalna področja iz Evrope, Amerike in drugih držav Azije in Afrike (držav nečlanic), medtem ko za blago teh arabskih držav ne bo potrebno plačati carine. Tudi gibanja kapitala, prometa in oseb v bodoče nobena izmed držav ne bo ovirala.

In prav ta vsebina SAT močno zanima našo tovarno, tembolj, ker predstavljajo arabske države za naše izdelke, zlasti še za emajlirano posodo, tradicionalna tržišča. Leta 1963 je od našega skupnega izvoza emajlirane posode odpadlo na to geografsko področje po količini preko 40 % po vrednosti pa celo več kot polovico. Če pa upoštevamo, da ima Egipt danes že močno emajlno industrijo, ki krije skoraj v celoti lastne potrebe, razen tega pa se s svojo emajlirano posodo javlja tudi v Sudanu ter obstajajo znaki sondiranja možnosti izvoza v nekatere novo osnovane države afriškega kontinenta, potem je več kot razumljivo, da nas razvoj tega integracijskega združenja močno zanima in ga moramo v bodoče tudi zasledovati.

Iz obiskov egiptovskega tržišča nam je znano, da obstajajo tam tri tovarne emajlirane posode s sedeži v Kairu in Aleksandriji, ki izdelujejo predvsem gladko emajlirano posodo slabše kvalitete, razen tega pa tudi že z zlatom dekorirano posodo. Četudi je sortiment teh tovarn precej širok, obstaja občasno pomanjkanje določenih vrst emajlirane posode, ki je namenjeno za uporabo v higienske in bolniško-ambulantne namene. Upoštevajoč hiter industrijski razvoj v tej državi, ki danes že proizvaja zelo zahtevne izdelke moderne tehnike vključno raketno orožje, pa moramo računati s tem, da se bo kvaliteta njihove posode v bodoče stalno zboljševala in širila, saj Egipt sam razpolaga z bogatimi surovinskimi bazami, kjer ne primanjkuje niti železne in titanove rude, ima pa tudi ležišča borovih rudnin. Vse to pa so surovine, ki jih potrebuje emajlna industrija.

Naši izdelki so sicer v ostalih državah SAT tradicionalno uvedeni in priznani kot visokokvalitetni izdelki s simbolom »dva leva«, ki ga praktično pozna sleherni potrošnik. Prav ta tradicija in dejstvo, da Kuvajt kupuje izključno samo bogato dekorirano emajlirano posodo, katero egiptovska emajlna industrija zaenkrat še ni v stanju dobavljati ter praktične izkušnje, ki jih ima naše podjetje še iz časa egiptovsko-sirijske unije — pa dovoljujejo realno oceno, da bomo mogli še vrsto let izvažati določeni sortiment naših izdelkov na ta tržišča (z izjemo Egipta) s tem, da bomo vodili gibljivo prodajno politiko. Padajoči trend izvoza emajlirane posode bo potrebno nadomestiti postopoma z dobavami emajlnih frit tamkajšnji razvijajoči se industriji; se vključevati s prenašanjem inženiringa v novo nastajajoče tovarne emajliranih izdelkov; si pri tem zagotoviti prednostni red v dobavah sestavnih delov in polizdelkov; vzporedno in ob sodelovanju z domačo industrijo motornih vozil (zlasti TAM) pa vpeljati kooperacijske dobave naših avtomobilskih koles in sestavnih delov za kamionsko industrijo Egipta.

Izgledi vsekakor niso alarmantni in ocenjevanje, da bo našega izvoza emajlirane posode preko noči konec, ni na mestu. Manj ugodni so pa izgledi za drugo jugoslovansko emajlno industrijo — namreč proizvajalce kuhalnikov, štedilnikov in hladilnikov. Na tem področju ima namreč Egipt že velike kapacitete, zlasti še s plinskimi napravami, s katerimi že močno pritiska na bližnja tržišča.

Razvoj in širjenje skupnega arabskega tržišča zavisi seveda v dobri meri od političnega zbliževanja arabskih držav. Gotovo je, da bo sedanja vrhunska konferenca arabskih držav, ki zaseda 5. septembra v Kairu, nakazala konkretnejše smernice združevanja tudi na gospodarskem področju, ki ga v današnjih svetovnih pogojih ni mogoče obravnavati ločeno od političnih ciljev in obratno.

NAŠI GOSTJE

- PREKO 70 SKUPINSKIH OGLEDOV PODJETJA
- OKROG 123 OBISKOV INOZEMSKIH ZASTOPNIKOV
- VSAK DAN VEČ TRGOVSKIH ZASTOPNIKOV
- ŠTEVILNE POLITIČNE DELEGACIJE IZ DRŽAVE IN IZVEN NJE — TAKA JE LETNA BILANCA ZANIMANJA ZA NAŠE PODJETJE

Tokrat vam nameravamo posredovati kratke izvlečke iz zapiskov obiskov tujih političnih delegacij v zadnjem času, predvsem pa njihova mnenja o našem podjetju in pdb.

Posnetek s posvetovanja z zastopniki in kupci, ki je bilo lani v Celju

Članom tržaške avtonomne federacije je najvažnejša izmenjava mnenj in smatrajo, da si le tako morejo ustvariti neposredno podobo o vseh spremembah v našem gospodarstvu in družbeno političnem življenju.

Predstavniki sindikata kovinarjev SSSR se zanimajo predvsem za socialno politiko, zdravstveno zaščito ipd. Vodja delegacije trdi, da sovjetski narodi zelo cenijo naše narode.

Zastopniki alžirske gospodarske delegacije pravijo, da nas vežejo tesne vezi, saj smo jim bili med bojem za neodvisnost nenehno svetel vzor. Presenečeni so nad velikostjo podjetja.

Vodja delegacije socialistične stranke Avstrije tov. Schweizer pravi, da se zanimajo za naš razvoj zato, ker so socialisti kot mi in so veseli, da so lahko izmenjali mnenja z nami.

Mladinci iz Holandije so predvsem navdušeni nad množičnostjo, delom in cilji naše mladinske organizacije. Pri njih se združuje samo mladina bogatih staršev v Skavt-ih, zato jim je naše delo toliko bolj ugajalo.

Obiskala nas je tudi parlamentarna delegacija ZAR, italijanska socialistična stranka, italijanska sindikalna delegacija, francoski mladinci — taborniki in še in še. Vsi nam želijo mnogo uspehov.

RADIATORJEV ZA CELO MESTO

Zapis iz radiatorskega oddelka

Ob slednji 70-letnici slavi tudi radiatorski oddelek svoj jubilej, le da si je ta jubilant doslej nabral komaj polovico teh let; ustanovljen je bil 1930. leta, torej pred 34. leti.

Srečanje z mlajšim jubilantom je vsekakor svojsko, močno drugačno kot bi bilo, denimo pred štirimi leti. Za uvodni pomenek sem najprej poprosil veterana radiatorskga oddelka tov. Alojza Ramšaka. Danes je on obratovodja tega oddelka, vtem ko se je s prvimi radiatorji srečal pred 34. leti. Zgodovina oddelka je tesno povezana z njegovim osebnim življenjem. Veliko je vedel povedati.

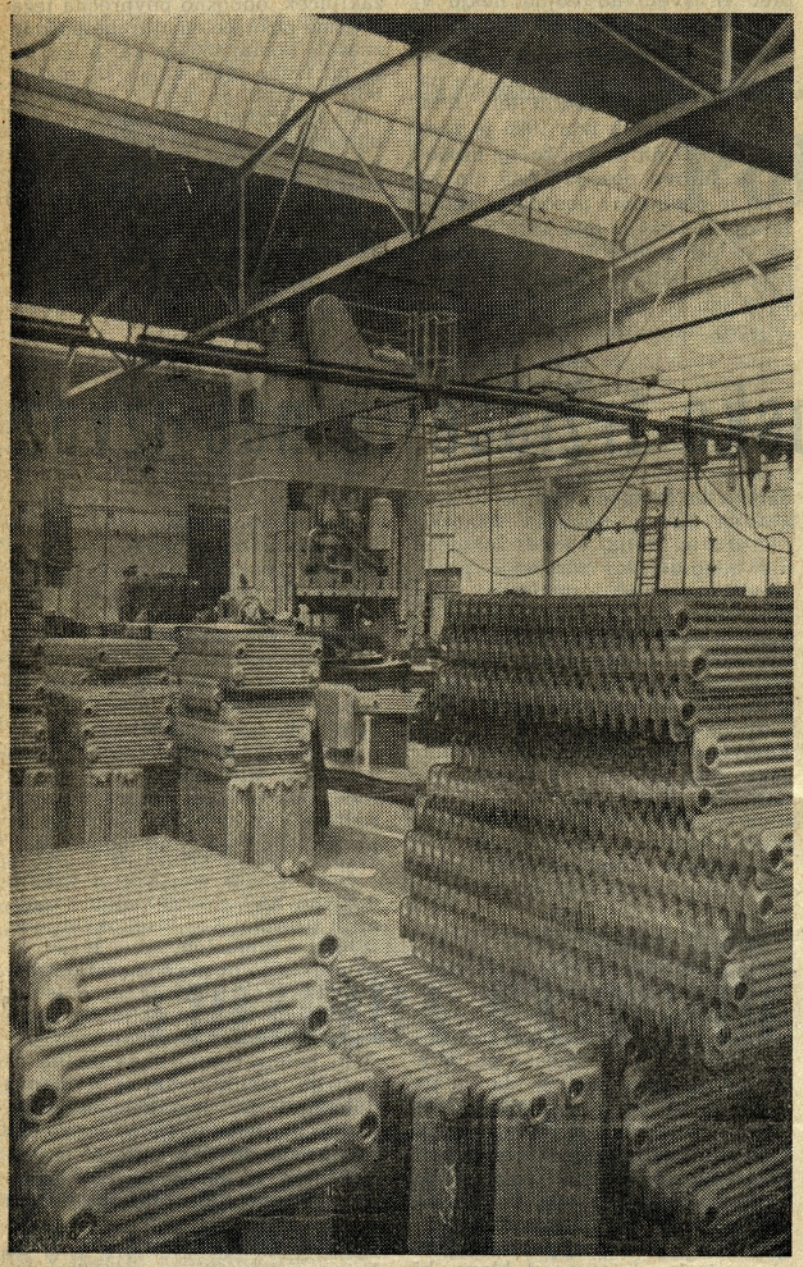

Skladovnice radiatorjev čakajo na tovorjenje . . . (Foto »Exportprojekt«)

Življenje in razpoloženje v radiatorskem oddelku je pravzaprav en sam, neprekinjen zven kovine — delo ob milijonih, desetinah milijard električnih bliskov spod varilnih avtomatov. Delo, ki je doslej ustvarilo že na deset tisoče ton različnih tipov toplotnih teles — radiatorjev; še sedaj jih izdelujejo 18 različnih tipov. Tako zahtevajo projektanti, vedo povedati v radiatorskem obratu. Za veliko serijsko proizvodnjo bi bilo kajpak precej boljše, ko bi lahko izdelovali manj tipov. Ustvarili bi lahko znatne prihranke.

Dandanes obračunavajo proizvedene količine radiatorjev v tonah — 4000 ton v 1964. letu, precej drugače pred 33 leti. Tedaj je namreč skromen »žepni« radiatorski oddelek tovarne emajlirane posode izdelal vsega 419 kvadratnih metrov radiatorjev. Tudi drugačni so bili od današnjih. Pred tremi desetletji je radiatorje v TEP delalo vsega 15 ljudi, pozneje že 20 itd. Alojz Ramšak, Ivan Ajnzidler in Franc Nemec — tudi slednji dela v radiatorskem oddelku tri polna desetletja, od tega 20 let kot varilec radiatorskih členov, se zelo podrobno spominjajo tistih časov. Seve, najlepši spomini so predvsem na bližnjo preteklost. Tako menita onadva in še mnogi izmed 145 delavk in delavcev, kolikor jih trenutno dela v tem obratu.

POD NOVO STREHO

Dve leti sem proizvajajo radiatorje v novem tovarniškem objektu, svetlejšem, večjem, z vsemi možnostmi za najsodobnejšo organizacijo dela in uvedbo drugačnih proizvodnih procesov, kadar bodo to narekovale potrebe. V novih pogojih so lani tudi izvedli drugačno organizacijo dela, od katere je bil v veliki meri odvisen nagel skok proizvodnje. Sicer so dobili tudi nekaj novih strojev in še sprejeli nekaj novih delovnih moči, vendar je zasluga za tako visoko proizvodnjo zlasti na bolj smotrni organizaciji dela in delitvi dela znotraj obrata. V nepolnih dveh letih je v radiatorskem oddelku proizvodnja večja za 80 odstotkov. Več je velikoserijskega dela.

Če kogarkoli v voddelku vprašate, katera pridobitev je v zadnjem času najpomembnejša za njihov oddelek, vam povedo, da je to nova stiskalnica z avtomatiziranim vlaganjem in izlaganjem polovic radiatorskih členov. Brez takih količin polizdelka ne bi ostala proizvodnja — dodelava imela toliko dela. O sedanjem obsegu proizvodnje najzgovorneje pove primerjava, da proizvede radiatorski oddelek v enem mesecu toliko radiatorjev, kot so jih izdelali v stari Jugoslaviji v enem letu. Sedaj gredo takorekoč topli na tržišče.

In težave? Le kje jih ni! Za radiatorskega jih tu le ne kaže vse po vrsti našteti. Na obratnih sestankih se ljudje prenekaterikrat ubadajo z njimi, toda tri so po mnenju tovariša Ramšaka prerasle v stalen problem; to so: kvaliteta materiala, barvanje radiatorjev in kakovost dela nočne izmene. Z le-temi se bodo kajpada spopadali tudi v prihodnje.

Da, prihodnjost! Še več bo treba proizvajati in paziti na kakovost. Iz Švice dobijo nove varilne avtomate, ki jih bodo namestili na novi avtomatizirani progi. Razen te, bo seve delala tudi stara proga. Izdelava specialnih vrst radiatorjev potlej ne bo motila tempa velikoserijske proizvodnje na novi liniji. S tem bo eden izmed problemov koj z dnevnega reda. O perspektivah, o vsaki posamezni novosti razpravljajo domala vsi. Koga le ne bi zanimalo, kako bo delal jutri; boljše, laže, in ali bo tudi več zaslužil. Gotovo je, da bo oddelek z obstoječo in dopolnjeno tehniko zmagoval naloge tudi v prihodnje ter da bo kolektiv za več dela tudi več prejel, nemara izdatneje kot doslej. S proizvodnjo radiatorjev naj bi v naslednjem letu ustvarili za več kot 2 milijardi dinarjev bruto produkta. Pa bo šlo!

Naša kooperantska proizvodnja

Zadnja leta je vse večji pomen in poudarek na kooperaciji, kar je — gledano iz ekonomskega stališča in hitrejšega razvoja proizvodnje nasploh — povsem opravičljivo. Poleg tega je kooperacija tudi lahko nekaka predhodnica ali pogoj kasnejšim oblikam integracije.

Tu bi spregovoril nekaj besed o naših kooperantih na eni strani in o podjetju, kjer nastopa naše podjetje kot kooperant na drugi strani.

Od naše celotne proizvodnje po količini je kooperacije ca. 33 % in po vrednosti ca 27 %, kar je 1 tretjina in to res ni malo.

Podjetja, ki izdelujejo za naše potrebe izdelke, sta zaenkrat sa- ALPOS Šentjur za garderobne omare in JOŽE KERENČIČ Ormož pri raznih vrstah okovja in ročajev. To je v sedanjih pogojih občutno premalo, če upoštevamo, da je naša kooperantska proizvodnja namenjena v glavnem drugim podjetjem in si na ta način ta podjetja prikazujejo večjo proizvodnost, rentabilnost itd.

Kjer nastopa naše podjetje kot kooperant, so predvsem vse vrste odpreskov in uslug, glavni koristniki naše kooperantske proizvodnje pa so naslednji:

TAM Maribor, za katerega izdelujemo vsa kolesa in odpreske za šasije za vse tipe njegovih vozil (TAM 2000, Pionir in TAM 4500), naš delež pri odpreskih je ca. 85 odstotkov.

RUDNIK LIGNITA Velenje, za njega izdelujemo predvsem rudniško opremo (stropnike).

AGROSTROJ Ljubljana, za njega izdelujemo namakalne naprave (glave A in B, kavelj itd.).

IMV Novo mesto, zanj proizvajamo odpreske za njegove tipe avtomobilov (kombi).

ELMA Črnuče — razne doze in pokrove kot sestavni deli raznega električnega materiala.

MIRNA na Dolenjskem, za njo proizvajamo razne dele za šivalne stroje.

TOPS Ljubljana, zanj izdelujemo razne dele za pisalne stroje.

RADE KONČAR Zagreb, zanj izdelujemo ventilatorske kape pri elektromotorjih in radiatorje za hlajenje pri transformatorjih.

VOZILA-GORICA — razni deli za avtomobile.

TEHNOSTROJ Ljutomer — razni deli za avtomobile.

INDOS Ljubljana, zanj proizvajamo obroče za njegove viličarje.

INDUSTRIJA PRECIZNE MEHANIKE Beograd, zanjo izdelujemo oljni filter za avtomobile.

INDUSTRIJA MOTORA I TRAKTORA Rakovica, zanj izdelujemo razne odpreske za traktorje.

ISKRA Ljubljana, zanjo izdelujemo montažne plošče za gramofone in košarice za zvočnike.

IFA Celje, zanjo proizvajamo hranilnike.

TOMOS Koper, zanj imamo osvojeno tehnologijo za proizvodnjo koles (Citroen).

TITAN Kamnik, zanj izdelujemo plošče za mesoreznice.

ELEKTROKOVINA Maribor — zanjo proizvajamo razne vrste senčnikov za cestno, ulično in drugo razsvetljavo.

TIKI Ljubljana, pocinkanje njegovih bojlerjev.

KLIMA Celje in KOVINSKA ZADRUGA Videm-Krško, pocinkanje raznih delov za ladijsko opremo.

HIDROMONTAŽA Maribor, pocinkanje bobnov za centrifuge.

TOBI Bistrica, emajliranje raznih delov za štedilnike.

GORENJE Velenje, emajliranje raznih delov za njegove štedilnike.

INGRAD Celje, izdelovanje fasadnih plošč za potrebe gradbeništva.

UNITAS Ljubljana, emajliranje Lutz peči.

Zadnje leto smo pričeli z uvajanjem frit pri raznih sorodnih podjetjih, kar bomo v bodoče še forsirali tako, da bodo frite eden izmed važnih faktorjev kooperacije.

Tu so nanizani le glavni predstavniki naše kooperantske proizvodnje, raznih enkratnih in priložnostnih je še mnogo, zlasti pri uslugah, ki predstavljajo manjše količine in vrednost.

Jože Turnšek

100 LET NAPREDKA

Začetki prvega masovnejšega emajliranja — vsekakor na nivoju manufakture — segajo v preteklost 200 let, točneje v leto 1765, ko je v železarni in livarni v Koenigsbronnu (Nemčija) uspela emajlirati prve litoželezne lonce. Zatem je preteklo skoraj že 100 let, dokler se ni postopek emajliranja prenesel na emajliranje pločevinastih jeklenih delov in posode. Prva industrijsko izdelana pločevinasta emajlirana posoda, ki jo kronika pripisuje tovarni pločevinastih izdelkov Dahm, Knoedgen & Kirchner v Fraulautern (Nemčija), sovpada s pričetkom proizvodnje modernega taljenega jekla in z izumom vlečnih stiskalnic.

Izum industrijske uporabe silikatnih emajlov — kot prevleke kovinskih predmetov — se v naslednjih desetletjih hitro širi v številne države Evrope. Večina umajlirnic je osnovanih v razdobju 1880—1910. leta, torej v času, ko je bila ustanovljena tudi naša tovarna. Emajlirnice vznikajo predvsem v bližnji in daljni okolici jeklarn, tako v avstro-ogrski monarhiji, Nemčiji, Franciji, Holandiji in Angliji. Že leta 1910 obstaja na teritoriju Evrope preko 350 emajlirnic, ki zaposlujejo skupno preko 38.000 zaposlenih delavcev.

Tovarne emajlirane posode dosežejo v času pred I. svetovno vojno velik vzpon, saj je takrat emajlirana posoda žela skoraj izključno slavo na področju proizvodnje in potrošnje kuhinjske in gospodinjske posode v Evropi. Temu razvoju je sledila tudi trgovina, ki se je takrat močno specializirala za prodajo te posode. Proizvajalci emajlov so v tem času ljubosumno skrivali svoje proizvodne recepture pred drugimi proizvajalci, tembolj, ker so bili navezani na omejeno število nekovinskih in kovinskih surovin. Topilnice emajlov so zato veljale kot prostori, kamor ni mogla stopiti nobena tuja noga razen lastnika in samega topilniškega mojstra. Primat v tehničnih postopkih pripada takrat deželam srednje Evrope, Porenja in Saksonske, Elzaciji in Flandriji.

Vojaški poraz sil osi v prvi svetovni vojni, gospodarska kriza v prvih povojnih letih v teh državah ter pomanjkljivo znanstveno razskiovanje na področju emajlne tehnike povzročijo, da primat v povojnih letih preide na industrijo ZDA, kjer že v letih 1925 spoznajo veliko prednost točne kontrole in fiksiranja žgalnih temperatur v peči, izumijo sodobre metode sušenja šliker emajla itd. Za razliko od raziskovalne smeri v Evropi, ki polaga največjo pozornost kemični sestavi emajlov, ameriška emajlna industrija hitro in z uspehom razvija dosežke na področju tehnike luženja, sušenja in žganja. Številne uspele in preverjene konstrukcije naprav za emajlno industrijo omogočijo ZDA, da dvigne produktivnost delavcev v emajlirnicah na visok nivo in s tem poceni proizvodnjo emajlirane posode.

V Evropi si slede v obdobju med obema svetovnima vojnama leta prosperitete (1922—1929 ter 1933—1939) in občutne stagnacije, ki jo povzroča svetovna gospodarska kriza, ki zajema okrog leta 1929-30 tudi srednjo Evropo. Omenjena gospodarska kriza pripelje do močnejše koncentracije emajlne industrije širom Evrope, številni drobni individualni proizvajalci morajo opustiti svoje obrate, hkrati pa koncentracija proizvodnje omogoči intenzivnejši tempo raziskovalnih del ter uvajanje linijske proizvodnje tudi v kontinuiranih pečeh za žganje emajliranih izdelkov. Izum kontinuiranih peči prevzame Evropa iz ZDA, kjer so tako peč prvič uporabili v industriji že leta 1925.

Ponovni hiter vzpon emajlne industrije se mora ukloniti v Evropi posledicam II. svetovne vojne, ki zapre evropski industriji dostop do prekomorskih surovin kot so to boraksove spojine in nekateri kovinski oksidi (kositra, niklja, kobalta itd), ki jih vojskujoče države nujno potrebujejo za proizvodnjo kvalitetnih jekel in drugega vojaškega potenciala.

Strahotne posledice II. svetovne vojne, ki se je v Evropi odrazila v porušitvi brezštevilnih ev-

SPECIALIZACIJA IN NJENI BOGATI SADOVI

Skoraj vsak dan beremo v časopisih — posebno pa še v strokovnih revijah — razne članke o specializaciji v gospodarstvu. Tudi v našem kolektivu vse bolj pogosto slišimo besedo specializacija. Zato je prav, če se načelno seznanimo z vzroki, ki so narekovali takšen razvoj. Vse panoge gospodarstva — ne samo industrija — so v 20. stoletju napravile nesluten vzpon in razmah. Človek je doumel, da mu ni mogoče zasledovati vsako področje ter je bil prisiljen omejiti svoje področje strokovnega dela. Nenehni tehnični napredek ga je vse bolj silil v čim ožjo specializacijo. Kakor vidimo, je sam razvoj zahteval takšen ukrep.

POUČEN PRIMER specializacije zasledimo v tehnološkem oddelku (Foto LT)

Kakšne so posledice za človeka pri takšnem razvoju? Človek je vse bolj zoževal svoje strokovno področje, pri tem pa se je vse bolj poglabljal v stroki in nenehno odkrival nove možnosti in izboljšave pri delu, ki ga je opravljal. Ta proces se nadaljuje in kakor vidimo danes, ni mogoče predvideti meje.

Specializacija v gospodarstvu zahteva celovit ukrep države. Da bi se lahko industrija, kmetijstvo in ostale panoge specializirale ni dovolj, da pristopi k temu samo ena tovarna ali gospodarska organizacija oziroma veja gospodarstva, temveč mora celoten ustroj države težiti v tej smeri. Vzemimo primer. Šolstvo mora biti v svojih učnih programih specializirano ter vzgajati strokovno specializiran kader itd. V našem podjetju smo storili prve korake v tej smeri z novim statutom podjetja. Proizvodnja se deli na specializirane obrate.

Taka delitev proizvodnje pa narekuje tudi delitev dela v vseh službah po specializiranih skupinah. Danes se nam vsem zdi razumljivo, da imamo za določena dela določene strokovnjake. Še ne dolgo tega pa vemo, je nekaj ljudi delalo na vseh področjih tehnike v podjetju. Sadovi takšne organizacije se že kažejo, vendar so dosedanje priprave šele začetek.

Če smo omenili tehniko, ne pomeni, da v ostalih vejah v podjetju ni moč dela specializirati. Vidimo, da imamo v administrativnih službah tudi delitev dela po strokovnih skupinah.

Ugotavljamo, da prinaša specializacija velik napredek v celotno gospodarstvo, vendar ne smemo pozabiti, da zahteva tudi izredno disciplino. Dnevno beremo v časopisih pomanjkljivosti pri sodelovanju raznih podjetij, ki ne morejo finalizirati svojih proizvodov, ker je kooperant zamudil z dobavo svojega sestavnega dela. Ravno tako ne more brezhibno poslovati podjetje, če posamezne specializirane službe ne opravljajo pravočasno in točno svojega dela.

Vidimo, da zahteva specializacija izredno poslovno disciplino, zato pa nam tudi v povračilo prinaša bogate sadove. ing. Marjan Žuraj

Redni stiki s poslovnimi prijatelji rojevajo dobre rezultate

Že naslov nam pove vsebino tega članka, vendar pa je le tako splošen, da se je treba nekoliko poglobiti, v kolikor želimo rezimirati, kakšne so oblike rednih stikov; kakšni so rezultati in kako v zvezi s tem v odnosu do naših poslovnih partnerjev stoji naše podjetje.

V stike s poslovnimi partnerji prištevamo:

— redno korespondenco;

— obiske naših kupcev in dobaviteljev v našem podjetju;

— obiske naših komercialnih, tehničnih in drugih predstavnikov kupcem in dobaviteljem;

— osebne stike na raznih poslovnih sestankih.

Vsaki teh oblik je treba stalno posvečati potrebno pozornost. Pri korespondenci je poleg standardnih zahtev posebno važno to, da se našim poslovnim partnerjem hitro odgovarja na njihovo pošto in da je v naših pismih treba čutiti določeno privrženost k stalnim poslovnim stikom in izogibati se le formalističnim ali pa neživljenjskim odnosom.

Obiskom kupcev in dobaviteljev je treba posvečati posebno pozornost. Navadno osebni obisk pomeni, da se je potrebno o določeni problematiki pogovoriti ali pa jo proučiti bolj obširno, kar pa se običajno v korespondenci ne da. Zato je treba obiske kupcev in dobaviteljev tretirati kot posebno priliko, ob kateri se z našimi partnerji lahko izve mnogo koristnega za naše podjetje in obenem tudi obrazloži določene naše probleme, katere iz objektivnih razlogov nimamo možnosti rešiti, čeprav vemo, da bi to bilo potrebno. S primernim osebnim stikom se namreč lahko omili marsikatera objektivna težava in nevšečnost, katere ni mogoče odpraviti le s korespondiranjem. Zato je treba obiske v naši tovarni obravnavati ne le kot neprijetno nujnost, temveč koristiti informacije in vplivati, da se ogled podjetja stalno veča.

Seveda je povsem normalno, da tudi predstavniki našega podjetja obiskujejo naše dobavitelje in kupce v tuzemstvu kot v inozemstvu. Ti obiski morajo seveda imeti svoj namen, vendar pa le ni potrebno vedno čakati na priliko, da se reši nek nujen primer, ker je takrat po navadi že nastopila škoda, ki pa jo verjetno ne bi bilo, če bi bil osebni stik pravočasno vzpostavljen in deloval kot neke vrste preventiva.

Redni poslovni stiki se prav tako dostikrat realizirajo z našimi partnerji na raznih forumih in sestankih, katere organiziramo sami, naši partnerji ali pa nekdo drug. Za takšne poslovne stike se je potrebno posebno dobro pripraviti, da se lahko pravilno nastopi in zastopajo stališča, ki so zasnovana na realnih osnovah in so sprejemljiva tako za nas kot tudi za udeležence takšnih sestankov.

Rezultati dobro organiziranih rednih stikov se kaj hitro pokažejo in se izražajo predvsem v naslednjih koristih:

— vzpostavi se zaupanje z našimi poslovnimi partnerji;

— naše podjetje je redno informirano o stanju na trgu za naše izdelke, za reprodukcijski material, za razne tehnične dosežke itd.;

— redni stiki utrjujejo uzance in se na ta način znatno izboljšuje poslovanje, linije komunikacij se utrjujejo, možno je boljše medsebojno razumevanje in marsikateri problem, ki bi ga sicer bilo zelo težko ali pa nemogoče rešiti med partnerji, ki se med sabo ne poznajo, se pri poslovnih prijateljih, ki imajo redne poslovne stike zelo lahko rešijo;

— z dolgoletnim rednim sodelovanjem se vzbudi poslovna iskrenost in prijateljstvo, ki nujno vodi k uspešnemu poslovanju vseh kolektivov, ki so med seboj vzpostavili redne poslovne in prijateljske stike.

S. J.

KRŠKO ŠE VEDNO NA TEHTNICI...

Niso redki primeri, ko nezadostna ali površna informacija upravičeno povzroči negodovanje v zainteresiranem delu kolektiva. Tako je bilo tudi z informacijo o tem, da smo zavrnili ponudbo občinske skupščine Krško, ko nam je le-ta pod najugodnejšimi pogoji ponudil proizvodno halo, veliko približno 800 m² in opremljeno z žerjavno progo nosilnosti 15 t ter nekaj pisarniških prostorov in skladišč.

Ta ponudba je bila za nas lepa priložnost, da si pridobimo hitro nov proizvodni prostor, katerega nam spričo nenehnega povečevanja proizvodnje že tako zelo primanjkuje. Proizvodnjo kotlov na mazut, za primer, bi se dalo z malo investicij lepo organizirati v takem oddaljenem objektu. Proizvodnja teh kotlov je za nas le nekako nova vrsta proizvodnje, ki ne terja posebne proizvajalne pravice in bi se jo dalo, z izjemo nekaj vodilnih mest v obratu, prepustiti povsem novemu kadru, ki bi se ga dalo dobiti na področju, kjer stoji ponujeni objekt. Naš obrat s tem ne bi bil nič prizadet, ker mu ne bi odvzemali dela, saj bi lahko TRIKA kotle delali še v naprej s polno kapaciteto. Seveda bi prenesli samo neposredno proizvodnjo, razvojno in tehnološko delo pa bi moralo ostati v centralnih službah. Takih primerov postavljanja obratov izven sedeža podjetja je v našem gospodarstvu že precej. Seveda je res ekonomski izračun treba izvršiti za krajše obdobje. V petih letih morda, se mora takšna investicija amortizirati.

Tako je seveda piščevo mnenje. Da ne bi bila tudi ta informacija nepopolna, je treba povedati, da so si situacijo na licu mesta že ogledali naši zastopniki, ki so predvsem ugotovili, da je v okolišu dovolj edino le nekvalificirane delovne sile in da bi bilo treba kvalificirano delovno silo šele oskrbeti, za kar bi se nujno moralo zgraditi nekaj stanovanj. Hala sama ni ogrevana in bi zahtevala še nekaj investicij. Mnenja so, da bi stroške za adaptacijo in pa za stanovanja, ter kasnejši dodatni stroški zaradi poslovanja na daljavo (pri slabih prometnih zvezah) znašali več kot pa je korist, ki bi nam jo lahko prinesel ta objekt.

Namen pisca ni, da bi načel polemiko okrog tega problema, želi samo opozoriti na to, da ta proizvodna hala še vedno ni oddana in da bo izpraznjena do konca tega leta. Morda bi bilo prav, da se še enkrat temeljito prouči umestnost sprejetja predloga.

V EMAJLNI INDUSTRIJI EVROPE

ropskih mest in stanovanjskih naselij z vsem inventarjem, omogočijo emajlni industriji Evrope zlasti po letu 1947 ponovno velik vzpon v proizvodnji. Posoda z emajlno prevleko hitro in v nekaj letih pokrije evproske potrebe. Kot gobe po dežju ustanovljene nove kapacitete emajlirane posode že v letu 1950-51 bistveno presežejo evropsko potrošnjo in na prekomorskih tržiščih prihaja do prvih ostrejših konkurenčnih bojev, v katere odločilno posežejo številne nove emajlirnice, ki zrastejo — ne več na evproskih in severnoameriških tleh, temveč na Japonskem, Kitajskem (z neverjetno koncentracijo v kronski koloniji Hongkong) ter nekaterih državah Vzhodne Evrope. Samo nekaj let poteče zatem, ko svetovni izvoz emajlirane posode na številna prekomorska tržišča preide iz visoko razvitih držav Zah. Evrope in ZDA na te nove države — proizvajalke. Tako samo Hongkong že leta 1957 pokriva sam s svojimi — po številu blizu 30 emajlirnicami posode — svetovni izvoz. Evropska emajlirniška industrija posode vedno bolj čuti konkurenco tudi znotraj svojih tržišč, konkurenco, ki izhaja iz novih materialov kot so aluminij, nerjaveče jeklo, ognjevzdržno steklo, zlasti pa še plastični materiali in v novejšem času ognjevzdržna keramika.

Vendar industrija silikatnih emajlov v Evropi — za razliko od razvoja v letih po I. svetovni vojni — ne spi. Tudi se več ne življa v ljubosumnem čuvanju dotedanjih dosežkov na področju toplenja in uporabe emajlov. Ob spoznanju neizogibnosti znanstveno-raziskovalnega dela vzniknejo nacionalna strokovna združenja proizvajalcev emajliranih izdelkov ter številni emajlirniški centri, ki ne skrbe samo za vzgojo novih strokovnjakov — emajlircev, temveč prevzamejo raziskovalna dela v smeri zboljšanja in osvajanja novih vrst emajlov ter širjenja njih uporabe na vedno nova področja. V tesni povezanosti s tovarniškimi laboratoriji in eksperimentalnimi centri pri posameznih univerzah in strokovnih šolah raziskujejo sodobne metode emajlne tehnike, načrtno skrbe za široko popularizacijo silikatnih emajlov kot prevlek kovinskih delov, za vzgojo širokih mas potrošnikov itd. Stevilne ankete, ki jih izvedejo ti centri za emajliranje in strokovna združenja v posameznih evropskih državah, jasno pokažejo, da večina potrošnikov ne pozna niti osnovnih prednosti silikatno emajlnih prevlek, še več, da večina njih zamenjuje silikatne emajle z laki in premaznimi emajli, ki jih proizvaja industrija lakov in barv.

Zahvaljujoč koncentraciji finančnih sredstev s strani same emajlne industrije, ti strokovni in znanstveni centri s sodobnimi pripomočki propagande ponovno vzdignejo ugled silikatnim emajlom in njihovim prevlekam v Zapadni Evropi in ZDA ter uspejo ta material ponovno uveljaviti ob aluminiju, plastičnih materialih in steklu. Da bi zavarovali ugled kvaliteti emajliranih izdelkov, se v številnih državah formirajo inštituti in centri, ki tekoče testirajo nove vrste silikatnih emajlov in emajliranih izdelkov ter podeljujejo — s patenti zaščitene — znake kvalitetnejših emajlov, ki jamčijo določene minimalne sposobnosti emajlnih prevlek.

Na drugi strani se emajlna industrija hitro prilagaja novim okusom in potrebam potrošnikov s tem, da uvaja številne nove barvne emajlne nianse, oblikuje nove vrste sodobne posode, ustvarja specialne emajlirane izdelke itd. Uvajanje vedno novih surovin v taljenje silikatnih emajlov omogoča tej industriji, da se poraba tega materiala hitro širi na številna druga področja. Tako se danes v svetu že z uspehom in v linijski proizvodnji emajlirajo aluminijski izdelki, deli izpušnih mehanizmov na avtomobilih in letalih (celo reakcijskih), deli armaturnih plošč na osebnih motornih vozilih, cele fasade palač, silosi v kmetijstvu, notranja oprema zgradb in pisarn, itd. itd., da ne omenjamo milijone in milijone letno proizvedenih štedilnikov, hladilnikov, pralnih strojev, bojlerjev, peči itd.

Hiter razvoj emajlne industrije pogojujejo tudi nova odkritja v drugih industrijskih panogah kot so to industrija jekla, predelava kovinskih in nekovinskih surovin. Med taka prištevamo proizvodnjo dekarburiranih jekel (čigar vsebina ogljika leži izpod 0,02 odstotka), ki se danes v obliki pločevine uporabljajo za direktno krovno emajliranje predmetov večjih površin. Emajlna industrija ZDA danes po teh sodobnih postopkih emajlira enkratno že preko 60 % emajliranih delov hladilnikov, pralnih strojev, bojlerjev itd. Ti postopki so naravnost revolucionarnega značaja za to industrijsko panogo, ki je z majhnimi proizvodnimi preureditvami preko noči sposobna, da poveča svoje kapacitete za skoraj 100 odstotkov.

Uporaba silikatnih emajlov v številne svrhe kovinskih prevlek dandanes bolj kot kdajkoli v zadnjih 15 letih dokazuje, da temu materialu niso šteta leta, nasprotno — vedno nova odkritja omogočajo v bodočnosti nesluteni razvoj in uporabo na neštetih področjih človeških potreb.

MLADINA IN DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE

Od leta 1950 — ko so proizvajalci postali tudi upravljalci — je mladinska organizacija naredila velik korak naprej na področju vključevanja mladih v samoupravni proces.

Mladina se je sprva vključevala v samoupravne organe nepripravljena in zaradi tega se ni tako uveljavila kot je bilo pričakovati in kot bi se morala. Postopoma pa se je preko raznih seminarjev in predavanj pripravila na dolžnosti, ki čakajo mladega upravljalca. Bilo je še več oblik dela mladinske organizacije, s katerimi so si mladi izpopolnjevali svoja znanja. Tu predvsem mislim klub mladih proizvajalcev, ki je v začetku dobro deloval in bil v pomoč mladinskemu komiteju. Kasneje je ta klub propadel zaradi neresnosti in nezainteresiranosti mladinskega vodstva, ki ni polagalo dovolj poudarka izobraževanju mladine prav po samoupravni liniji. V zadnjih obdobjih se je mladina spoznavala s samoupravljanjem predvsem preko izobraževalnega centra in na zborih proizvajalcev ter si tako zagotovila vsaj osnovno znanje. Z že izvoljenimi mladimi člani samoupravnih organov pa morajo biti ne samo mladinska organizacija, temveč vse ostale subjektivne sile v stalnem in tesnem kontaktu.

Čestokrat slišimo pripombe, da so materiali za seje slabo in površno pripravljeni. In kaj temu sledi? Sledijo nepotrebne in predolge diskusije, ki zavlačujejo večino sej in na koncu nepravilni sklepi, katerih izvršitev je mnogokrat nemogoča, da o negodovanju ostalih članov kolektiva ne govorimo. To je velikokrat vzrok, zaradi katerega se člani samoupravnih organov in predvsem mladi tako redko oglašajo k razpravi. Tu ne bi bilo prav valiti vso krivdo na člane samoupravnih organov, temveč v veliki večini na strokovne službe, ki v tem pogledu ne izvršujejo osnovnih dolžnosti do samoupravnih organov.

Zavedati se moramo, da samoupravni organi niso strokovni kolegij, temveč da na podlagi strokovnih mnenj služb izbirajo in se potem odločijo za najboljšo rešitev. Da se mladina v vedno večjem številu vključuje v samoupravni proces, nam povedo naslednji podatki: leta 1954 je bilo v skupščini podjetja 9 mladincev, 1957 jih je bilo 13, leta 1958 že 20, in pri zadnjih volitvah 1964 je bilo izvoljenih v CDS 26 mladih proizvajalcev. Na zadnje volitve se je mladinska organizacija zelo dobro pripravila. Vseh 10 mladinskih aktivov je izbiralo in razpravljalo o predlogih. Tako je bilo zbranih 63 predlogov.

Analiza volitev je pokazala, da so bili vsi predlagani mladinci in mladinke tudi izvoljeni v samoupravne organe. To potrjuje, da so bili kandidati dobro izbrani. Tudi v bodoče mora mladinski komite tako skrbno pripraviti kandidate in s tem zagotoviti dober mlad kader v samoupravne organe.

S tistimi pa, ki so bili že izvoljeni, moramo biti v stalnih stikih in jih usmerjati pri njihovem delu.

BF

Mladinske konference redno obiskujejo tudi starejši člani kolektiva predvsem zato, ker se morejo tam seznaniti s problemi mladih.

Od danes naprej: skrb za človeka

Čeprav si je sindikalna organizacija tudi v preteklosti prizadevala, da bi se skrb za delovnega človeka odrazila v širšem obsegu in v konkretnejši obliki, je bila vendarle pri tem premalo vztrajna in zahtevna, da bi dosegla zaželeni smoter. Skrb za delovnega človeka ne obstaja samo v tem, da sindikalna organizacija organizira dajanje raznih podpor, posojil, izletov in pdb., temveč zajema za skrb celotno dejavnost proizvajalcev v tovarni ter pogoje, v katerih proizvajalci žive in delajo. Vsak dober ukrep v prid izboljšanju delovnih pogojev proizvajalcev ima za posledico večjo storilnost dela. Zaradi tega bo odslej sindikalna organizacija stala na odločnem stališču, da se stori vse kar je mogoče za zboljšanje delovnih in drugih pogojev proizvajalca. Znano je, da smo bili pri urejevanju sanitarnih, zaščitnih, klimatskih in drugih naprav v tovarni premalo odločni. Nikakor se nismo mogli odločiti, da bi našli v ta namen potrebna finančna sredstva, čeprav je bilo hotenje in razpoloženje proizvajalcev zelo veliko in bi morali temu hotenju in razpoloženju prisluhniti pozorneje.

Prav je, če se sindikalna organizacija zavzema za stimulativno nagrajevanje in ureditev pravilne in pravične delitve ustvarjenega dohodka, vendar pa pri tem ne sme zanemariti drugih vprašanj, ki so v kolektivu problematična. V okvir teh vprašanj spada zlasti in v prvi vrsti pravilna in varna ureditev delovnih mest, stanovanjsko vprašanje, ureditev sanitarij itd.

Mislim, da bi bilo odveč naštevati v nedogled razne probleme, ki zajemajo skrb za delovnega človeka, zato želim poudariti le to, da je skrb za delovnega človeka prvi pogoj za njegovo sposobnost ustvarjanja dobrin, ki jih skupnost potrebuje.

Glede na to, kar sem zgoraj omenil, bo morala sindikalna organizacija v bodoče stati trdno na stališču, da se najdejo sredstva za ureditev navedenih problematičnih vprašanj in se bo morala izogibati vsem deklarativnim ugotovitvam ter zahtevati, da organi delavskega samoupravljanja odločajo o vseh konkretnih vprašanjih, ki zadevajo skrb za delovnega človeka.

Jože Podlinšek

Stiki - sodelovanja Z AKTIVI ZMS

Delo mladinske organizacije se ne odraža samo v podjetju, temveč tudi izven podjetja. ZMS v delovnih organizacijah, šolskih in terenskih aktivih želi čimveč sodelovanja.

Mladinska organizacija našega podjetja ima stalne stike z raznimi mladinskimi aktivi gospodarskih organizacij, kakor tudi s šolskimi.

Tesne stike smo navezali z mladino iz »Gorice« v Zagrebu, »Litostroja« v Ljubljani, »Prvomajsko« iz Zagreba, »Varteksa« v Varaždinu, z rudnikom Velenje, celjsko gimnazijo, »Cinkarno« in terensko organizacijo Gaberje. Poleg tega smo navezali stike z aktivi gospodarskih organizacij v Celju, v Kopru »Tomos«, TAM v Mariboru, »Iskro« v Kranju, ki pa niso tako tesni.

Pri sestajanjih izmenjamo mišljenja o delu mladine in o težavah, s katerimi se srečujemo vsak dan.

Kako mladino vzpodbuditi in zainteresirati za mladinsko delo? Mladina šolskih aktivov se zanima za samoupravljanje, ker ima to v učnem programu. To seznanjanje je zelo pomembno, ker se mladina že v dobi šolanja seznani z delavskim samoupravljanjem in notranjo ureditvijo podjetja po ekonomskih enotah. Ne manjka pa tudi športnih srečanj v malem nogometu, šahu, namiznem tenisu, ki se vršijo med obratnimi aktivi v podjetju in tudi izven podjetja. V letošnjem letu, na dan mladosti, je bilo športno srečanje vseh mladinskih aktivov v Gaberju. Naši mladinci so še na ta praznik sodelovali na šahovskem tekmovanju v domu JNA, kjer so osvojili prvo mesto.

V letošnjem letu je obiskalo našo organizacijo 15 aktivov ZM iz raznih podjetij. Naše podjetje si ogledujejo z velikim zanimanjem. Seznanijo se s potekom dela in doseganjem plana. Največ pa se gosti zanimajo za delo naše mladinske organizacije in kako se mladina uveljavlja v organih delavskega samoupravljanja.

Pred mladinskim vodstvom stoji velika naloga. Mlade v organih samoupravljanja je treba izobraževati, in temeljito spremljati njihovo delo.

Skoraj vsak mesec organizira mladina našega podjetja izlete in ekskurzije. Tako so v letošnjem letu obiskali celjska podjetja: Cinkarno, Toper, Aero, Metko, Žično in druge. Obiskali so tudi MTT in TAM v Mariboru. V Ljubljani pa Litostroj in RTV — studio, v Zagrebu Gorico in Prvomajsko, v Kopru pa tovarno Tomos. Poleg ekskurzij še organizirajo izlete širom naše republike in izven nje.

V mesecu maju so nas obiskali tržaški mladinci. Ogledali so si tovarno in se z mladinci zadržali v krajšem razgovoru. Poleg mladine iz Italije so bili še tovariši CK ZMS, OK ZMS Celje in ObK ZMS. Sprejem dveh holandskih mladincev v mesecu juliju jima je ostal v trajnem spominu, sta izjavila pri odhodu.

Pri nadaljnjem delu moramo posvetiti še več pozornosti sodelovanju, krepiti prijateljstvo in se pogovarjati z mladimi upravljalci. Le tako se bo krepila mladinska organizacija in njeno delo.

ZP

Mladinski turizem pri nas

Dokaj splošen naslov, pod katerim se pa lahko skrivajo mnoge zanimive številke, dejstva ali mnenja. O mladinskem turizmu se je pred nedavnim veliko govorilo v mladinskih vodstvih, predvsem se mu je pridejal velik značaj, posebno še za delavsko mladino.

Namen naslednjih ugotovitev pa je, pregledati dejavnost Počitniške zveze v naši tovarni za preteklo obdobje. Ustanovljena je bila 1959. leta z namenom, omogočiti našim mlajšim članom kolektiva spoznavati našo domovino pod čim ugodnejšimi pogoji. Kajti geslo Počitniške zveze »Spoznavaj domovino in še bolj jo boš vzljubil«, nam je dovolj jasno razkrila njen namen.

Torej je bila dosedanja aktivnost usmerjena k čim boljšemu organiziranju izletov in letovanj. Mnogi izleti več ali manj številnih izletnikov so bili namenjeni območju Slovenije. Razumljivo je, da zanimanje za takšne izlete rahlo upada, predvsem pri moški mladini in to zaradi lastnih prevoznih sredstev.

Bolj kot to, se nam včasih zastavlja vprašanje, kdo naj bo tisti, ki bo izlet pripravil? Kajti izlet ne more biti sam sebi namen, če nočemo, da se nam sprevrže v navadno »lumparijo«, kot se to pri nas kaj rado zgodi.

Večje zanimanje mladine v kolektivu je za letovanje, torej za letni oddih v domovih in letoviščih ferialcev. Delno že zaradi tega, ker so letovišča vzdolž cele obale od Pule do Budve in v notranjosti ob raznih jezerih kot npr. Ohrid, Paličko...

Oni, ki so že letovali v teh domovih in letoviščih, so bili zadovoljni. Seveda niso smeli biti sovražniki discipline ali prevročih src, ker je že sonce samo dovolj vroče in tako vodstva teh letovišč zares ne morejo prenesti te silne vročine. Posebno še, ker prva lahko pusti posledice... Tako verjetno ni samo v Makarski, kjer imamo letovišče celjski ferialci, temveč tudi pri naših sicer bolj temperamentnih sosedih.

V Makarski ima z letošnjim letom svojo weekend hišico tudi naša Počitniška zveza. Lahko smo nanjo zares ponosni (čeprav še letos ni bila poponoma opremljena), ker sodi med najlepše objekte tabora. Če bo uspešno vzdržala še vse vremenske neprilike, bomo njenim graditeljem lahko zares hvaležni. Tu velja predvsem omeniti konstruktorje in najmarljivešjega delavca obenem, tovariša Šarlaha. Precej truda in svojih izkušenj je v objekt vložil tudi tovariš Tone Lederer.

Za naš kolektiv je to velika pridobitev, ker imamo skozi vso sezono na razpolago osem mest za letovanje.

Tudi za one, ki jim tako organizirano letovanje ne ustreza, ima Počitniška zveza na razpolago šotore, ki jih člani kolektiva z zadovoljstvom uporabljajo.

Ivan Gostečnik

Tudi mi bomo nekoč PRED UPOKOJITVIJO...

Že vse leto ljudje razpravljajo o novem pokojninskem sistemu. O tem vprašanju je razpravljala tudi skupščina našega podjetja. Ker pričakujemo, da bo novi pokojninski zakon stopil v veljalo 1. januarja 1965, je naša skupščina po daljši razpravi sklenila, da vsak naš delavec ali delavka, ki ima pogoje za upokojitev, sam odloča o tem, ali se upokoji ali pa počaka na novi pokojninski zakon.

Mnogo več je tistih, ki so se odločili počakati nov pokojninski zakon na svojih delovnim mestih. Kljub sklepu našega najvišjega organa pa se često čujejo pripombe mlajših, kaj neki ljudje, ki imajo pogoje za upokojitev, še delajo v tovarni. V oddelku, kjer izdelujejo radiatorje, se je celo našel človek, ki je svojemu sodelavcu očital pravico do dela, ga žalil in nagnal domov. Takšno in podobna dejanja niso na mestu in mislim, da bi morali vsi tisti, katerih mišljenje je, da se vse, ki imajo pogoje za upokojitev čimprej upokoji ne glede na spremembo zakona, pomisli, ali morda tudi oni ne bodo čez nekaj let stari in pred upokojitvijo ter takrat odveč svojim mlajšim sodelavcem. Prav gotovo bo tudi njegov občutek grenak, če bo odveč sredini, v kateri je delal morda 10, 20 ali 30 in več let. Vsak, ki je dosegel pogoje za upokojitev, je brez dvoma mnogo delal in veliko žrtvoval, zato je dolžnost nas vseh, da jih ne samo spoštujemo, ampak jim celo pri njihovem delu pomagamo, če ga zaradi izčrpanosti ne morejo več opravljati v celoti.

PRVI KORAK

Že dolga leta se stanje naše delovne sile stalno povečuje. Nekatere EE imajo delovno silo celo preko plana. Na seji koncem avgusta pa je upravni odbor sklenil, da se mora nadaljnji porast zaposlenih preprečiti. Morebitne potrebe po novih delavcih v posameznih EE se mora reševati z notranjimi premiki in le v upravičenih primerih, ko to ni mogoče, se lahko zaposli nove delavce. Previsok stalež zaposlenih se mora znižati z naravno fluktuacijo.

S tem bo realiziran eden glavnih ciljev našega 7-letnega plana — zvišanje življenjskega standarda že zaposlenih delavcev.

Razvoj in dejavnost društva Ljudske tehnike »Emajl«

Pred 17 leti se je zbralo nekaj tovarišev, ki so slutili, da je v našem kolektivu plodno polje za tehnično vzgojo naših ljudi in da je treba seznaniti široke sloje z napredkom tehnike. Najprej se je osnoval pripravljalni odbor, kateri je izvedel ustanovni občni zbor 23. junija 1948. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo 14 članov — to so bili prvi zametki, kateri so rodili uspeh, saj se je članstvo iz leta v leto večalo in doseglo lani število 1089 članov.

Prvi krožki v društvu LT so bili foto krožek, avto krožek in elektro strojni krožek.

Z naraščanjem števila članstva se je vzporedno širil tudi delokrog v samem društvu. Postopoma so bili ustanovljeni še: krožek za predelavo pločevine, emajlirski krožek, radio klub (krožek), gospodinjski krožek, krožek za podvodno dejavnost in modelarski krožek.

V začetku se je dejavnost društva razvijala v okviru samega kolektiva. Postopoma smo vključevali v naše krožke (kateri so se kasneje poimenovali v klube) tudi članstvo izven našega kolektiva in to predvsem pionirje, otroke članov kolektiva.

Prvotna dejavnost se je pričela pri foto amaterjih, kateri so pričeli z delom v zelo neprimernih prostorih.

Enako je bilo tudi z drugimi krožki, ki so razvijali svojo dejavnost s težnjo za napredkom in širjenju znanosti in tehnike med široke sloje članov kolektiva. Iz tega sledi, da se je vsa dejavnost odvijala brezplačno.

Šele v kasnejših letih, ko je zlasti elektro strojni krožek pričel izdelovati opremo, ki jo v takratni dobi ni bilo mogoče nabaviti nikjer — to je bila predvsem oprema bolnišnic (operacijske mize, habardove kadi, fizioterapevtske naprave itd.), ki se še danes koristno uporablja v večjih bolnišnicah širom domovine. V tem času, ko smo prehajali iz obrtniške dejavnosti v polindustrijsko dejavnost in ko se je število novih podjetji vedno bolj večalo in moderniziralo, je naše društvo v neštetih primerih priskočilo na pomoč s svojimi izkušnjami in kadri, kakor tudi z zahtevnejšimi izdelki.

Velik razmah našega kolektiva v zadnjih 10 letih je vedno bolj zahteval razgledanega in tehnično izpopolnjenega proizvajalca. Naše društvo se je v teh letih predvsem usmerilo v tehnično vzgojo članstva našega kolektiva z raznimi raziskovalnimi deli in izdelavo kompliciranega orodja. Pri teh delih so naši člani, predvsem orodjarji, dobili mnogo izkušenj, katere s pridom uporabljajo.

V naših krožkih in klubih delavcem res ne moremo nuditi specialnega strokovnega znanja. Lahko pa izredno mnogo pripomoremo k njihovi širši tehnični izobrazbi, imamo možnosti, da jih popeljemo v široka področja tehnike, ki so jim neznana, so pa tehnično razgledanemu človeku nujna. V našem kolektivu ne poudarjamo zaman, kako potreben je tehnično razgledan proizvajalec. Drugje v svetu, kjer sta sodobna proizvodnja in avtomatizacija na svojem velikem pohodu, je to mnenje že prodrlo in so ga že osvojili. Pri nas pa to spoznavamo sedaj na vsakem koraku: kadar koli razpravljamo o rekonstrukciji, o povečanju proizvodnje, o produktivnosti, o smotrni organizaciji dela, o kvaliteti naših proizvodov itd. Rekonstrukcija in stroji so eno, pravilna organizacija dela v proizvodnji in povsod drugje pa sta v naših rokah ter je odvisno od tega, koliko smo jo sposobni usmeriti. Tu gre za velike kakovostne spremembe, te pa zahtevajo nov profil človeka, tehnično široko razgledanega in istočasno specializiranega za posamezna delovna mesta.

Vsa dejavnost našega društva je usmerjena na vzgojo članstva, ki se sprovaja v vseh krožkih tako, da člani aktivno sodelujejo pri izdelavi raznih prototipov, predvsem izdelkov, ki so interesantni za našo redno proizvodnjo. Številni so primeri, ki zgovorno pričajo, da je prototipska dejavnost zelo uspešna in jo je v bodoče potrebno še bolj razširjati. Kakor prototipi, tudi racionalizacije tehnološkega postopka in vse izboljšave težijo k temu, da se v podjetju poveča produktivnost in s tem dvigne standard naših delavcev.

Društvo Ljudske tehnike ima za v bodoče jasno začrtano pot, ki je bila nakazana in sprejeta tudi na skupščini zveze društev Ljudske tehnike Slovenije v letošnjem letu.

Naloge društva so:

— Zavestno in načrtno prispevati svoj delež k modernizaciji tehnologije in boljši organizaciji dela.

— Aktivno spremljati perspektivni razvoj podjetja in pomagati pri rekonstrukciji.

— Z vsemi ostalimi činitelji skrbeti za nenehno strokovno izobraževanje.

— Sistematično vzpodbujati ljudi, da razmišljajo o izboljšavah in iste predlagajo v realizacijo.

— Širjenje racionalizacij in prototipske dejavnosti s tem, da ne pridejo izdelki v maloserijsko proizvodnjo.

— Razvijanje vseh tistih veščin tehnično amaterskega značaja, za katere se članstvo zanima, poleg tega pa predstavljajo aktivno rekreacijo delovnega človeka.

— Tudi v bodoče koristiti vse množične oblike izobraževanja kot so predavanja, filmi, seminarji, tečaji, ekskurzije (poučne), radio in televizijo.

— Bistvena naloga našega društva je vsklajevanje dela s potrebami podjetja, družbeno zainteresiranimi organizacijami in na vsak način skrb za splošno dviganje tehnične kulture.

Razvijanje dejavnosti po vseh naštetih napotkih je gotova garancija uspeha društva tudi v prihodnje.

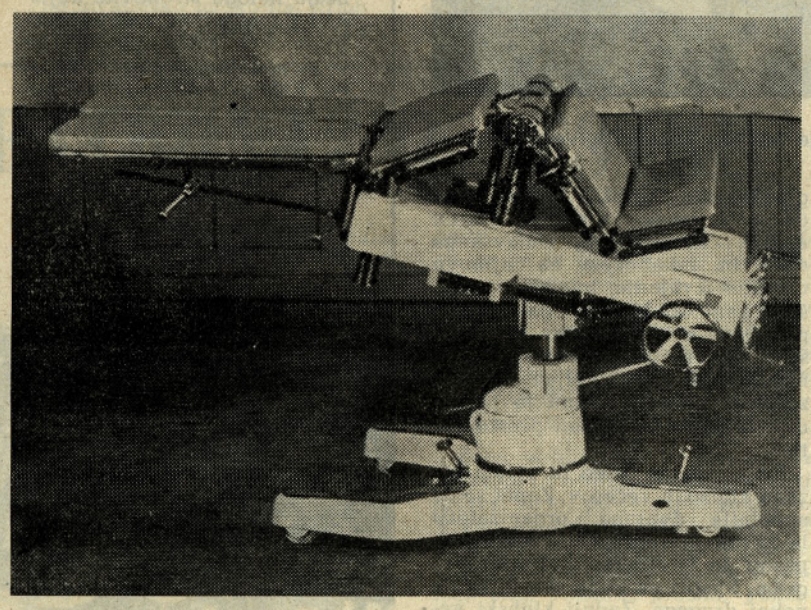

UNIVERZALNA OPERACIJSKA miza, izdelek društva iz leta 1958, bi nemara le težko našla tekmeca v kakovosti med rednimi proizvajalci. (Foto LT)

Zveza borcev

Leta 1957 je bil v tovarni ustanovljen aktiv ZB NOV; bil je eden med prvimi aktivi v Sloveniji. Za ustanovitev so najbolj zaslužni tovariši Emil Jejčič, Lambret Kotnik in Stane Kurnik.

Na ustanovem občnem zboru si je odbor, katerega predsednik je bil tov. Lambret Kotnik, zadal konkretne naloge in zaoral v ledino.

Da bi se dostojno oddolžili članom kolektiva, ki so dali življenje za novo Jugoslavijo v letih 1941-45, je s pomočjo uprave zgrajena spominska plošča, na kateri so vklesana imena padlih borcev NOV, ta spomin bo priča mlajšemu rodu, kako se je boril slovenski narod.

4. julija 1958 je bila otvoritvena proslava, katere se je udeležil in na njej govoril prvi komandant NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka. Na proslavo so bili povabljeni svojci padlih.

Nadalje je odbor zbral podatke o vseh borcih, ki so zaposleni v tovarni, da bi mogel reševati njihove socialno zdravstvene in stanovanjske zadeve.

Skrb za borce se je iz leta v leto večala. Dobili so stanovanja, ostalo je le še nekaj prošenj pozneje zaposlenih delavcev.

O tem vprašanju je največ delal predsednik komisije za borce tovariš Ivan Čendak.

Z organizacijo izobraževalnega centra in prizadevanjem takratnega predsednika tovariša Jožeta Kranjca so bili leta 1961-62 tečaji za kvalifikacijo. Po končanih tečajih so borci položili izpite za kvalficirane in visoko kvalificirane delavce, nato so dobili ustrezajoča delovna mesta.

V tovarniški ambulanti so zdravniško pregledani vsi borci. Zadnji dve leti pošilja odbor svoje člane na 10-dnevni brezplačni oddih. V primeru daljše bolezni je socialno slabim dodeljena denarna pomoč.

Člani ZB aktivno delajo v organih delavskega samoupravljanja v EE in CDS. Čeprav so že zaradi vojnih posledic umske in fizične moči borcev zmanjšane, si vsi prizadevajo za čim večjo produktivnost in za dvig življenjskega standarda.

Stane Kurnik

TABORNIKI

Taborniška organizacija odreda »Dveh levov« deluje kot posebna veja ZMS naše delovne organizacije že skoraj desetletje. V preteklih letih je bila ena od vodilnih taborniških organizacij v okraju, kasneje pa je njena dejavnost popolnoma zamrla. Zaradi neodgovornosti vodilnega kadra je bila organizacija povsem razformirana l. 1962. Marca letos pa je komite ZMS — TEP izvolil novo vodstvo, ki bi naj s svojim delom postavil organizacijo zopet na noge.

Novo vodstvo je takoj naletelo na težave pri »iskanju« inventarja. Čudilo nas je predvsem dejstvo, da se bivši vodilni kader ni čutil za ničesar odgovornega. Po precejšnjih težavah smo zbrali četrtino inventarja — klavrno zapuščino slovitega odreda »Dveh levov«. Ob tej priložnosti se naj zahvalim predsedniku Počitniške zveze, ki je dalj časa skrbno čuval del našega inventarja. Drugi problem, s katerim smo se srečali že takoj na začetku naše dejavnosti, je bil klubski prostor, ki smo ga našli v neznosno slabem stanju. Prostor smo si do sedaj že delno uredili, problem pa se bo spet pojavil, ko bomo morali zapustiti še ta skromen prostor. Zato bi nujno rabili podporo ostalih družbenih organizacij, ki bi nam priskočile v podobnih težavah na pomoč. Danes je včlanjeno v taborniško organizacijo odreda »Dveh levov« 15 (!) članov, od tega večina delavske mladine. Finančno stanje organizacije je zadovoljivo. V letošnjem letu skrbimo za nabavo novega inventarja in ureditev vrst. Čeprav je delo z delavsko mladino težavno zaradi deljenega delovnega časa, je odred sodeloval na paradi mladosti in na ROT (republiški orient. tek.) poslal tri svoje člane kot opazovalce.

Pozivamo mladino, ki čuti veselje do taborniške organizacije, da se v čim večjem številu vključi v našo organizacijo, ki je danes za delavsko mladino rekreacijska nujnost. Le z aktivnim sodelovanjem večjega števila mladine bo odred »Dveh levov« spet pridobil na ugledu!

Jelka Sorčan

KRATKA ZGODOVINA GASILSKEGA DRUŠTVA

Vzporedno z razvojem podjetja ima tudi gasilstvo svojo zgodovino. Tudi zasebni lastnik se je zavedal, da mora podjetje čuvati in ga očuvati pred požarom. V ta namen je ustanovil leta 1936 gasilsko društvo, ki sedaj obstaja že 28 let.

Prvi poveljnik in hkrati predsednik je bil taktratni mojster dekor oddelka Karel Körber. Ta je vodil gasilstvo do osvoboditve. Po osvoboditvi je prevzel vodstvo tov. Franc Velikanja. Leta 1948 pa je postal poveljnik tov. Franc Medved, predsednik pa nekaj let pozneje tov. ing. Rihard Pompe, ki uspešno vodita društvo še danes. V tem času se je društvo močno okrepilo po opremi in strokovnosti. Nabavljene so bile 3 motorke, en tipiziran orodni avtomobil, 1 priklopna CO_2 baterija za gašenje kemičnih in električnih požarov, prevozni »Merzer« aparat za suho gašenje, večje število ročnih gasilnih aparatov in drugo opremo. Od predvojnega orodja obstaja v društvu samo še motorka 800/lit. in 12 dihalnih aparatov. Društvo je dne 15. maja 1956 razvilo svoj društveni prapor, ki sta mu ga darovala uprava podjetja in sindikalna podružnica.

Po osvoboditvi sta bila v podjetju le 2 pomembna požara. Leta 1948 je gorela šupa za lesno volno, leta 1957 pa se je vnela smola v dimniku pokositrarne. Oba požara sta bila zaradi hitre intervencije gasilcev pogašena in ni bilo večje škode. Poleg omenjenih pa je v podjetju kljub dobro organizirani požarni preventivi v povprečju 12 začetnih požarov letno.

Nekaj let po osvoboditvi je imelo društvo v svojem sestavu 40-članski pevski zbor in godbo na pihala. Člani pevskega zbora so se pozneje spričo ugodnejših pogojev razšli v druga pevska društva kot so Svoboda in društvo Prešeren. Godba pa je tudi zaradi boljših pogojev prešla pod vodstvo uprave podjetja.

Ob kapitulaciji Nemčije je bilo društvo edini čuvar podjetja. Prevzelo je stražo in držalo red, dokler ni podjetje pričelo obratovati pod novim vodstvom. Imelo je tudi nalogo pobirati orožje, ki so ga odmetavale bežeče nemške, ustaške in četniške trupe.

Skladno z razvojem podjetja v zadnjih letih se je krepilo tudi gasilsko društvo. Danes je močno in sodobno opremljeno. Šteje 52 članov, od katerih so 3 častniki, 10 podčasnikov, 5 strojnikov, 7 šoferjev, ostali pa so izprašani gasilci. Iz vrst delovne inteligence pa so v sestavu društva 2 inženirja, 3 tehniki, 3 mojstri in več kvalificiranih članov. Društvo ima v svojem sestavu tudi 12-člansko reševalno ekipo.

Vodstvo društva pa stremi za tem, da pridobi v svoje vrste še več inežnirjev in tehnikov, da bi še uspešneje izvajalo svoje naloge in lažje sledilo naglemu razvoju tehnike gašenja.

Z vztrajnimi vajami in predavanji si je društvo pridobilo potrebno znanje in tekom let na raznih tekmovanjih osvojilo mnogo prvih in drugih mest ter prejelo lepo število pokalov.

Na pomoč!

F. Š.

Z DELOM USTVARJAMO LEPŠO BODOČNOST

Mladinski komite ZMS si je v letu 1964 zadal nalogo, pospešiti delo organizacije. Za pospešitev dela je treba spoznati interese mladine. Zato se je TK ZMS poslužil ankete, da bi dobil smernice za bodoče delo.

Analiza anketiranja nam je pokazala, da je naša mladina polna energije in si želi z delom ustvariti lepšo bodočnost. 50 % anketiranih, ki nima popolne osemletke in 32 % anketiranih, ki ima dokončano popolno osemletko, želi strokovno izobrazbo in to za tista mesta, na katerih že delajo.

Z večjim strokovnim znanjem je in bo dosežena večja produktivnost dela. Proizvodnja ne zahteva samo proizvajalca, zahteva tudi dobrega upravljalca. V anketnih odgovorih mladi ne izražajo le želje po strokovnih predavanjih in seminarjih, ampak čutijo potrebo po predavanjih, ki obravnavajo družbeno ekonomsko tematiko. Danes se mladi ljudje zavedajo, da brez poznavanja sodobne družbe, ekonomske in politične problematike ne morejo biti upravljalci. Izražena je želja po predavanjih, po prebiranju revij in časopisov.

V sodobni družbi mora biti vsak proizvajalec in upravljalec sposoben prilagoditi se sodobnemu načinu življenja. Svoj prosti čas je treba smotrno izkoristiti, da bi na delo prihajali vedri in spočiti. Mladi smo in si želimo razvedrila! Tako in podobno bi lahko izrazili številne odgovore iz anketnih listov. Anketa je za komite dragoceno gradivo. Zato si bo moral v bodoče komite ZMS na tem področju še bolj prizadevati.

ZP

Klubsko življenje - žarek kulture v delovno vzdušje

Pogosto tarnamo, da v kolektivu ni tovarištva, da ni kulturnih odnosov. Neredko smo bili priča ostrih besed med sodelavci; dogaja se, da se sodelavca stepeta zaradi vozička za prevažanje posode, dogaja se, da se nadrejeni do podrejenega obnaša grdo, nekulturno in da se podrejeni do nadrejenega obnaša prav tako. Včasih se sprašujemo, zakaj tako. Ali je vzrok nervoza, prehiter tempo dela in življenja, kjer človek nima časa za ničesar drugega kot za stroj? Ali pa je vzrok v tem, da v tem tempu nimamo časa za razgovore, nimamo časa, da bi se spoznali tudi drugače, spoznali takrat, ko nimamo skrbi za proizvodnjo, ko ni odnosov podrejeni nadrejeni. Da bi to dosegli, je sindikalni odbor pri nas odprl klub. Začeli smo brez večjih želja in hotenj. Hoteli smo samo, da bi klub postal prostor, kjer bi se ljudje enkrat, dvakrat mesečno sestajali, se spoznavali, pogovarjali in zabavali.

Začetek je bil težak. Ljudje niso imeli zaupanja v tako obliko dela, niso prihajali v klub; govorili so, da je klub samo za nekatere izbrance, da ni za vse, da je to samo zapravljanje časa in denarja in kaj vem še vse.

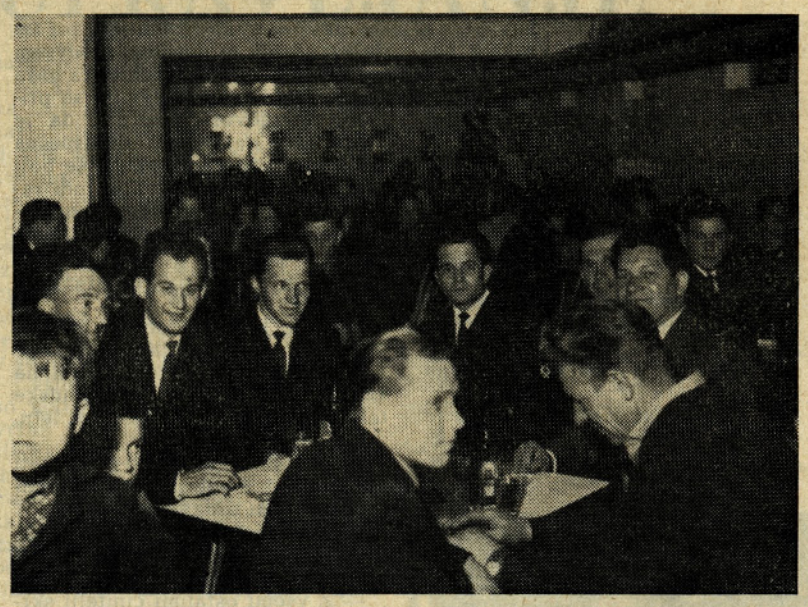

POLN KLUBSKI PROSTOR, to je podoba z zadnjih večerov . . .

Pa ni bilo tako; da ni bilo tako, je pokazal čas. Od prvih klubskih večerov, kjer so se še organizatorji »lovili« in učili in so bili še brez izkušenj, pa do zadnjih, na katerih je bila velika dvorana v kleti že premajhna, je preteklo komaj šest mesecev. Delovni ljudje naše tovarne so spoznali, da je moč lažje, boljše delati, če se poznajo med seboj, če postanejo prijatelji. Spoznali so, da se da biti vesel in dobre volje tudi v klubu, čeprav se toči samo oranžada, pivo in kava; da ni treba biti »pod gasom«, če hočeš biti vesel. Za isto mizo sta sedela delavec iz obrata in delavec iz upravnega poslopja, se pogovarjala in se zabavala. V klubu ni bilo bariere med »mi in oni«. Bili smo vsi enaki. In še nekaj! Velikokrat nam očitajo, da delavci iz tovarne nimajo smisla za kulturo, da ne hodijo v gledališče, da gledajo samo slabe filme, da jih resna glasba ne zanima in podobno. Klub pa je dokazal, da temu ni tako. Nabito polna dvorana ob priliki gostovanja gledališnikov iz SLG in Delavskega odra, enako topel in iskren aplavz članom SLG, Delavskega odra in mladincem za njihovo uspešno izvajanje, hvaležni poslušalci koncerta Komornega zbora in pionirjev harmonikarjev in še in še — vse to je dokazovalo, da je naš delovni človek željan kulturne zabave, samo treba mu jo je nuditi. In klub je idealen prostor za to.

Približuje se jesen in s tem sezona klubskih večerov. Zopet se bo napolnila dvorana, organizatorji bodo pa morali misliti na bogat, pester in kvaliteten kulturni program. Misliti pa bodo morali še na nekaj drugega. Zadnji klubski večeri so pokazali, da je dvakrat na mesec premalo. Klubski večer bo moral biti vsako soboto, posebno sedaj, ko prehajamo na 42-urni tednik, ko bo prostega časa še več. Klub v naši tovarni je že dokazal, da lahko postane rekreacijski center in mora to tudi postati. Postati mora vir kulturnega življenja, središče prijateljskih odnosov, prostor, od koder bo žarek kulture sijal v naše delovno vzdušje!

K. V.

Delavsko samoupravljanje v luči statistike

SKUPNO 560 SEJ IN 10.000 SKLEPOV JE GROBA BILANCA DELA CENTRALNIH ORGANOV DELAVSKEGA SAMOUPRAVLJANJA DO DANES.

V 14. letih delavskega samoupravljanja se je upravni odbor sestal 370-krat, od tega 275-krat dopoldne in 95-krat popoldne. Skupno je upravni odbor zasedal 1757 ur; dopoldne in popoldne 447 ur. Sprejetih je bilo 8200 sklepov, od tega največ v letu 1961 in sicer 994, najmanj pa v letu 1950 to je 32. Seje UO so povprečno trajale po 5 ur, sprejetih pa je bilo po 22 sklepov. Najdaljša seja upravnega odbora je bila v dneh od 13. do 18. 7. 1961, ko je UO obravnaval pritožbe na analitično oceno delovnih mest in je trajala 72 ur, najkrajša pa je trajala samo 15 minut 10. 5. 1958, ko je UO obravnaval odobritev investicijskega posojila za dograditev upravnega poslopja. Medtem se je menjalo 7 predsednikov, in sicer: Albin Lesjak 3 leta, Jože Zapušek 3 leta, Ladislav Delakorda 2 leti, Jože Zapušek 2 leti, Stane Veninšek 2 leti, Ivan Čendak 2 leti in Drago Mravlak.

Centralni delavski svet se je v 14 letih sestal 190-krat, od tega je imel 30 sej dopoldne in 160 sej popoldne. Zasedal je skupno 640 ur; 70 dopoldne in 570 popoldne. Sprejetih je bilo 1800 sklepov, od tega največ v letu 1955, in sicer 244, najmanj pa v letu 1950, to je 13 sklepov. Seje delavskega sveta so trajale povprečno 3,5 ure, na sejah pa je bilo sprejetih povprečno 9,5 sklepov. Najdaljša seja je bila 18. 12. 1961, in sicer 6,5 ur, ko je DS obravnaval osnutka pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov ter analitično oceno delovnih mest, najkrajša pa 22. 4. 1958 to je 20 minut, ko je bila na dnevnem redu potrditev predloga o akontaciji na račun izplačila dobička za 1. maj. CDS je doslej vodilo 6 predsednikov, in sicer: Franc Kač 2 leti, Franjo Orel 5 let, Anton Marolt 3 leta, Stane Dvoršak 2 leti, Milan Kavčič 2 leti in Vili Končan.

KNJIŽNICA NAJ POSTANE POMOČNIK STROKOVNIH DELAVCEV

Vedno bolj se uveljavlja spoznanje, da morajo imeti podjetja, ki hočejo ujeti korak s časom in uspešno tekmovati z drugimi podjetji iste stroke, urejene knjižnice. Zaradi tega mora biti strokovna knjižnica duša vsakega podjetja.

Strokovna knjižnica v našem podjetju je pričela s sistematskim urejanjem: inventariziranjem, katalogiziranjem in klasificiranjem po DK novembra 1963. leta. Do sedaj je strokovno obdelanih knjig in revij okoli 2000.

Najodgovornejša in najvažnešja naloga strokovne knjižnice je pravilna nabavna politika. UO našega podjetja je v pomoč knjižničarju imenoval 5 članski knjižnični odbor (v katerem so zastopani strokovnjaki raznih področij) in ti na svojih rednih ali izrednih sejah odobravajo nakup predlagane strokovne literature (predlogi se zbirajo v strokovni knjižnici).

S hitrim razvojem — z nenehnim izpopolnjevanjem tehnike in znanosti strokovna knjižnica sama ne more dovolj ažurno informirati strokovnjake o novih izsledkih tehnike, da bo ta vrzel odstranjena, bo pri Institutu ustanovljen nov oddelek »Dokumentacijsko-informativna služba«, katere sestavni del bo strokovna knjižnica. V tem novem prepotrebnem oddelku bo strokovno obdelan ves periodičen strokovni tisk, načrti, norme-standardi, patenti, načrti in foto kopije. Ta služba bo občasno izdajala »Informativni bilten« (nekako bibliografijo) in z njim redno obveščala strokovnjake o novi strokovni literaturi.

Prepričana sem, da bo le nova oblika uporabe strokovne knjižnice — združena z znanstveno-raziskovalnim delom v oddelku za »Dokumentacijo in informacijo« lahko uspešen pomočnik strokovnjakom pri njihovem delu. V. V.

Knjižnica je malone že urejena (Foto LT)

NA OBISKU V TOVARNI GOSPODINJSKE OPREME »GORENJE«

Veliki načrti v novih prostorih

LETA 1970 PREDVIDEVAJO 22 MILIJARD DINARJEV — OBČUTNA RAZŠIRITEV PROIZVODNEGA PROGRAMA — MISEL, KI SE VSILJUJE: SO NAČRTI REALNI?

Velenja ni treba predstavljati posebej. Vsem nam je v spominu kot kraj visokih stolpnic, prostranih parkov in skrbno negovanih zelenic. To rudarsko naselje — čeravno je slišati dokaj paradoksalno, to vendarle je — je zabeležilo 3. julija novo pridobitev: tovarno gospodinjske opreme »Gorenje«, ki je pričela tistega dne obratovati v novih prostorih.

Kdor je obiskal paviljon »Gorenja« na Zagrebškem velesejmu, je gotovo zapazil napise, ki obiskovalce opozarjajo, da so vsi razstavljeni predmeti emajlirani z našimi emajli. To je le ena oblika poslovnega sodelovanja. Druga — nič manj pomembnejša — pa je sodelovanje na področju izvoza. Če mimo tega upoštevamo še težnjo našega tovarniškega komiteja ZK za čim tesnejše sodelovanje, potlej lahko predvidimo v prihodnosti kopico vezi, ki bodo družile naša dva kolektiva.

OB POGLEDU V VRATARJEV LONEC SE JE PORODILO PRVO VPRAŠANJE

Vratarja sem zmotil ob najbolj neprimernem času. Malical je. Odrinil je porcijo in si povezniil kapo. Moral sem mu zaupati svoje ime in priimek ter namen obiska. Vse to je skrbno zapisal v zajetno knjigo.

Ko sem se nekaj kasneje pomenkoval s tovarišem Janezom Miklavčičem, predsednikom centralnega delavskega sveta, sem bil še vedno pod vtisom vabljive vsebine vratarjeve porcije. Zastran tega ni čudno, če me je zanimalo, kako imajo urejeno družbeno prehrano.

Na topli obrok, ki ga kuhajo v lastni kuhinji, je naročenih nad sedemdeset odstotkov delavcev. Hrano delijo v prostorni jedilnici, kjer je med malico odprt tudi bife, v katerem je moč kupiti hladna jedila in osvežujoče pijače. Delavec prispeva za obrok, ki je silno okusen in obilen, 65 dinarjev.

Kdor misli, da v Velenju ne poznajo stanovanjskega problema, je v hudi zmoti. »Gorenje« je lani kupilo 12 stanovanj za člane kolektiva, letos pa le dvoje. Mimo tega so pričeli adaptirati staro upravno poslopje, v katerem bodo uredili nekaj začasnih stanovanjskih prostorov, nekaterim delavcem pa so še soinvestitor pri gradnji individualnih hišic. Zavedajo se, da vse to ne bo zadoščalo, hkrati pa zaenkrat ne najdejo možnosti za hitrejše reševanje stanovanjskega problema. Predvsem zaradi manjkajočih sredstev.

UPRAVLJANJE LE FORMALNO DECENTRALIZIRANO

V »Gorenju« zaposlujejo največ ženske delovne sile. Kolektiv šteje danes 750 delavcev, od katerih je nad 60 odstotkov žena. S tem je vsaj delno ublažen problem nezaposlene ženske delovne sile v Velenju. Na to število zaposlenih imajo pet strokovnjakov s fakultetno izobrazbo (všteti so tudi ekonomisti) in petindvajset ljudi s končano srednjo šolo.

V podjetju imajo šest ekonomskih enot z delavskimi sveti. Najmočnejša je ekonomska enota montaže. Vendar je decentralizacija malone samo formalna, saj nimajo ekonomske enote skorajda nobenih pristojnosti: ne sprejemajo delovne sile, nimajo možnosti odločati o delitvi dohodka in podobno.

Teh pomanjkljivosti se zavedajo. Njihova prva dolžnost bo, da bodo organizirali obračun po posameznih ekonomskih enotah ter tako omogočili posameznim delavskim svetom ekonomskih enot odločanje o delitvi dohodka. V prihodnje predvidevajo tudi decentralizacijo nekaterih drugih pristojnosti. S tem bo formalni decentralizaciji pridejana vsebinska teža.

LETA 1970 — PETKRAT VEČJI

Letošnji plan predvideva 4,400.000 din bruto produkta. Ta plan nameravajo do konca leta preseči za približno 500 milijonov dinarjev navzlic temu, da so s preselitvijo izgubili skoraj tri proizvodne mesece. Ob tem velja omeniti tudi izvoz, ki bo v tem letu dosegel rekordno številko 300 tisoč dolarjev.

Kakšni so načrti za prihodnost? Številke, ki mi jih je tovariš Miklavčič posredoval iz njihovega sedemletnega plana, so frapantne. Leta 1970 nameravajo doseči 22 milijard dinarjev bruto produkta in 5 milijard dinarjev izvoza. In vse to le z 1100 zaposlenimi.

Zatrjujejo, da je njihov načrt realen. Proizvodnjo bodo obogatili z nekaterimi aparati za gospodinjstvo; s katerimi, tega zaenkrat še nočejo izdati.

Leto 1970 ni več daleč. Počakajmo — čas bo pokazal, če bo njihov véliki načrt uresničen.

V tovarni je našla svoj dom

Pred 17 leti se je zaposlila v našem podjetju žena — invalid. Nameščena je bila na delovno mesto, kjer je kljub invalidnosti svoje delo vseh 17 let pridno opravljala. Imela je 5 let starega sinka Franceta. Pozneje sem izvedela, da je bila poročena ter da je moža pobrala zahrbtna bolezen. Tako je ostala mati sama z otrokom. Živela je tiho, skromno, skoraj bedno v temnem in vlažnem kletnem stanovanju. Edino veselje in uteha v življenju ji je bil kljub težkemu preživljanju sin France. Lepo ga je vzgajala in bila je dobra in skrbna mati.

Minilo je nekaj let in tudi ona je dočakala lepše življenje. Iz temnega in vlažnega kletnega stanovanja se je preselila v sončno, svetlo, suho in udobno stanovanje v bloku. Ko je sin dovršil osnovno šolo, se je želel izučiti za strugarja. Priskočili smo ji na pomoč in skupno smo našli učno mesto za njenega sina. Izučil se je in postal dober strugar in tudi dober mladinec. Takoj po izučitvi se je zaposlil, da bi čimprej tudi on zaslužil in razbremenil mater. Bil je zaposlen le nekaj mesecev, kajti poklicali so ga na odsluženje kadrovskega roka. Mati je ostala za nekaj mesecev sama. Zaradi bolezni in invalidnosti se je med tem časom predčasno invalidsko upokojila. Kljub upokojitvi pa od časa do časa še vedno rada pride v tovarno med svoje sodelavce. Pravi, da ne more pozabiti tovarne, ki ji je bila vedno naklonjena ter je v njej našla svoj pravi dom. Tovarni in svojim sodelavcem je hvaležna, da danes živi brez skrbi, ki so jo trle leta in leta.

Ko sem pred dnevi govorila z njo, mi je zaupala, da ima dve želji. Prva njena želja, še bolj pa želja njenega sina je, da mu omogočimo prihodnji mesec po vrnitvi iz vojske zaposlitev v našem podjetju, druga njena želja pa je, da bi se ob proslavi 70-letnice našega podjetja spomnili tudi na nekdanje člane kolektiva — upokojence. Njeni želji sta skromni in izpolnjivi . . .

PO POTI PATRONAŽNE SESTRE

Vsakdo, ki ima težave v službi, doma ali pa ga tare bolezen, se obrne na nekoga, ki mu pomaga, ga bodri, mu svetuje.

Srečala sva se v njeni pisarni, ko je imela razgovor z delavko, ki je iskala pomoči. »Oglasila se bom pri vas na domu,« ji je dejala patronažna sestra. Povedala mi je, da prosi za gled stanovanja, ki je zelo slabo.

Tudi jaz sem imel željo spoznati vsaj delno njeno delo. Zmenila sva se za odhod — na žalost, s kolesom. Prav, morda je tudi taka vožnja prijetna.

Peljala sva se v zame neznano smer. Bilo je vroče, cesta slaba. Med potjo sva kramljala o vremenu in letini in sva skoraj pozabila na slabo pot. Cesta je šla naenkrat navkreber, kjer je bila tudi hiša, do katere sva bila namenjena. »Sva prav prišla,« je vprašala sestra ženo pri vodnjaku. »Komaj sem vas že čakala. Možu je postalo naenkrat slabo, dobil je nekakšen napad. Že večkrat ga je ‚vrglo', tako kot sedaj pa še nikoli. Vem, da se je razjezil zaradi neke malenkosti, veste, je precej živčen. Saj se razumeva in tudi otroci ga ubogajo, pa se kljub temu razburi . . . O, pije pa ne, ga še nisem videla pijanega, mu ne ‚paše', ker ga takoj boli glava.« Sestra ji je povedala, da se bo moral mož dalj časa zdraviti v bolnišnici in da stanje ni tako brezupno. Poslovila sva se in odpeljala naprej. Sedaj mi je bilo malo lažje; malo sem se ohladil in odpočil.

Žena je hitela pripovedovati, da je rodila tri otroke, da je imela štiri splave, sedaj pa je zopet zanosila. Vsega tega, kar je povedala, tudi na obrazu ni mogla skriti — bila je videti mnogo starejša kot je v resnici bila. »Sestra, prosim, pomagajte mi, saj ne smem zopet roditi. Potem bi morala pustiti službo, stanovanje imam slabo — pet nas je v eni sobi. Zaščitna sredstva poznam, pa mi jih mož ne dovoli uporabljati.« Po pravici povedano, žena se mi je zasmilila. Sestra ji je razložila postopek za legalni splav in jo povabila čez nekaj dni na razgovor. Obrnila se je proti meni: »Težak socialno-zdravstveni problem.«

Tudi tu gre za nezaželeno nosečnost. V podstrešni sobi naju je sprejel mož nič kaj dobre volje. »Moja žena ne bo rodila, to vam povem, uredite ji pot na komisijo, saj že tega otroka nimam kam dati, ko nimam stanovanja. Trije spimo na eni postelji, potem si lahko mislite, kako smo spočiti.« Spogledala sva se in sestra je povedala možu, da lahko gre žena na komisijo za odobritev splava, vendar je vsak splav boleč in pušča posledice. Sam pri sebi sem premišljeval o možu, ki tako odločno jemlje ženi tisto, kar ji pomeni največ — otroka.

Ustavila sva se pred hišo: spredaj lep vrt, poln rož. »Ali tu stanuje tovariš N. N.,« je vprašala sestra 10-letnega fantka. »Da, to je moj oče, v kuhinji počiva, ker je v bolniški,« je dejal fantek. Vstopila sva. Ležal je v kuhinji na divanu. Bil je že navajen razgovorov, saj je bil več kot dva meseca v bolnišnici. Spoznal se je na vsa zdravila in upošteval vse nasvete. »Le ko bi mogel kmalu na delo. Rad bi si popravil streho na hiši, pa sedaj ne morem,« je jadikoval bolnik. Nekaj nasvetov za prehrano in točno jemanje zdravil in poslovila sva se z željo, da tovariš čimprej okreva.

Bila sva že utrujena, vroče je bilo, morala sva se pa še vračati po slabi cesti do mesta.

»Najbolj vesela sem, če mi uspe pomagati pri dodelitvi stanovanja družini, ki ga do sedaj ni imela. Rada jih gledam, če so srečni.«

Ko sem se doma utrujen zleknil na kauč, sem v spominu obnovil te stavke. Koliko odrekanja, koliko prevoženih kilometrov ob vsakem vremenu — pa vendar je tudi za to plačilo; plačilo je sreča drugih.

N.

Od delavca do diplomiranega inženirja

Poiskali smo našega štipendista, tovariša Franca Koželja, ki je pred zaključkom študija na elektro fakulteti. Zanimiva je njegova pot, zanimivo je, kako je prišel do skoraj najvišje stopnje izobrazbe.

Tovariš Koželj se je rodil 1938. leta v delavski družini. Izdelal je osnovno šolo in šel nato v uk kot vajenec za elektromehanika pri obrtniku Božiču na Hudinji. Po učni dobi se je zaposlil v našem podjetju kot elektrikar. Bil je zelo vesten in prizadeven delavec. V želji za višjo stopnjo izobrazbe se je vpisal v večerno gimnazijo — in to brez vsakih olajšav v podjetju — in jo opravil zelo uspešno.

Naš kolektiv je prizadevnega Koželja vzpodbujal in mu ponudil pomoč za nadaljnji študij na fakulteti. Leta 1960 se je vpisal na elektro fakulteto. S svojo pridnostjo in prizadevnostjo redno polaga vse izpite in je med najboljšimi v svojem letniku. Je tik pred zaključkom študija, pred diplomo. V začetku leta 1965 bo diplomiral in se vrnil med tovariše v kolektiv, kar že komaj čaka.

Ta primer nam pove, da je mogoče vsakemu delavcu doseči najvišjo stopnjo izobrazbe, le volja, pridnost in prizadevanje morajo obstajati. Družba pomaga vsakemu, ki si želi novega znanja in širše izobrazbe. Pri Koželju je zanimivo, da je poleg rednega in uspešnega študija še predsednik študentske organizacije letnika in predsednik kluba naših štipendistov v Ljubljani. Preživlja se s štipendijo, občasno pa je še instruktor in demonstrator na električnih strojih fakultete.

Na vprašanje, kako je zadovoljen s povezavo med štipendisti, pravi, da je dobra, ker drugi štipenditorji se bore malo brigajo za svoje študente. Zelo rad zasleduje dogodke in razvoj v podjetju, da se mu bo ob vrnitvi v podjetje lahko vključiti v redno delo in razvoj.

Primer tovariša Koželja ni osamljen in upamo, da bo vedno več naših delavcev, ki bodo postali čez nekaj let visoko usposobljeni strokovnjaki.

OTVORITEV AMBULANTE

V petek, dne 25. septembra bo na svečan način odprta nova tovarniška ambulanta v prostorih prerejene vile pred stolpnico na Mariborski cesti. Svečanosti bodo prisostvovali mimo tovarniških funkcionarjev še znani zdravstveni delavci iz Celja.

Dr. Jože Čakš, upravnik naše ambulante, nam je pred preselitvijo dejal, da bodo novi prostori omogočali dve vzporedni ordinaciji v dopoldanskem času, omogočili bodo funkcionalnejšo ureditev in nemoteno laboratorijsko delo. Hkrati velja pripomniti, da bodo v zabozdravstveni ambulanti nameščeni že novi stroji, ki pa zaradi premajhnega pritiska vode (zlasti velja to za vrtalni stroj), še ne bodo uporabljani.

Novi prostori bodo nedvomno velika in pomembna pridobitev za nas, saj so stari komajda ustrezali osnovnim zahtevam. Prav zategadelj predvidevajo naši zdravstveni delavci v kratkem temeljito studijo o zdravstveni zaščiti, ki bo zajela vse vzporedne dejavnosti: zdravstveno službo, socialno delo in higiensko tehniško zaščito.

Poplavljena tovarna

Med izrednimi dogodki, ki so doleteli našo tovarno, je nedvomno katastrofalna poplava v letu 1954. Po večdnevnem deževju se je v popoldanskih urah 4. junija 1954 ponovno pooblačilo ter se je okrog 14. ure silovito vlilo. Deževalo — pravilneje povedano — lilo je celo uro. Sprva ni bilo znakov, da bi zaradi tega dežja že lahko nastopilo kakšno izredno naraščanje vode v takšni meri, da bi imelo usodnejše posledice. Okrog 20. ure zvečer je nepričakovano prišlo iz Vojnikas poročilo, da voda tamkaj poplavlja in da vdira že v poslopja. Tudi ob tem poročilu se še ni moglo prav verjeti in predvidevati, da že obstaja večja nevarnost poplave za Celje in našo tovarno. Vendar vznemirjanje je bilo že tu in odrejali so se ukrepi pripravljenosti. Posebno so opazovali stanje vode in njeno naraščanje. Po 21. uri se je voda v Hudinji in Voglajni iznenada pričela silovito dvigati ter je nekaj trenutkov kasneje že udarila čez bregove. Z veliko naglico se je napolnil prostor med tovarno in Voglajno z vodo ter se je voda grozljivo približevala tovarni. Kmalu nato je voda že bila na dvorišču tovarne ter pričela vdirati v tovarniške obratne prostore. Val za valom se je zlival v tovarno, voda se je naglo širila in dvigala. V pičlih 15 minutah je voda v tovarni narastla nad 1 meter.

V teh okoliščinah je bilo takoj onemogočeno nadaljnje obratovanje, ustavljen je bil generator in kotlarna, plinske peči, izključen električni tok ter tako pogasene vse luči. Ukrenjeno je bilo vse to zaradi tega, da ne bi zaradi električnega toka in eksplozij plinskih peči prišlo do kakih nesreč in žrtev. Pričeli so z reševanjem materiala, proizvodnje na ta način, da so posodo postavljali na višja mesta, v pisarnah so računske in pisalne stroje ter važnejši arhiv odnesli v višje ležeče prostore in podobno. Gasilci so z veliko težavo prišli v gasilsko garažo ter rešili tamkaj razne gasilske aparate, cevi in gasilsko orodje. Zaradi naglice, s katero je nastopila voda, je dejansko vsako učinkovitejše reševanje materiala in strojev ter izdelkov bilo onemogočeno. Ob 22. uri je bil dan od vodstva podjetja nalog, da naj vsi delavci zapuste delo ter se umaknejo na varna mesta.

Delavci so si poiskali višja mesta povsod, kjer so se čutili varnejše. Skupine delavcev so se umikale celo na streho. Vsepovsod voda, temna noč, dajanje znakov za alarm. Vse to so bili prizori, ki se redko dožive. Nekaj čez 24. uro je voda dosegla maksimalno višino okrog 1,40 m ter je v tej višini ostala približno eno uro, nakar je začela polagoma upadati. Ob 4. uri zjutraj je bila višina vode še vedno okrog 0,80 m. Šele dopoldne — okrog 9. ure — je voda že toliko upadla, da se je bilo mogoče gibati po tovarni, kar pa je bilo zaradi velike količine blata in nesnage zelo otežkočeno. Pogled na poplavljene delavnice, posebno na skladišče, emajlirnico in surovinski oddelek je bil strašen. V skladišču je voda podrla velike količine zložene posode in jo v silnem hrušču razmetala po celem skladišču. Poplavljenih je bilo nad 180 ton že izgotovljenih emajliranih in drugih izdelkov. V emajlirnici je voda raznesla in razmetala vse gibljive predmete, preplavila razgrete peči, a v surovinskem oddelku je segala voda še daleč čez najobčutljivejše dele strojev. Poplavljenih je bilo nad 600 elektro motorjev. Zaradi silnega naleta vode, ki je prinašala s seboj blato in drugo različno nesnago, so se vse kanali zamašili in prenapolnili. Voda se ni odtekala ter je čiščenje bilo tembolj naporno in težko. Posebna škoda je nastala predvsem zaradi tega, ker je voda bila pomešana s kislino, ki se je deloma razlila v Tovarni organskih barvil ter Cinkarni, nekaj kisline pa se je razlilo tudi v naši tovarni.

Nekaj značilnih podatkov glede višine vode ob poplavi v tovarni nam lahko predoči, kako je izgledala tovarna v trenutku poplave. Pri plinskem generatorju je bila voda visoko 153 cm, v skladišču polizdelkov 130 cm, v oblikovalnici 129 cm, pri žarilni peči I, 136 cm, v skladišču gotove posode 110 cm, v upravnih pisarnah povprečno 95 cm. V okolici tovarne je bila voda še mnogo višje, zlasti stanovanjska poslopja na Krožni poti so bila ponekod v vodi celo dva metra.

Z delnim čiščenjem so lahko začeli šele po 14. uri ter so čistili predvsem najobčutljivejše točke tako, da so odpirali pot zastani vodi. Intenzivno delo pri čiščenju se je pričelo šele drugi dan, na nedeljo 6. 6. 1954. Za čiščenje in urejanje tovarne po poplavi je bil postavljen poseben štab, ki je organiziral in nadziral vse delo. Kolektiv si je takoj zadal določene naloge in obvezal po posameznih obratih in delavnicah, do katerega roka bo opravil čiščenje. Delo je hitro napredovalo. Kolektiv je vložil vse svoje moči, da bi očistil delavnice naplavin. Začeli so usposabljati najprej oddelke in naprave, od katerih je zaviselo delo v drugih delavnicah in oddelkih. To so bili predvsem vodovod, razsvetljava, črpalka ob Voglajni, remontni oddelek, kotlarna, mehanična del., generator s plinskim vodom, žarilne peči itd. Že dne 8. 6. 1954 je bila zakurjena kotlarna in očiščena lurgi naprava, a acetilenska naprava je bila že naslednjega dne v pogonu. 11. 6. 1954 je bila usposobljena črpalka ob Voglajni, kar je mnogo pripomoglo k hitrejšemu napredku dela. Generator je pričel obratovati okrog 20. 6. 1954. Močno je bila poškodovana telefonska centrala, vendar so jo domači strokovnjaki v pičlih 20 dneh popravili in usposobili toliko, da je bila vzpostavljena zveza s posameznimi delavnicami in oddelki. Nič kaj čedno delo ni bilo v pisarnah, kjer so vsi akti in papirji bili v blatu po raznih policah in v miznicah. Ob odpiranju miz in izvlačevanju miznic, so se te dostikrat razsule zaradi kisline, ki je ob poplavi bila pomešana z vodo. Sušenje vseh prostorov v tovarni so opravljali z zračenjem in kurjenjem centralne kurjave. Ob vsestranskem prizadevanju članov kolektiva je bila tovarna dokončno usposobljena za obratovanje dne 28. 6. 1954.

Kolektiv tovarne je kljub težavam, ki jih je vsakdo več ali manj imel tudi doma zaradi poplave, napravil vse, kolikor je bilo v njegovi moči, da se odstranijo posledice te katastrofalne poplave. Delno je bila dana manjša pomoč tovarni v raznih oblikah že v prvih dneh po poplavi od drugih podjetij in organizacij, glavno breme je pa bilo le na kolektivu tovarne. Posledice poplave so bile odstranjene, še dolgo je pa ostal v vseh delavcih tovarne psihološki občutek nevarnosti in bojazni ob vsakem večjem dežju, da bi se spet ne ponovilo ono usodno deževje in poplava kot je bila junijske noči leta 1954.

Ing. Srečko Pukl v boju z ledeno smrtjo

Metereologi so pogrešili

Našega sodelavca, ing. Srečka Pukla, ki trenutno služi vojaški rok smo naprosili, naj nam opiše svoj boj z ledeno smrtjo. V nadaljevanju objavljamo njegov prispevek v celoti.

Bil je 22. junij. Zaradi slabih vremenskih pogojev je tekmovalna komisija določila disciplino hitrostni prelet v zlomljeni liniji Celje-Ptuj-Maribor.

Nekaj minut po startu smo bili že visoko nad Celjem in čakali najugodnejši trenutek za prelet preko linije. Ker meteorologi niso

Ing. Pukl takoj po pristanku

predvideli večje kumulusne oblačnosti, smo vsi čakali na dnevni temperaturni maksimum, ker so takrat zaradi močnega segrevanja zemlje tokovi dviganja najmočnejši. Čakanje pa je bilo usodno za naš uspeh tega dne. Namesto slabe komunalne oblačnosti, ki so jo napovedali vremenoslovci, so se pričeli od zahoda valiti črni nevihtni oblaki.

Ker so pred nevihtnim oblakom vedno dvigajoči tokovi, sem počakal, da je prišla nevihta do roba letališča in se povzpel v močnem dviganju do 1100 m. Toda že se je začelo okrog letala bliskati in hitro sem preletel startno linijo ter pobegnil pred grozečo nevihto proti Konjicam. Tam sem bil 600 metrov visoko. Ko pa so nevihtni oblaki začeli zakrivati sonce in so bili tokovi dviganja slabši in slabši, sem se skupaj s svojimi tovariši moral prav pošteno truditi, da sem se obdržal v zraku. Že sem mislil, da bo vse zaman, ko sem začutil, da se je letalo rahlo zatreslo in ko sem pogledal na variometer (instrument, ki kaže dviganje letala v m/sek.) sem videl, da se dvigam pol metra v sekundi. Ves srečen sem med dviganjem gledal okrog sebe, da bi si uravnal nadaljnjo pot. Videl sem, da prihaja od zahoda nevihta, toda zdelo se mi je, da je še daleč in da je oblak, ki me je vlekel vase, navaden kumulus ali pa kumulus kongestus, ki se navadno pojavljajo pred nevihto. Ker mi je variometer kazal vedno močnejše dviganje in ker se je oblak vedno bolj bližal, sem vključil instrumente za slepo letenje in se počasi pripravljal za let v oblaku. Na višini 1000 metrov pa me je oblak kar vsrkal in čez nekaj trenutkov se je pričel zame pravi cirkus.

Bridko sem obžaloval, da sem zamenjal kumulus kongestus za kumulonimbus. Prvo presenečenje je bil mrak, ki me je obdal. Bilo je tako temno, da sem komaj razločil instrumente in ko sem nekaj trenutkov nato začutil še močan udarec, ki me je pritisnil na sedež, sem vedel, da ne bo šlo vse gladko. Ko sem letalo umiril in pogledal na variometer, sem videl, da se dvigam 10—15 metrov v sekundi. Nisem se še opomogel od prvega presenečenja, ko se je udarec ponovil in letalo je zaškripalo, kot bi se hotelo vsak čas sesuti. In ko se je nekaj trenutkov nato še slepeče zabliskalo, sem vedel, da sem v oblaku, ki se ga izogibljejo celo najmočnejša letala in se bom moral dobro zbrati, če bom hotel odnesti celo kožo.

Odločil sem se, da bom čim prej pobegnil iz tega pekla in to v smeri proti vzhodu. Če bi slučajno zgrešil smer in se napotil proti zahodu, bi zašel v področje vrtinčenja, kjer bi mi raztrgalo letalo in tudi s padalom si tam ne bi mogel pomagati. Nestrpno sem čakal, kdaj se bo na kompasu pokazala črka E in ob hrupu, ki bi lahko konkuriral modernemu jazz orkestru, sem se dvigal približno 40 metrov v sekundi. Že sem se pripravljal, da bi letalo naravnal proti vzhodu, ko so se vsemu za nameček pridružili še udarci toče po letalu. Bili so vedno pogostejši in 2800 m visoko kabina iz pleksi stekla ni več vzdržala. Prednji del se je razletel na drobne kose in toča je začela padati po meni, kot bi me obmetavali s kamenjem. Za trenutek sem se zmedel. Po trušču, ki je nastal, sem sodil, da letalo že razpada, a ko sem si opomogel in čutil, da ga še lahko upravljam, sem se stisnil v zadnji del kabine, da bi se vsaj malo zavaroval pred točo in z velikim naporom držal letalo v pravilnem položaju. V novi situaciji je bila moja prva naloga rešiti se s čim manj poškodovanim letalom iz ledenega območja. Ker je bilo dviganje zelo močno, sem se dokaj hitro rešil padajočih ledenih kep in na višini 5500 m se je tudi hrup okrog letala pomiril. Če bi ne bilo mraza, ki je rezal do kosti in oviral dihanje, bi z letenjem ne bilo težav. 7000 metrov visoko mi je kompas pokazal pravo smer. Nestrpno sem uravnal letalo v želji, da bi prišel čim prej iz oblaka. Zaradi prevelikega nagiba letala pa je kompas varal, šele ko sem letalo uravnal, je pokazal resnično smer — proti severu. Tudi ta smer bi bila zaradi vrtinčenja pogubna in padalo mi ne bi prav nič koristilo; če bi ga odprl takoj, bi mi ga zračni tokovi raztrgali ali me dvignili še višje, kjer bi zmrznil, če bi pa skočil z zaprtim padalom, bi med padanjem zaledenelo in se potem ne bi nikdar več odprlo. Ni mi preostalo drugega kot napraviti z letalom blag zavoj, da bi se kompas umiril in pokazal pravo smer. Kljub hudemu mrazu me zdaj ni več zeblo.

Okrog mene je bilo vse tiho, tako tiho, da me je obenem presenečalo in pomirjalo — pokazali so se prvi znaki pomanjkanja kisika; niti mraza, niti bolečin nisem čutil. Višinomer je kazal 8000 m, ko me je iz otopelosti zdramil pojav, ki me je osvestil. V roki, ki je držala krmilo, sem naenkrat začutil močan električni sunek, oblak okrog mene pa se je zasvetil v beli fluorescenčni svetlobi. Pričakoval sem grom, toda ostalo je vse tiho. To se je ponovilo še enkrat in že sem mislil, da me zaradi pomanjkanja kisika zapuščajo čuti in da nezavest ni več daleč. Takrat pa mi je kompas pokazal težko pričakovano smer na vzhod, višinomer pa 8500 metrov. Še sem uravnal letalo in ga naprej verjetno podzavestno vodil. Ker sem odprl zračne zavore šele na višini 7000 metrov, mislim, da sem višino od 9—7000 metrov preletel v stanju nepopolne zavesti. Spuščal sem se v spiralnih zavojih proti zemlji in med tem še enkrat naletel na točo, ki je spet rešetala že tako oslabljeno letalo. Ogledal sem si ga in ugibal, če bo tako razmesarjeno vzdržalo pristajanje. Kljub vsemu sem se odločil ostati v njem, ko sem se srečno bližal zemlji. Ni se mi izneverilo. Z združenimi močmi sva pristala na letališču v Moškanjcih.

34 let ŠD „Olimp“

Športno udejstvovanje v Gaberju sega že v leto 1923, ko so mladi delavci gabrskih tovarn ustanovili svoj športni klub »MARS«. Pretežno vsi člani športnega kluba so bili zaposleni v Tovarni emajlirane posode. Slabe materialne prilike so močno zavirale razvoj delavskega športnega kluba, čigar vodilna sila je bil Ciril Trebičnik.

Tako je športni klub »MARS« životaril vse do leta 1928. V tem letu pa so sklicali občni zbor ter ustanovili športno društvo »*Olimp*«, ki je bilo takoj registrirano in se smelo udeleževati tekmovanj.

Športniki Gaberja so povabili v svoje vrste Andreja Svetka, ki je tedaj nastopil službo v Tovarni emajlirane posode. Zaradi njegovih organizacijskih sposobnosti se je ŠD »OLIMP« kmalu opomogel in zavel je nov duh. Tovariš Svetek si je prizadeval razvijati tekmovanja med društvi, ker je videl v takih tekmovanjih množičnost, iz katere raste kvalitetni šport na eni strani, na drugi strani pa se krepita ponos in zavest delavca — športnika.

OLIMP se je pojavil prvo leto v rednem tekmovanju le z nogometno sekcijo. Nogometaši »Olimpa« so zaradi svoje borbenosti in medsebojnega tovarištva zasloveli in bili v ospredju športnega življenja. Napredovali so s požrtvovalnostjo, ki bi bila še danes lahko za vzgled vsem športnikom.

Tretje leto se je že pojavila na tekmovanjih močna smučarska in težkoatletska sekcija, ki sta bili takrat edini v celjskem okraju. Ker je takratni režim onemogočil vodjo težkoatletske sekcije Koželja zaradi njegovega političnega prepričanja, je morala sekcija polagoma prenehati.

Posebej je naglasiti, da je ŠD »*Olimp*« imelo v svoji sredini tudi lahkoatletsko sekcijo in tako postavilo temelje lahki atletiki, ki je danes v Celju najuspešnejši šport.

Mimo drugih so redno vadili tudi igralci namiznega tenisa, katere je tedaj vodil Pavle Božič.

Ob prihodu okupatorja je prenehalo športno delovanje, vendar pa ni zamrla športna in delavska zavest. Mnogi so vstopili v vrste borcev za svobodo, drugi pa so po svojih močeh podprli narodnoosvobodilno gibanje. V boju je padlo in umrlo v taboriščih veliko število Olimpovcev. Usoda nekaterih, ki jih danes ni več, pa je neznana. Takoj po osvoboditvi je znova oživelo športno udejstvovanje. Športno društvo »*Olimp*« je pod svojim okriljem združilo nogomet, lahkoatletiko, namizni tenis.

Leto 1946 označuje propast gaberskih športnikov. Vzrok temu je bila združitev športnih društev »*Olimpa*« in »*SK Celje*«, ki so se združili v enotno športno društvo »*Kladivar*«.

V samem Gaberju je po združitvi šport zamrl, starejši športniki so se vključili v vrste »Kladivarja« in se skušali sprijazniti z usodo.

Po šestih letih pride na področju Gaberja zopet do ustanovitve športnega društva »*Svoboda*« vendar se je še naslednje leto preimenovalo v športno društvo »*Olimp*«. Olimp je začel životariti. Uspehov niso beležili, marveč so skušali vključiti čimveč mladine v vrste »*Olimpa*«.

V prvih letih ima društvo poleg nogometne sekcije tudi judo sekcijo, odbojko, kegljanje, namizni tenis in boksarsko sekcijo. Od vseh sekcij so v rednem tekmovanju le judo sekcija, ki že vrsto let z uspehom nastopa v slovenski ligi, nogometna sekcija, ki je bila prav tako že dvakrat v najvišjem rangu republiškega tekmovanja in kegljaška sekcija. Boksarska sekcija deluje tudi v sklopu športnega društva »*Olimp*«, vendar njihovi uspehi niso vidni, ker v naši republiki ni tekmovanja, katerega bi se lahko udeležili. Odbojkarji in igralci namiznega tenisa pa so večji del prenehali z delom.

Redko katera sekcija je tako razširjena kot nogomet. Prav zaradi tega je že leta in leta največ govora o tej športni panogi. Vendar pa »*Olimp*« tudi tu nima sreče. Že pri izgradnji igrišč, kjer bodo nogometaši že ob četrto igrišče. Kar zadeva igralce, je znano vsem Celjanom, da je prav na območju Gaberje—Hudinja rezervoar talentiranih nogometašev. Ekipo tako imenovanega »*ŽNK Celje*« tvorijo po večini nogometaši *Olimpa* oziroma s področja Gaberja, drugi manjši del pa *NK* »*Kladivar*«. Prav bi bilo, da bi se nekdo pozanimal za moštvo *Olimpa*, ki mu za novo sezono ni ostalo niti za kompletno ekipo za tekmovanje v Vzhodni slovenski conski ligi. Vendar je upati, da bodo manjkajoče nadomestili z mladimi, obetajočimi igralci. Kljub vsemu pa bi se lahko enkrat za vselej prekinila tradicija dajanja igralcev drugim klubom, če pa sami potrebujejo pomoč, tedaj je vse pozabljeno.

RAZVOJ GODBE NA PIHALA

Ko proslavljamo 70. let obstoja našega podjetja je prav, da se spomnimo na našo tovarniško godbo, ki obstoja 19 let. Vseskozi od leta 1945, ko je bila ustanovljena godba v Tovarni emajlirane posode, je zelo dejavna. Ob ustanovitvi godbe je bilo samo 15 godbenikov, pod taktirko že preminulega kapelnika Petermana. V začetku se je godba udeleževala vseh partizanskih mitingov, povork in slavnosti. Med prvimi godbeniki, kateri so še sedaj aktivni člani godbe, so bili Štefan Čakš, Ivan Zagožen, Martin Žagožen, Evgen Milanez, Stanko Pojavnik in Franc Resnik. Tudi že upokojeni Ivan Žvižej je bil od vsega začetka član godbe, ter se je aktivno udejstvoval ter pisal za godbo vse note ter skrbel za glasbeni arhiv. Iz te majhne skupine godbenikov se je godba Tovarne emajlirane posode množila iz leta v leto ter se kvalitetno izpopolnjevala. Danes šteje godba na pihala 36 godbenikov. Njen predsednik pa je tovariš Martin Zagožen. Naši godbeniki dajo letno 65 raznih nastopov v Celju in izven Celja. Želimo jim v bodoče še večjih uspehov. FM

Strelstvo ob 70. obletnici obstoja tovarne

Strelci, ki so ena med bolj delovnimi organizacijami v podjetju, so bili pobudniki strelskega športa v Celju. Leta 1945 je bila ustanovljena prva skupina strelcev v Tovarni emajlirane posode pod vodstvom izkušenega strelca — mojstra iz predvojne Jugoslavije, tovariša Avgusta Keblača. Ta skupinica strelcev se je borila s težavami, saj ni bilo pušk, ne strelišč. Začasno so si nabavili stare trofejne vojaške puške ter vežbali v gramozni jami ob Voglajni. Pozneje je bila ustanovljena strelska družina TEMPO, ki je dosegla največji razmah pod vodstvom predsednika družine Draga Čatra. Tedaj so si začeli graditi strelišče na prostoru današnjih Selc. Pozneje pa so s prostovoljnim delom zgradili vojaško strelišče pri Petričku. V obdobju od leta 1949, so bili strelci TEMPA vedno med najboljšimi v republiki in tudi v državnem merilu. Ta svoj sloves pa so obdržali vse do danes. Če se ozremo malo nazaj vidimo, da so iz strelske družine TEMPO vznikli najboljši strelci v Celju, kateri so še danes v republiški in državni reprezentanci. Mojstri strelci kot so Tržani, Jager, Mejavšek, Štrajher, Dobovičnik, Sršen, Vanovšek, Mlaker in še drugi, so dosegli tako lepe uspehe, ker jim je SD TEMPO nudila vse, kar je potrebno, da postaneš dober, kvaliteten strelec.

Ko je leta 1960 pogorelo strelišče pri Petričku in so celjski strelci ostali brez strelišča, so bili zopet strelci TEMPA tisti, ki so se začeli zavzemati za izgradnjo novega strelišča. Ker pa takrat ni bilo ne pri okrajnem ne pri občinskem strelskem odboru finančnih sredstev, je SD TEMPO začela graditi brez vsakršnih finančnih sredstev strelišče za malokalibrsko puško na Golovcu. To strelišče so strelci TEMPA gradili dve leti s prostovoljnim delom in tudi s finančno podporo Tovarne emajlirane posode.

Mirno lahko trdimo, da je to strelišče eno najbolj modernih v Sloveniji in da nam ga zavidajo nekateri občinski strelski odbori, ki nimajo na območju svojih občin strelišč.

Pobudnika za izgradnjo strelišča sta bila Anton Košec in Franc Mahne, katera sta tudi največ pripomogla, da je bilo strelišče zgrajeno. Strelci TEMPA in druge strelske družine v Celju se pridno poslužujejo tega strelišča ter le na ta način dosegajo lepe rezultate v strelskih tekmovanjih.

FM

Podobi iz preteklosti

V boju za boljše življenje

Avgust v letu 1936 je bil vroč. Soparica je vladala tudi v Westnovi gaberski tovarni, ki je delala z vsemi stroji. A ta soparica ni bila v zvezi samo s pekočim poletjem. Še nekaj drugega je viselo v zraku in je delavcem in delavkam tesnilo dih in palilo kri.

Delali so za majhno mezdo in slabo živeli. Cene tovarniškim izdelkom pa so se dvigale, tudi draginja je rasla. Vse večji so bili dobički gospoda tovarnarja in njegovih najbližjih, ki so si lahko privoščili vse, kar je bilo najlepšega na svetu. Westen je zdaj pogosto potoval v Nemčijo, kjer so že tri leta vladali Hitlerjevi nacisti. Tja ga je vleklo srce. V svoji celjski tovarni pa je v službo sprejemal naciste, tudi takšne iz rajha. Nemškemu imperializmu naj bo odprta pot tudi v Spodnjo Štajersko . . .

Tako ne pojde več! Dovolj dolgo so delavci sklanjali hrbte in dušili jezo. Že izza onega desettedenskega štrajka spomladi 1922! Tedaj jih je Westen prevaral z obljubo nove kolektivne pogodbe, jih užugal s številnimi odpusti in jim razbil sindikalno organizacijo.

Lani pa je Celje doživelo mogočno manifestacijo tisočev delavcev ob zletu Svobod vse Slovenije. Proletarci so se ovedli lastne moči in se pogumneje ozrli v prihodnost. Samo skupnost vseh izkoriščanih jim bo mogla z borbo zagotoviti boljše življenje!

Da je mera potrpežljivosti polna, so delavci gaberske tovarne emajlirane posode pokazali že pred tremi meseci, v maju 1936. Tedaj je mojster emajlirnice Kresnik odpustil z dela dve delavki samovoljno, po surovi krivici. Temu so se delavci uprli in tri dni stavkali ob svojih strojih. Westen je moral mojstra poslati na dopust. Ko se je ta vrnil, so ga delavci pognali skozi vrata. Da se izogne novi stavki, ga je tovarnar moral odpustiti.

Zdaj, v avgustu 1936 pa je v tovarni znova zavrelo.

Tudi mojster lakirnice Fleck mora ven! Bil je to nadut človek, sudetski Nemec. Svoje umazane, pohlepne prste je iztegnil po delavki Mariji Ogrizek. A to pošteno dekle, visoko in črnolaso, se mu je odločno uprlo. Zato jo je oklofutal in obrcal.

Okoli nje so se zbrale njene tovarišice delavke. Flecka ne bodo več prenašale, so sklenile. In ko se je spet prikazal v lakirnici, so ga zgrabile, odvlekle do vratarnice in sunile na cesto.

Gospod Westen se je močno razsrdil. Ustavite obrate! je ukazal. Stroji so nehali teči, a delavci jih niso zapustili. Westen je poslal po policiste in orožnike. Vedel je, da se bodo vsa oblastva kraljevske kapitalistične Jugoslavije postavila na njegovo stran. Tako bo v boju z delavci zmagal samo on!

To je bil 27. avgust 1936.

Naj pride Leskošek! so zahtevali delavci in delavke. Njihov glavni zaupnik v tovarni Kač je tudi tokrat poklical glavnega funkcionarja Strokovne zveze kovinarjev Franca Leskoška. Ta je takoj prihitel iz Ljubljane z navodili, ki mu jih je dal pokrajinski komite Komunistične partije za Slovenijo.

Leskošek je bil tu! A vstop v podjetje so mu zabranili žandarji. Ustavil se je v gostilni »Amerika« in tu vodil sestanek z zastopniki delavstva. Tudi Peter Stante je bil tu. Stavka se bo nadaljevala. Poseben odbor bo skrbel za disciplino med stavkajočimi in za njihovo prehrano.

Delavci niso zapustili tovarne, še spali so v njej. Zastražili so vse dohode v obrate, da odvrnejo stavkokaze, če bi se pojavili. V bližnjem delavskem Samskem domu so kuhale delavske žene. Nekatere celjske trgovine, pekarne in mesnice so jih podprle z brezplačnimi živili. Toplo hrano so žene nosile stavkajočim v tovarno, a le prve dni. Potem so jih pričakali policisti in orožniki, jim jemali polne posode in jih izlivali.

Oboroženi hlapci kapitalizma so se razvrstili tudi po Mariborski cesti in ustavljali mimo idoče ljudi. Pri tem so pogosto slišali vzklike delavcev: »Dol z oblastjo, ki ščiti kapitaliste!«

Tujca Westna je proti domačim delavcem varovalo okrog 100 policistov, žandarjev in detektivov. To je tovarnarja opogumilo, da pri pogajanjih z delavskimi zastopniki in Leskoškom ni hotel na nič pristati. Tovarna je moja in v njej ukazujem jaz, ne pa komunisti! To je bila njegova beseda. Nato je policija aretirala Leskoška in ga izgnala iz Celja.

Orožniki so delavce lovili, pretepali in vozili v zapore. Ženske so suvali ob tla in za lase vlekli na cesto. Posrednico Društva delavskih žena in deklet Ivanko Lipovšek-Rojnik so okrvavljeno vrgli na kamion in poslali v ječo.

Tovarna je bila z lastnim železniškim tirom povezana s celjsko kolodvorsko postajo. Stavkovni odbor je sklenil: Noben vagon z materialom ne sme več v tovarno in tudi iz nje ne!

Vagoni se bližajo tovarni! To je nekega dne javil stražar. Vsak dovoz pa je veljalo preprečiti. Tudi kljub orožnikom, ki so pošiljko spremljali in varovali.

VEZI, ki dolga desetletja povezujejo naš kolektiv s tovarišem Leskoškom so premočne, da bi jih mogel načeti čas. Prav zato ga imamo pogosto priložnost pozdraviti med nami. (Foto LT)

Zavedne delavke — žene in dekleta so pohitele vagonom nasproti. Mahale so brkatemu strojevodji, ki je gledal iz lokomotive: — Ne v tovarno! Ustavi! Nazaj!

Orožniki z bajoneti na puškah so se pognali nad ženske, da jih s silo oddaljijo od proge. Toda iztrgale so se jim. Ena pa je že kar legla na sam železniški tir. Pridružile so se ji še druge.

Vlak se je še premikal, a zdaj počasneje.

Ne v tovarno! Obrni, strojevodja, in nazaj! Ali hočeš nas delavke povoziti ti, ki si delavec tudi sam? Hočeš našo smrt? Ne bojimo se! Tako so vpile, dvigale glave in roke.

Lokomotivi so se približali orožniki.

Strojevodja! Ne prizanašaj prekletim babam! Zapelji kar čeznje! Saj bodo same krive! Tako so ukazovali.

Ne bom vozil po ljudeh! Saj sem tudi jaz človek in delavec! Raje se vrnem! Tako je iz lokomotive odvrnil strojevodja in z roko pomahal ženskam. Besno so vanj kričali žandarji.

Vlak se je ustavil komaj nekaj metrov pred prvo žensko. Potem je ostro zažvižgal in pričel sopihati nazaj proti cinkarni in kolodvoru. Zdaj so se delavke dvignile s tračnic. Jezno so se ozrle v žandarje:

Ne boste nas! Hoteli ste našo smrt! Sram vas bodi, ki varujete kapitaliste! Z njimi vred vas bo nekoč odneslo!

Eden izmed orožnikov je v ženske nameril puško, drugi je odmahnil z roko, tretji je skomignil z rameni. Vračale so se in za njimi še oni, ko so se osramotili.

Leskošek je ponovno skušal priti do stavkajočih, a mu to ni uspelo. Delavci pa so bili že štiri dni brez hrane. Tovarnar je dal sneti vrata in okna z objektov in odklopiti luč. Poslal je celo po gasilce, da bi na delavce brizgali vodo, pomešano z drobnim peskom.

Stiska je prihajala do vrha. Delavci so se naposled sestradani in izmučeni umaknili iz tovarne. Bilo je to 6. septembra 1936.

Niso zmagali! V boju z Westnom in oblastjo kapitalistične države so morali podleči. Toda — neenak boj je bil zanje ostra preizkušnja. Spoznali so nepopustljivost svojih nasprotnikov — izkoriščevalcev. Uvideli so pravilnost revolucionarnega stališča Komunistične partije, ki je delavski razred pripravljala na neizprosno borbo. Samo ta bo proletariat privedla h končni zmagi.

Toda tokrat je zmagal še tovarnar — nemški nacist in zdaj se je lahko maščeval. Izmed 2000 je z dela pognal 380 stavkajočih. Nekaj teh je obsodilo tudi sodišče. Odpuščenim je dal delavske knjižice zaznamovati z rdečim pečatom, da bi jih tudi druga podjetja ne sprejela — »okuženim s komunizmom«. Njihove družine je dal deložirati iz tovarniških stanovanj, da so ostale pod golim nebom. Na njihova mesta je sprejel ljudi s podeželja, ki so se mu v gospodarski krizi tedanjih dni ponižno ponudili.

Tudi drugod v bližini so približno v istem času stavke izpričale rast delavske zavednosti. Tako so lani stavkali v celjski cinkarni, v tem letu 1936 pa so se zganili še gradbeni delavci in opekarnarji. Po vsej Sloveniji so ostro nastopili tekstilci.

Zavedni gaberski delavci so zdaj stisnili zobe in pesti. Vedeli so, da njihov boj še ni končan, da se je šele začelo. Ta pa se je v letih naše narodnoosvobodilne borbe 1941—1945 razplamtel v veliko ljudsko revolucijo in zmagal.

V tem težkem boju je tudi delavstvo nekdanje Westnove tovarne dalo svoj pomembni delež. Vodilni vlogi v njem sta imela tudi nekdanja delavca te tovarne Franc Leskošek-Luka, od leta 1937 dalje sekretar CK KPS, in Peter Stante-Skala. Svoja življenja je v njem žrtvovalo 46 delavcev in delavk tovarne.

Plodovi borbe, žrtev in zmage v revoluciji se odražajo tudi na celjski Tovarni emajlirane posode. Njeno delavstvo je postalo gospodar tovarne, ki predstavlja eno izmed največjih industrijskih podjetij socialistične Jugoslavije. Njena modernizirana proizvodnja je postavljena v službo skupnosti in dviguje blaginjo našega delovnega človeka.

F. R.

Bili smo najboljši kolektiv v Celju

Branko Gombač je režiser SLG v Celju. Odlikuje se zlasti kot dober poznavalec Shakespeara. Ko se je pred nedavnim vrnil z daljšega študijskega popotovanja po Poljski, smo ga naprosili, naj sam napiše nekaj spominov, ki ga vežejo na naš kolektiv. Prošnji naše redakcije se je z veseljem odzval.

V Tovarni emajlirane posode sem bil zaposlen v letih 1948-1949, kot vodja sindikalne podružnice. Torej v obdobju, ko so se lažne klevete stalinske ere v valu sule na našo državo, njene voditelje in s tem na delavski razred Jugoslavije. Zavedali smo se takrat, da je najboljše orožje, ki ga lahko uporabimo v odgovor Stalinu, ki je takrat že preživljal svojo življenjsko krizo, v delu in enotnosti delovnih ljudi pod vodstvom Komunistične partije. Samo uspehi v proizvodnji lahko vlijejo našim ljudem moralno moč, ki je je tako primanjkovalo vsem tistim, ki so poslušno klecnili pred diktaturo človeka z imenom Stalin. Delovni kolektiv Tovarne emajlirane posode ni bil med zadnjimi kolektivi, ki so si prav v tem času postavili velike in odgovorne proizvodne naloge. Prav ta kolektiv je postal pobudnik in iniciator brigadnega in udarniškega sistema v Celju. Enotni v vodstvu, smo takrat prešli v delovno ofenzivo, ki je že po nekaj mesecih prinesla kolektivu glas najboljšega v Sloveniji. Glavno besedo so v tovarni prevzele mladinske brigade in stari preizkušeni delavci, ki so kmalu kot večkratni udarniki dali pečat in ton delovnemu elanu te, na Balkanu največje fabrike emajlirane posode. Delavce je zajelo navdušenje ob uspehih. Tovarna je dobivala tudi na zunaj lepši izgled. Organizirali smo nazorno agitacijo. Naglo se je bližalo prvo polletje oseminštiridesetega leta. Grafikoni pred vhodom v tovarno so bili vsakemu delavcu najboljši pokazatelji. Prehodne zastavice najboljših posameznikov in brigad so romale iz oddelka v oddelek. Posebne pozornosti so bili deležni najboljši med najboljšimi — udarniki in brigade: Končan Jože, šestkratni udarnik, mlada štirikratna udarnica in komandant brigade Valenšek Fanika, Mugerle Franc, trikratni udarnik, dalje Brence, Orel in drugi. Mladinska brigada Slavka Rabuze, je bila skoraj stalno v posesti prehodne zastave, saj je presegala normo povprečno za celih 45 %.

»Naše delo in uspehi so odgovor na vse klevete« je bilo napisano na transparentu ob vhodu v tovarno v oktobru leta 1948. Delovni kolektiv se je tega dne zbral k svečani konferenci v emajlirki. K delovnemu obračunu so se zbrali poleg celotnega kolektiva, tudi nekateri predstavniki najvišjih političnih in oblastnih forumov, med njimi minister za težko industrijo in član CK KPJ Franc Leskošek. Kolektiv Tovarne emajlirane posode je bil proglašen za najboljši delovni kolektiv v Celju, sprejel je pismeno pohvalo in prehodno zastavo iz rok predstavnika GOES. Proglašene so bile nove proizvodne brigade, dalje vrsta racionalizatorjev, novatorjev in udarnikov. Kolektiv je pokazal tega dne, da živi polno, razgibano življenje. Višek navdušenja pa je nastopil v trenutku, ko je kolektivu spregovoril član CK KPJ Franc Leskošek. Orisal je revolucionarno pot tega kolektiva, ki se je vedno odzval klicu Partije, kar pričajo mnoge stavke organizirane v stari Jugoslaviji, in vrsta talcev in borcev, ki so padli pod streli fašističnega okupatorja. Naslednje besede starega revolucionarja sem si zapisal takrat dobesedno in jih nespremenjene citiram: »Prav nič nisem podvomil v vas, nasprotno vedel sem, da boste prvi med prvimi. Z velikim veseljem se pridružujem vaši veliki proslavi, proglašenju racionalizatorjev, novatorjev in udarnikov. Neprecenljive so žrtve in z njimi uspehi, ki jih v tem prelomnem obdobju za našo samostojnost in neodvisnost, vlagate v stavbo socialistične prihodnosti. Pozdravljam celotni kolektiv, posebno priznanje in zahvalo pa izrekam tovarišem iz orodjarne. Orodni oddelek je častno izpolnil obvezo in do danes izdelal za Zvezno industrijo odpreske za izdelavo tovornih avtomobilov »Praga« RN 13 in tako prispeval k osamosvojitvi naše avtomobilske industrije. Dosežen uspeh orodjarne je toliko večji, ker delavci v tej smeri niso imeli nobenih izkušenj.« Tem besedam ni treba komentarja. Danes je potrebno odpuščati, in lahko odpuščamo ker smo močni, a pozabiti ne smemo nikoli. Besede: **samostojnost, neodvisnost, prijateljstvo,** so lahko zaživele le na osnovi delovnih uspehov, kakršne je izvojeval v tistem obdobju in v naslednjih, kolektiv Tovarne emajlirane posode in z njim vse delovno ljudstvo Jugoslavije.

Karakteristiko si je kolektiv »Emajlirke« pisal skozi vse obdobje obstoja sam, s stavkami in krvjo ter delovnimi uspehi v novi domovini. Kakor ne smemo pozabiti bojev s kapitalističnimi in fašističnimi gospodovalci, ne smemo pozabiti delovnih zmag naših kolektivov v boju za našo neodvisnost. Ob visoki obletnici kolektiva Tovarne emajlirane posode, sem odprl samo en list iz bogate knjige njenega življenja in dela.

Branko Gombač

RAČUNI TUJEGA GOSPODA

V letu 1893 je pričel prihajati v Celje neki tuj gosposki človek v najkrepkejših letih, že na videz preudaren, odločen in podjeten. Obiskal je nekatere mestne nemške veljake, da jim razloži svojo namero. Ni mu bilo treba uporabiti kaj dosti svoje stvarne prepričljivosti, da so mu obljubili vso pomoč in izrekli priznanje.

Tuji mož je bil Adolf Westen, po rodu iz Luttrighausena v Vestfaliji. Vendar je vrsto zadnjih let prebil v Knittelfeldu na Gornjem Štajerskem. Tam je njegov stric, stari Hardt, posedoval tovarno emajlirane posode. On, nečak, je bil njegov trgovski potnik, poln pravega trgovskega duha, zanesljiv in uspešen v vsakem poslu.

Biti trgovski potnik — to je samoljubnega Adolfa Westna čedalje manj zadovoljevalo. Vroče si je želel samostojnosti, ki bi ga sprostila v širok razmah. Vedel je: emajlirano posodje je potrebno povsod in vsakomur. Na Balkanu in še dalje na vzhodu ni bilo tovarne, ki bi izdelovala to robo. Italija in dežele onkraj Sredozemskega morja so bile prav tako pohlepno tržišče zanjo in tudi Rusija. Tu so se ponujale neizčrpne možnosti prodaje in velikih dobičkov.

Kje bi našel najprimernejši kraj za takšno novo tovarno, ki bi on sam bil njen lastnik? Ob gledanju na zemljevid ni dolgo omahoval. S prstom je odločno potrkal na kraj, ki je bil označen z imenom »Cilli«. Bilo je to mesto Celje, a to drugačno ime mu ne bi bilo ničesar pomenilo, tudi če bi bil tedaj že vedel zanj.

Izbriti si je pač moral kraj, od koder tečejo najprimernejše prometne zveze na jug k Trstu in na Reko ob morju, na vzhod pa čez Zagreb v Beograd, Solun, Carigrad in dalje. Vse te kraje so tedaj že povezovale železnice.

Tovarna naj bo čim bliže primaknjena tržišču! Vendar naj stoji na trdnih tleh, ki jih varuje moč nemške oblasti! Westen je vedel, da smer njegovih trgovskih teženj poteka vzporedno s širjenjem političnega in gospodarskega pritiska nemškega cesarstva na vzhod, pri čemer mu je Avstro-Ogrska poslušna zaveznica in pomočnica. S takšnimi močnimi stremljenji uskladiti lastno podjetnost — to je pomenilo zagotovljen uspeh!

Cilli! To mestece s 6500 prebivalci mora postati sedež Westnove proizvodnje in njegovi trgovini izhodišče v daljni svet! Ležalo je na spodnjem robu Štajerske, katere deželna vlada v Gradcu je še bila zanesljivo v rokah Nemcev. Le malo pod Celjem in že na meji docela slovenske dežele Kranjske, sta se iz Zidanega mosta nadaljevali obe železniški poti — ena k Jadranskemu morju, druga na Balkan.

Važno pa je bilo tudi to: Okrog celjske kotline so bili razvrščeni rudniki Laško, Zabukovica, Velenje, Hrastnik Trbovlje. Tovarna bo torej prav v bližini dobavljala premog. Še bliže sta bili železarna v Štorah in cinkarna s kemično tovarno v Gaberju. V okolici se je kar sama ponujala delovna sila, ki je bila še navezana na kmečko zemljo in zato v svojih zahtevah skromna.

Ko si je Adolf Westen z lastnimi očmi ogledal Celje, se je lahko hitro odločil za Gaberje, kjer naj stoji bodoča tovarna. Predmestni travniki, ki so bili last bežigrajske graščine, so segali do glavne državne ceste Dunaj—Trst. S celjsko železniške postaje se bo dal izpeljati industrijski tir prav v tovarno.

Celjska mestna občina z nemškim županom je bila pač stisnjena v ozke meje, tako da na njenem območju sploh ni bilo zadostnega prostora za večjo tovarno. A Gaberje je ležalo že v okoliški občini s slovenskim občinskim odborom. To pa Westna ni plašilo. Vedel je, da ga bo ščitila državna in deželna oblast. Na tla slovenske zemlje postaviti podjetje, ki ga bodo vodili priseljeni Nemci, pa bo pomenilo spet nov uspeh v utrjevanju nemštva, prodirajočega k Jadranu. Moč kapitala bo osvajala gospodarsko in s tem tudi politično. Pri tem ne bo težav. In tile preprosti občinski možje celjske okoliške občine! Saj so že izrekli svojo hvaležnost tujemu gospodu, ki bo vsaj za težje delo zaposlil domače ljudi in del svojih davkov puščal tukaj.

Podjetni mož je z lahkoto uspeval. Kupil je prostrano zemljišče po zelo nizki ceni. Potrebno mu bo takšno, da bo v naslednjih letih mogel nenehno večati svojo tovarno. Samo v začetku bo moralo biti še skromno, saj zdaj še ni bil bogataš. A iz večjih dobičkov bo raslo tudi povečano podjetje. Raztegovalo bo svojo trgovsko mrežo in kopičilo bogastvo v lastnikovih rokah.

Vsi ti računi so bili narejeni s hladno pametjo in ni bilo mogoče predvidevati niti enega dejstva, ki bi utegnilo oteževati uresničenje širokopoteznih načrtov.

Adolf Westen, star tedaj 44 let, si je v Gaberju zgradil najprej majhno delavnico, ki je pričela delati v neznatnem obsegu. Prvi delovni dan novega podjetja je bil *8. oktober 1894.* Torej pred *70 leti!*

Ob začetku obratovanja je bilo tu zaposlenih 10 delavcev, a po dveh mesecih 14. Med temi je bilo nekaj preizkušenih ljudi, ki jih je svojemu nečaku stric v Knittelfeldu prepustil kot preddelavce. Nekateri teh so se pozneje vrnili na Gornje Štajersko, nekaj pa jih je ostalo v novem kraju.

Tovarna je sprva delala le kot majhna emajlirnica, ki je iz Knittelfelda dobivala surovo posodo. Navadni delavci so bili domači Slovenci. Ob nizkih mezdah so delali tudi po 12 in več ur dnevno, ki so jih šele okrog leta 1900 skrajšali na 10 ur. Obvezno zavarovani so bili le za primer bolezni in nezgode.

Že leto pozneje se je obrat razširil in zaposloval 41 delavcev. Zdaj je Adolf Westen, ki je ostal samski, poklical iz Nemčije v Celje še svoja dva nečaka Avgusta in Adolfa Westna, da ju je uvedel v tovarni. Hotel je pospešiti razvoj tovarne in je zato ustanovil komanditno družbo z družabniki, ki so vanjo vložili še svoj kapital.

Zdaj se je tovarna širila vse hitreje. Surovo posodo je izdelovala že sama. Prejemala je tolikšna naročila, da jim je s težavo ustrezala. V isti meri so rasli tudi njeni dobički. Ustanovitelj si je zadovoljno mel roke. Njegovi računi so bili pravilni!

Nezaščiteno delavstvo je mogel brezobzirno izkoriščati, bilo pa je tudi še šibko v svoji razredni zavednosti in brez lastne organizacije. Vendar so tudi med to delavstvo pričeli prodirati nauki marksizma. Tudi v Celju se je, a le v zaprtih prostorih, slavil 1. maj kot praznik prebujenega delavstva sveta. Delavski politični voditelji so prihajali in vzpodbujali delavstvo k odločnejšemu boju za večje pravice in boljše življenje.

Težavni položaj Westnovega delavstva in razredno osveščanje tega sta našla svoj izraz v mezdni stavki, ki je bila prva te vrste v Celju. Trajala je komaj nekaj dni februarja 1896 in v tedanjih pogojih ni mogla uspeti. Tovarnar je izmed 47 takrat v podjetju zaposlenih delavcev zaradi stavke odpustil 27. Brez težav jih je nadomestil z novimi.

Takšni so bili začetki tovarne, ustanovljene v dobi visokega kapitalizma, ki pa je po naši zmagoviti ljudski revoluciji postala l. 1945 podjetje v rokah gradeče se socialistične družbe. V novih pogojih, v upravi delavstva samega, se krepko razvija ob uspehih, ki so koristni in pomembni za vso našo novo skupnost.

Fran Roš

Ustanovitelj podjetja Adolf Westen

V TAKO VELIKEM KOLEKTIVU, KOT JE TOVARNA EMAJLIRANE POSODE, NI NIČ ČUDNO, ČE JE NAJTI LJUDI, KI SE POLEG SVOJEGA VSAKDANJEGA DELA ZA STROJEM ALI PISALNO MIZO V PROSTEM ČASU UKVARJAJO ŠE S PISANJEM. NAPOSLED JE RES: VSAKDO IMA, KOT TEMU PRAVIMO, SVOJEGA KONJIČKA, VENDAR JE TUDI RES, DA TERJA RECIMO USTVARJALNA BESEDA NEKAJ VEČ OSEBNE ANGAŽIRANOSTI KOT IZREZOVANJE FIGUR ALI ZBIRANJE RAZGLEDNIC.

MED PESNIKI, KI JIH PREDSTAVLJAMO V DANAŠNJI SVEČANI ŠTEVILKI EMAJLIRCA, SO MARICA KAČEVA, EMIL JEJČIČ IN MARIJA KOS. TRI RAZLIČNA IMENA, KOT JE RAZLIČNA TUDI NJIHOVA POEZIJA. ČE JE MARICA KAČEVA, SICER ŽE DOBRA ZNANKA USPELIH LITERARNIH ODDAJ V CELJSKEM RADIU, ČUSTVENO IZREDNO RAZGIBANA IN TENKOČUTNA, PREVLADUJE PRI EMILU JEJČIČU HUDOMUŠNOST, VTEM KO MARIJA KOSOVA NAGIBA V LJUBEZENSKO LIRIKO. SICER PA NAJ GOVORIJO PESMI SAME.

MARICA KAČ

Pijana Katra

V zakotni gostilni sedi,
pri mizi ob vratih
Katra pijana.
Iz ust se ji slina cedi.

Motne oči.
V štrenah viseči lasje.
Roka tresoča nosi kozarec
k brezzobim čeljustim.

He! Vi!
Kaj več ne poznate
Katrice mlade in brhke?
He!
Vi častiti gospodje!
Zakaj se z gnusom obračate proč?

Ha! Ha!
Bila sem vam dobra.
Bilo vas je mnogo,
vseh slojev.
V mojem naročju ste pili pozabo
na žene,
dekleta.

O, vroča si, vroča,
ste mi dejali,
me ljubili,
obljubljali
in lagali.

He! Vi!
Častiti gospodje,
ugledni možje!
Prisedite k meni,
sem h Katrici vaši
tu k mizi pri vratih!

Za žganje mi dajte!
Dajte pozabe
častiti gospodje!...

Marica KAČ

Popotniki

Potniki smo.
Potniki brez povratka
na progi
od Rojstva
do Smrti.

Brez postaj
drvi vlak
skozi dan in noč.
Brez zapornic,
signalov,
brez vozovnic.

Pisana druščina smo:
vseh ras,
kralji,
berači,
delavci,
kmetje,
poeti
in cipe.
Vsi.
Vsi smo v tem vlaku
brez povratnih vozovnic
na progi
od Rojstva
do Smrti...

Marica KAČ

Pesnici Marički Žnidaršič

Samo po sliki te poznam
in pesmih tvojih mehkih in otožnih,
kot v tebi, tudi v meni ni
že dolgo več pomladi rožnih.

Ko da si sestra moja, se mi zdi,
ker ista bol najini srci muči,
usoda ista nad menoj lebdi,
zgubljeni nama so do sreče ključi.

Samevaš ti, samevam jaz,
tja v nedogled srci želita,
a kaj, ko je prepozen čas
in ura je za smrt navita.

Vlado Smeh

ŠČURKI

(Odlomek iz novele)

Ker so se vrata odprla, so vsi utihnili. Prišla je neka ženica, za njo pa je nekdo zavpil kot pri zdravniku:

— Naslednji, prosim...

In vstopil je možak, ki je našel v eni žemlji tri ščurke. Pred direktorjem za propagando jih je odvil in jih položil na njegovo mizo:

— Tukaj so.

— Kje in kdaj ste jih našli?

— Veste moja žena mi prinese vsak dan malico na delo. Včeraj sva se sprla, ker sem prišel malce bolj pozno domov. Zato mi danes ni prinesla malice in sem šel v naš bife, kjer sem kupil šunkarico. Ugriznil sem jo, pa sem takoj našel prvega. Ko sem jo kasneje še jedel, sem odkril v njej še druga dva. To je vse.

— Imate račun s katerim lahko potrdite, da ste šunkarico zares kupili?

— Vendar ne boste trdili, da sem jo ukradel, je protestiral možak. — Kupil sem jo. To lahko potrdi dekle v našem bifeju.

— No, videli bomo...

— Kaj mi ne boste dali takoj karte za vlak?

— Vaš primer je močno nevsakdanji, zato se moram posvetovati z našim glavnim direktorjem. Prvič niste kupili šunkarice v pekarni in drugič ste našli kar tri ščurke... Posvetovati se moram. No, videli bomo, kaj bo dejal glavni direktor. Zaenkrat vam naj moja tajnica izstavi potrdilo za tri komade ščurkov. Oglasite se spet jutri.

V sejni sobi je bil že zbran direktorij industrijskega podjetja združenih pekarn. Čakali so le še glavnega direktorja. Ko je prišel, je pogledal prisotne drugega za drugim in dejal:

— Tovariši! Današnja izredna seja direktorija je posvečena le enemu problemu: ščurkom. Situacija je za naše podjetje neugodna. Vsi veste za kaj gre. Če bomo izstavljali vozovnice še teden dni, bo prihodnji mesec naše mesto zapuščeno. Vsi bodo na naše stroške na Jadranu, tu pa ne človeka, ki bi jedel naš kruh. Nekateri problemi so na vso moč hudi. Šestčlanska družina ima vozovnice za deset ljudi, danes je prišel nekdo, ki je našel v eni sami žemlji tri ščurke. Kot sem že povedal, je problem tako hud, da me je danes klical sam tovariš predsednik in zahteval, da storimo že kaj. Naprosil sem direktorja propagandnega podjetja »Univerzalpropag«, da pride in pripelje s seboj tistega pametnjakoviča, ki si je izmislil te ščurke... Naj jih vraga zdaj reši!

— Tovariš direktor! Dovolite, da jaz... je začel Jazbec, pa ga je direktor prekinil:

— Nočem slišati ničesar! Dovolj mi je ščurkov za pet let! Sramota,

MARICA KAČ:

Tu med previsi skal

Tu med previsi skal, v divjini tej,
kjer sem nekoč v mladosti se igrala,
lovila ribe, v vodi čofotala
pozna se, da se čas pomaknil je naprej.

Ni več tako, kot je bilo nekdaj.
Izprala voda je sledi mladosti moje,
še mirno, a v neurju divje poje
in s tokom svojim ta spreminja kraj.

Po sivih skalah plezajoč se pne srobot,
zeleni mah pokriva dno globeli.
Spomini na mladost so tu me ujeli,
najraje nikdar ne bi šla od tod.
Nad mano drevje se v obok prepleta
in skozi veje se modri nebo.
Poslavljam se. Tako mi je hudo,
nazaj se vrnem spet ob koncu leta.

Obljubljam vam, ve temno sive skale,
obljubljam ti, zeleni, mehki mah,
obljubljam ptič ti, ki tu gnezdiš plah
in vam postrvi drobne, male:

Na svidenje zdaj sivim skalam kličem,
na svidenje odmev se oglasi.
Neusmiljen čas tako hiti, hiti,
a jaz se z njim počasi v smrt pomičem.

Marica KAČ

Minili dnevi so

Minili dnevi moje so mladosti
in leta so mi utisnila pečat,
sušeča veja sem v zeleni hosti,
ki se je ni dotaknila pomlad.

Stran za stranjo, za listom list obrača,
življenja knjigo lista kruti čas.
Mladost nazaj nikomur se ne vrača . . .
Že na žanjico čaka težki klas.

Marica KAČ

Rumeneči listi

Pod oknom gloga listi rumenijo,
že dolgo je, odkar je odcvetel,
Razkošni cveti zdaj na tleh trohnijo.
Kdo naj pred usodo to bi jih otel?

V večer otožen listi šelestijo
in veter poje žalosten napev,
oblaki temni prek neba hitijo,
jesenski dan je tiho dogorel.

Saj tudi mene se jesen dotika,
mladost je mimo zdrknila kot plaz,
a v srcu ni zbledela tvoja slika,
dotaknil nje se ni ta kruti čas.

Dovoli mi, da tiho v srcu nosim
spomin na te, na beli glogov cvet.
Vem, za ljubezen zdaj zaman te prosim,
še roke stisk je hladen kakor led.

EMIL JEJČIČ

Navihanka

Mlada si in lepa,
navihana tako,
da te ne bom pozabil,
ker ljubim te srčno.

Morda zares me ljubiš,
saj gledaš me ljubko,
povej mi kar resnico,
če morda ni tako.

So ustne tvoje neme,
oziraš se drugam,
a jaz v tem širnem svetu
sem žalosten in sam.

Emil JEJČIČ:

Ne vihar in ne orkan

Ne vihar in ne orkan
ne bo iztrgal cvetja,
ki cvete v srcih ljudi,
željnih svobode.

Njim, ki hrepeneče
z okovi na rokah
želijo prostost,
zasijal bo lepši dan.

Ne bo več svetil ogenj
atomske gobe.
Cvetje v srcih ljudi
se razrašča, cveti.

Igra o naših delavcih

Do nedavna nam je bilo neznano, da je pred leti celjski pisatelj Fran Roš uporabil enega predvojnih štrajkov v našem podjetju za osrednji motiv igre v štirih dejanjih »Pot k zmagi«.

Dogajanje se prične s prizorom, ko mojster Fleck vrže eno od delavk skozi vrata. Zanjo se postavijo druge. Ko zvedo za dogodek še sodelavci, prično s štrajkom. Sledi malone avtentičen zapis o velikem štrajku, ki je bil leta 1936 z vsemi dramatičnimi momenti, ki jih je znal pisatelj spretno vtkati v dogajanje.

Po dogajanju med vojno sledi konec, ki je pomaknjen v leto 1945.

To delo je Fran Roš napisal na željo članov našega kolektiva in prejel zanjo tedaj 10 tisočakov. Igra še ni bila izvajanja. Pisatelj trdi, da bi moral biti rokopis tudi pri nas. Verjetno je, da se je izgubil med poplavo.

Emil JEJČIČ:

Odmev

Tako, kot zjutraj slavčkov spev,
spet slišal tvoje sem korake,
ko njihov tihi se odmev
lovil je v srebru zvezde vsake.

Ljubo zvenel mi je šepet,
ko si vsa srečna mi dejala:
»Si lačen? Glej, koliko spet
ti mati kruha je poslala!«

Ob zori si odšla z utrinki zvezd,
ko tam v gorah topovi so grmeli
in ko še ptički so iz svoji gnezd
prestrašeni neznano kam zleteli.

Ko si bila že na pobočju griča,
v dolino je odjeknil strel;
ostal sem sam — kot onemela priča,
ko videl sem, kako te je zadel.

Tam mladi hrast se zdaj košati,
iz krošnje ko da slišim tvoj šepet,
poslušam ga, kot nekdaj, mati,
najslajši glas najžlahtnejših besed.

Emil JEJČIČ:

Zrcalo

Poglej se — v zrcalo življenja,
morda zagledaš sebe,
morda samo spomin,
ki se ti smeje
kot kak harlekin.
Jaz se vidim v njem —
kitajskega cesarja
brez krone in denarja.

Emil JEJČIČ:

Bogovi

Mnogo je bogov,
tudi jaz sem bog
in midva oba
in vsi smo
bogovi sveta.

Saj v Indiji
so še krave bogovi,
zakaj ne bi bili
človeški sinovi!

MARIJA KOS:

Pričakovanje

Vso noč že pada in ves dan
dež droban,
kaplja se za kapljo vtiska
v mrzlo dlan.

V srcu bolečina
kljuva in skeli,
kje, predraga mati hodiš,
da te k meni ni?

Marija KOS:

Ko si odhajal

Ko si odhajal, mi bilo je,
ko da bi ptice se zgubile,
ko da so v gozdu utonile
in pozabile pesmi svoje.

Ko si odhajal, mi bilo je,
ko da bi rože ovenele
in povesile cvete svoje.

Ko si odhajal, mi bilo je,
ko da ne znam nič več jokati
in svojih bežnih misli zbrati,
bila sem brez ljubezni svoje.

HUMOR

DOBER ČUVAJ

Komandir tovarniške straže je leta 1949 kupil dresiranega psa ovčarja in ga ponosen pripeljal k sekretarju tovarne in dejal: »Sedaj pa gorje tatovom! Ta pes je izredno bister, pameten ter moralno in politično neoporečen.«

Sekretar je bil strašno zadovoljen in odredil, da nastopi pes takoj službo, hrani pa naj se v tovarniški menzi.

Čez deset dni pa je prišel komandir straže spet k sekretarju in raportiral: »Danes ponoči so neznani storilci ukradli psa Sultana, medtem ko je zvesto čuval tovarno.«

TISTO NI BILA SEKRETARJEVA KAPA

Njega dni je bil »Wanderer« društva Ljudske tehnike velika redkost v motorizaciji in čeprav je imel včasih lastnosti istrskega osla, kar mu seveda še dandanašnji ne štejemo v čast, je bil spoštovano, občudovano in číslano vozilo. No in ker je bilo tako, sta se namenila dva tovariša, predsednik društva LT in sekretar podjetja z »Wandererjem« na daljši izlet. Ko sta se vračala, je »Wanderer« odpovedal pokorščino in nikakor ni hotel iz obcestnega jarka, kamor je zašel zaradi visokega snega.

Ni bilo druge pomoči, kot da je odšel predsednik LT k znanemu kmetu po nekaj volov, ki so spravili »Wandererja« na cesto. Pri tem pa so voli pustili na belem snegu lep okrogel rjav kupček, ki se je v luninem svitu kar lepo bleščal. Sekretar podjetja je iskal kapo in ko je zagledal kupček, ga je naglo prijel z roko in dejal: »Ja, oštja, ta kapa je pa mehka!«

NOVI PROIZVOD

Pred kratkim se je pričela po upravnem poslopju z bliskovito hitrostjo širiti novica, da bomo pričeli izdelovati propelerje za industrijo letal. Ker tega ni nihče verjel, so tisti »iz informiranih krogov« pojasnili:

»Resnica je! Piknik pekači so se že posrečili . . .«

NOV POMEN KRATIC

Ing. Branko Karner, vodja OTK, je dokaj impulziven človek. Predvsem pa nikakor ne more hoditi počasi; vselej se mu kam mudi. Prav zategadelj je nek tovarniški šaljivec takole razložil pomen kratice OTK: okoli teka Karner.

»Kaj pa potlej pomeni HTV,« ga je povprašal eden poslušalcev.

Mož se ni niti najmanj zmedel. Ko iz puške je izstrelil:

»Hitreje teči, Vlado!«

Vodji HTV službe je namreč ime Vlado.

RESNICA JE DRUGAČNA

Milan je zaskrbljeno opazoval Janeza pri »Ameriki«. Ta je namreč že tretjič zapovrstjo izpraznil dva deci. Ko si je naročil pijačo še četrtič, je pristopil k njemu in ga vprašal:

»Janez, ali ti piješ iz potrebe?«

Janez ga je pogledal z malce motnimi očmi in odvrnil:

»Vraga! Jaz pijem iz kozarca . . .«

NOVO IME TOVARNE

Franček je zvedel, da nameravamo spremeniti ime podjetju. Slišal je tudi, da naj novo ime zajame vse dejavnosti podjetja, ki ni več le tovarna emajlirane posode, marveč tudi še vse kaj drugega. Po dolgotrajnem razmišljanju je prišel do spoznanja, da bi še najbolj ustrezalo ime TOZATINO. Ko so ga vprašali, kaj te kratice pomenijo, je pojasnil:

»Tovarna za to in ono . . .«

---

da je moral posredovati celo tovariš predsednik . . .

Prišla sta direktor in Pravopis. Pravopisu je bilo videti, da se zaveda, kaj mu bodo naprtili na glavo. Bil je zagrenjen in dal bi bil pet svojih plač, da bi ne prišlo do tega, do česar je bilo prišlo. Ker je bil nekje slišal, da je napad najboljša obramba, je takoj, ko sta z direktorjem sedla, začel:

— Sodim, da bi bilo zvračati vso krivico na propagandno akcijo krivično. Dovolite mi, tovariši, da vas spomnim na pozitivnost akcije, na katero smo vsi pozabili. Priznati morate, da se je potrošnja kruha v našem mestecu znatno dvignila, kar je nedvomno zasluga propagandne akcije.

— Seveda se je. Ljudje kupijo štruco kruha in jo raztrančirajo. Kruha nihče več ne je, vsi le iščejo ščurke! je zavpil glavni direktor. — Mislim, da ne zahtevamo preveč, če vas prosimo, da nas potegnete iz godlje, v kateri smo se znašli po vaši zaslugi.

— Tovariš direktor, je rekel generalni direktor »Univerzalpropaga« — Ni nobene realne možnosti, da bi ne bilo v vaših izdelkih toliko ščurkov? Sodim, da bi bilo prav razmisliti tudi o tej možnosti zmanjšanja dobitnikov nagradnega potovanja na Jadran.

— Poskusimo lahko. Toda to ni tista prava rešitev. Po mojem bi bilo najbolje s propagando prenehati. Ljudem bomo dejali, da smo to storili iz tehničnih razlogov. To je vselej najbolj prepričljivo, saj so ljudje tega že vajeni.

Temu predlogu sta se uprla generalni direktor in Pravopis. Naštela sta vse razloge, ki govore proti prenehanju akcije in citirala bolj ali manj prepričljivo trditve iz tuje strokovne literature. Zmaga se je nagibala na njuno stran, saj je celo glavni direktor izjavil, da se z njima načelno strinja, da pa vendarle morajo skupno poiskati rešitev, saj so to dolžni naposled že zato, ker je to zahteval predsednik.

Direktor kadrovsko socialnega sektorja Jazbec je intenzivno razmišljal. V trenutkih se mu je že zazdelo, da je oreh strt, takoj zatem pa je svojo misel zavrgel. Bil je na trnih, ker sam ni mogel presoditi vrednosti svoje ideje. Nekaj časa se je nemirno presedal, potlej se pa le priglasil k besedi:

— Tovariši, ne zamerite mi, če to, kar nameravam povedati, ne bo rešitev. Vendar se mi zdi, da bi tako lahko rešili ta problem. Kaj, če bi dali v naše izdelke umetne ščurke. Potlej bi lahko ljudje našli pravih ščurkov kolikor bi hoteli, saj bi veljali le tisti, ki bi jih zanalašč devali v testo.

— Tako je! Z jezika ste mi vzeli, je vzhičeno zatulil Pravopis. — Našli ste rešitev problema v istem trenutku kot jaz. Bravo!

Jazbec je zadovoljno pogledal vse prisotne, saj je vedel, da mu te pomoči ne bodo tako hitro pozabili.

— Če bo s to rešitvijo zadovoljen tovariš predsednik, kateremu moram takoj telefonirati, bomo takoj sporočili vsem potrošnikom. Rekli bomo, da so bili prejšnji oglasi tehnična pomota in da moramo zaradi tehničnih razlogov potegniti nazaj vse vozovnice in plačane penzione.

Glavni direktor pekarne in njegova žena sta se spravljala spat. Ona je že legla, on je pa sedel na robu postelje in ji pripovedoval:

— Predsednik je bil nad rešitvijo navdušen. In res je dobra. Škoda je le, da se je nismo prej domislili. Lahko bi bilo vse v redu, če bi se kdo spomnil umetnih ščurkov, da bi jih vrag odnesel . . . tiste prave, mislim! Ta naš Jazbec le ni tako od muh . . . Videti je, kot da ne zna šteti do pet . . . Če pri kom videz vara, potem vara prav gotovo pri njem . . . Ha-ha-ha . . . In prav on, da jo je pogruntal . . . Aaaah . . . Zaspan sem. Legel bom. Danes sem si zaslužil malo počitka . . . Draga, lahko noč . . . Aaahhh. Legel je in ugasnil svetilko na nočni omarici, kjer je bila tudi budilka. Nekaj je še zamomljal, potlej pa je rahlo smrčanje naznanilo, da sta zaspala oba.

Nočno tišino je pretrgalo rezko zvonenje. Direktor je prižgal svetilko na nočni omarici in skušal zapreti uro. Vendar je opazil, da je zvonil telefon. Vstal je, obul natikače in sklenil, da mora še jutri pustiti napeljati telefon na nočno omarico. Dvignil je slušalko in se zaspano oglasil:

— Halo . . . Da, pri telefonu tovariš glavni direktor . . . Kaj ste našli, pravite? . . . Ščurka? Ste pogledali, če je umeten? . . . Jutri se zglasite pri našemu direktorju za propagando . . . Prosim . . . Lahko noč.

— Nekdo je že našel umetnega ščurka, je povedal svoji boljši polovici, ki se je obrnila v postelji. Legel je in takoj zaspal. Čez nekaj trenutkov se je spet zaslišalo zvonenje. Ponovilo se je vse, kar smo že opisali, le da to pot ni skušal utišati budiljke.

— Halo. Tukaj stanovanje glavnega direktorja . . . Da pri telefonu . . . Kaj? . . . Ščurka? . . . Pridite jutri. Tudi jaz imam pravico do spanja . . . Jutri!!!

S treskom je položil slušalko.

Klicanje se je to noč še nekajkrat ponovilo. Vselej je vstal in vsakomur povedal — proti koncu z zelo dvignjenim glasom — da se naj oglasi zjutraj v podjetju. Ko so ga tako že poklicali petič ali šestič, je bilo dovolj tudi ženi, dejala mu je:

— Ne vidiš, da se norčujejo iz tebe? In ti jim še svetuješ: »Zglasite se jutri tam in tam . . . Lahko noč . . .« Tebe pač ni težko potegniti.

— Misliš, da to delajo namenoma, je vprašal v dvomih. Ko je spet zazvonil telefon, je planil in dvignil slušalko:

— Ste tudi vi našli ščurka? Kako sem uganil, pravite? Tožil vas bom! Takoj pokličem milico!

Najprej je prekinil zvezo. Potlej se je pa spomnil, da s tem še ni storil ničesar in da ga lahko še vedno kličejo, če se jim le zahoče. Dvignil je slušalko in jo položil poleg aparata na mizo. Legel je. Zaspati ni mogel. Tisti tu . . . tu . . . tu . . . tu . . . tu . . . tu ga je tako vznemirjal, da se je pokril preko glave. Tudi to ni pomagalo, še vedno je slišal zateglo:

. . . tuu . . . tuu . . . tuuu . . . tuuu . . .

REŠITVE SPREJEMAMO DO VKLJUČNO 30. SEPTEMBRA

NAGRADNA KRIŽANKA

NAGRAJENCE BOMO OBJAVILI V ENI OKTOBRSKIH ŠTEVILK.

Križanko sestavil Slavko Vizjak

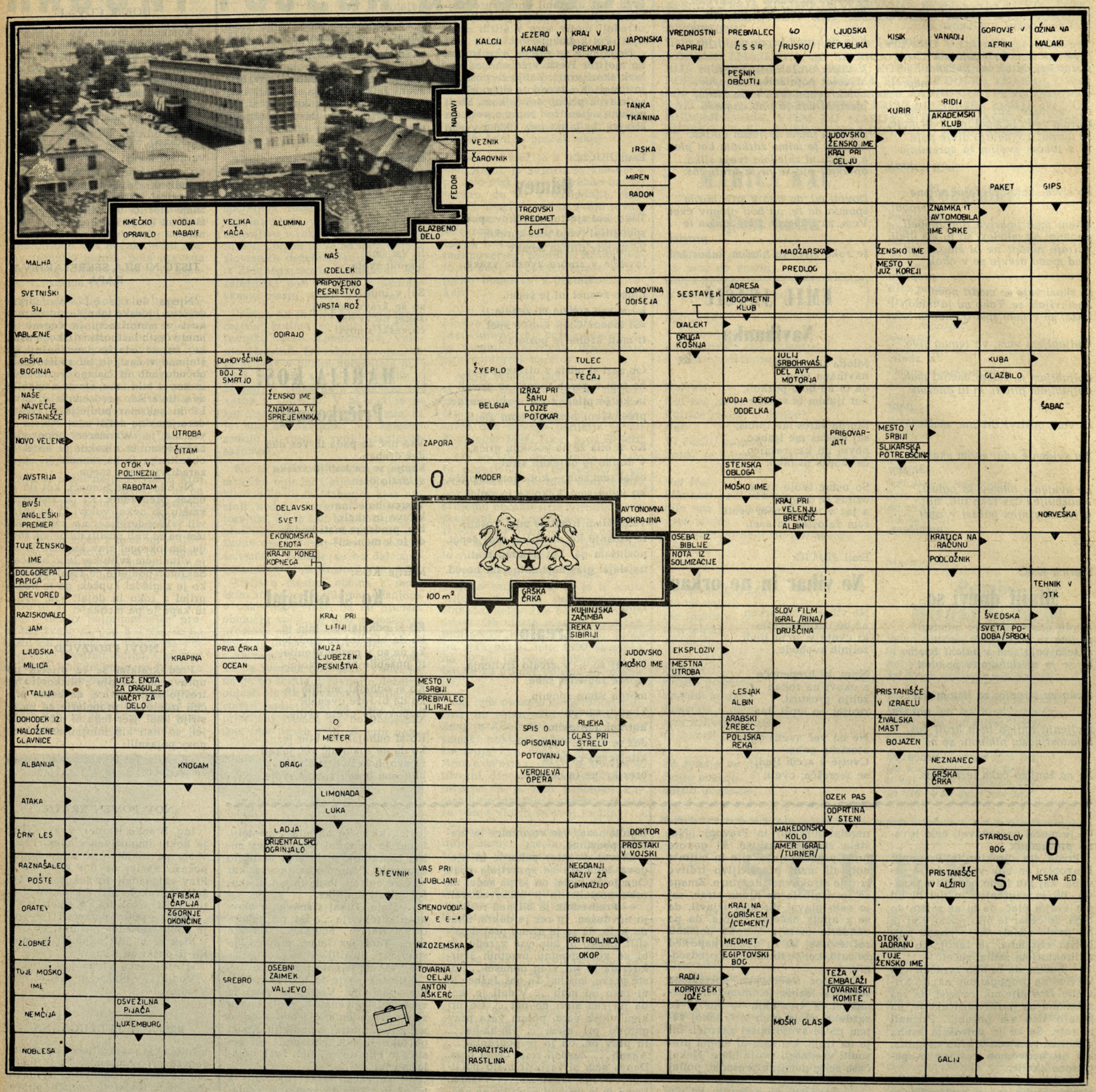

Stroškov ni bilo moč zmanjšati

Človek, ki je bil prvič na morju, se je postavil h domačinu in ga vprašal:

»Barba, je vse to morje, kar je videti?«

»Ni,« mu je odvrnil Barba. »So tudi ribe vmes . . .«

Ta znana šala nam naj bo v pouk. Zlasti velja to za tiste, ki bi v naslednjih vrsticah zasledili kar koli, kar bi spominjalo na Lemberžane ali Butalce. Pouk šale naj bo tale: Vse si velja ogledati!

Pa se je primerilo, da se je v nekem počitniškem domu na morju zamašila greznica. Že lani so jo hoteli povečati in ker v njej ni moč stanovati, je to delo odpadlo. Zaradi povečane greznice se sicer povečajo straniščne kapacitete, vendar zato še ni večji počitniški dom.

Ta neljubi dogodek je sporočil upravnik doma: Izprazniti bo treba. Vsak čas se bo prelila.

Vendar se je zgodilo tudi to. Na pekočem soncu je potoček iz greznice puščal kaj neprijeten vonj. To so opazili tudi prebivalci soseščine in dosegli, da so občinski organi zagrozili, da bodo dom zaprli, če ne bo smradu storjen kratek konec. Upravnik je znova poskusil: Zaprli nam bodo dom. Izpraznitev bi veljala le 16.000 dinarjev. Pomagajte. Odobrite ta znesek.

»Kaj, 16 tisočakov! Nikakor! Ta strošek je treba zmanjšati. V proračunu ni bil predviden,« so dejali tovariši v podjetju na prvi seji. Sklenili so, da se dva ugledna tovariša lastnoročno prepričata, če je problem zares tako hud in nujen. Odšla sta na dvesto kilometrov dolgo pot. Vendar njuna pot ni bila zaman.

Na licu mesta sta ugotovila, da je greznica zares polna, da vsa okolica smrdi in da bo treba greznico izprazniti. To sta ugotovila, pa četudi nista bila strokovnjaka za praznenje greznic.

V podjetju se je takoj sestal pomemben forum in o problemu temeljito razpravljal. Med sejo je prispel še en telegram. Upravnik je grozil z odpovedjo. Verjetno zato, ker ni mogel več prenašati smradu.

Po daljši razpravi so sklenili, da bo greznico treba izprazniti. Strošek 16 tisoč dinarjev je bil odobren, hkrati so pa še pohvalili odgovorne ljudi, ki so žrtvovali čas in sredstva zato, da bi bil ta strošek nižji.

Tovariši! Potovati je treba! Žal to pot ni bilo mogoče znižati stroškov pri praznenju greznice, zato pa vendarle še ni rečeno, da jih ne bo mogoče drugič, ko se bo spet napolnila . . .